ISSN: 3057-1715 [Online]

مجلة النور

วารสาร อัล-นูร
AL-NUR JOURNAL

ปีที่ 21 ฉบับที่ 40
(มกราคม-มิถุนายน) 2569

Vol. 21 No. 40
(January-June) 2026

วารสาร อัล-นูร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
https://www.tci-thaijo.org/index.php/NUR_YIU

Al-Nur Journal of Graduate School of Fatoni University
Vol. 21 No. 40 (2025): January - June 2026

ISSN 3057-1715 Online

Publication Objectives

The Al-Nur Journal, Published by the Graduate School of Fatoni University, is an academic journal dedicated to disseminating scholarly works in the fields of interdisciplinary social sciences and humanities, education, management, social studies, and related disciplines. It aims to provide a resource for faculty, students, and interested individuals to explore and gain knowledge in these fields, ultimately benefiting society.

The Al-Nur Journal, Publishes various forms of academic work, including research articles and academic articles. All submissions undergo a rigorous peer review process in a double-blinded review format, ensuring the anonymity of both authors and reviewers. Submissions must be original, not previously published in any journal, conference proceeding, or other publication (excluding research reports and theses), and should not be under consideration for publication elsewhere.

Publication Policy

Al-Nur Journal is an annual academic journal published twice a year.

- Issue 1 : January - June
- Issue 2 : July - December

Publisher Graduate School of Fatoni University

Website : (https://www.tci-thaijo.org/index.php/NUR_YIU)

Contact Information

Mr. Abdulloh Dalaeboh

Editorial Office, Al-Nur Journal Graduate School, Fatoni University

Graduate School Building,

1st Floor, 135/8 Moo 3, KhaoTum Subdistrict, Yarang District, Pattani 94160

Phone : 0-7341-8614 **Fax :** 0-7341-8615, 0-7341-8616

Email : al-nur.journal@ftu.ac.th

Advisors

President of Fatoni University

Deputy President for Academic Affairs and Research, Fatoni University

Deputy President for Administration, Fatoni University

Deputy President for Research and Academic Service, Fatoni University

Editorial Board

Editor-in-Chief:

Asst. Prof. Dr. Ibrahem Tehhae	Fatoni University

Deputy Editors-in-Chief:

Asst. Prof. Dr. Abdurrahman Japakiya	Fatoni University
Asst. Prof. Dr. Sorat Abdulsata	Fatoni University
Asst. Prof. Dr. Anuwat Walee	Fatoni University
Asst. Prof. Dr. Ahmad Yishunsong	Fatoni University

Editorial Board

Prof. Dr. Ibrahem Narongraksakhet	Prince of Songkla University, Pattani Campus
Prof. Dr. Zakariya Hama	Prince of Songkla University, Pattani Campus

Assoc. Prof. Dr. Niloh Wae-u-seng	Prince of Songkla University, Pattani Campu
Assoc. Prof. Jehloh Khaekphong	Princese of Narathiwat University
Assoc. Prof. Dr. Niran Chullasap	Hatyai University
Assoc. Prof. Dr. Mohd Muhiden Bin AbdulRahman	University of Malaya, Malaysia
Assoc. Prof. Dr. Muhammad Laeba	International Islamic University Malaysia, Malaysia
Assoc. Prof. Dr. Muhammasakree Manyunu	Fatoni University
Asst. Prof. Dr. Sobirah Kariyo	Fatoni University
Asst. Prof. Salihah Hayee sama-ae	Fatoni University
Asst. Prof. Urairat Yamaring	Yala Rajaphat University

Article Reviewers

Asst. Prof. Dr. Mazlan Sohong	Fatoni University
Asst. Prof. Dr. Ismail Raob	Fatoni University
Asst. Prof. Dr. Ahmadkosee Kaso	Fatoni University
Asst. Prof. Ninadeeyah Ayae	Fatoni University
Prof. Dr. Zakariya Hama	Prince of Songkla University, Pattani Campus
Asst. Prof. Dr. Tawat Noipom	Prince of Songkla University, Pattani Campus
Asst. Prof. Dr. Sumai Bilbai	Prince of Songkla University, Pattani Campus
Asst. Prof. Fa-zah Wasoh	Prince of Songkla University, Pattani Campus
Dr. Rungroj Chorbwhan	Prince of Songkla University, Pattani Campus
Assoc. Prof. Dr. Anis Pattanaprichawong	Princess of Naradhiwas University

Assoc. Prof. Dr. Abdulroya Benseng	Princess of Naradhiwas University
Asst. Prof. Dr. Tarmizi Saleh	Princess of Naradhiwas University
Dr. Lukman Mayi	Princess of Naradhiwas University
Dr. Muslim Roka	Princess of Naradhiwas University
Asst. Prof. Dr. Abdulramae Sulong	Yala Rajabhat University
Asst. Prof. Nurreeyah Latehgeh	Yala Rajabhat University
Asst. Prof. Dr. Pol Luangrangsee	Hatyai University
Asst. Prof. Dr. Prapas Panjiang	Hatyai University
Asst. Prof. Dr. Pairoj Bennoi	Thaksin University
Dr. Khwanchit Suwannoppharat	Thaksin University

Proofreading

Asst. Prof. Dr. Ibrahem Tehhae	Fatoni University

Managing Editor

Mr. Abdulloh Daleboh	Fatoni University

Editorial Managers

Mr. Azha Seumae	Fatoni University
Mr. Hassan Seyong	Fatoni University
Mr. Nasmi Saleh	Fatoni University

Editorial Note

All praises are due to Allah, who has granted us the ability to compile and publish this journal successfully. May peace and blessings be upon the Prophet Muhammad, his family, and all his companions, The Al-Nur Journal, published by the Graduate School of Fatoni University, focuses on the social sciences and humanities, It is issued biannually (Issue 1: January - June and Issue 2: July - December).

This journal benefits from the contributions of faculty, students, and interested individuals from various institutions, presenting diverse academic knowledge from scholars,

faculty, and graduate students both within and outside the university. Its aim is to disseminate creative and beneficial knowledge to society. This edition of the Al-Nur Journal is Issue 38, Volume 20, for the year 2025 (January - June). It is available both as a physical journal and in electronic format, supporting journal quality assessment standards. The journal has also implemented a submission system through Thai Journals Online, compiling diverse academic articles in various languages, disciplines, and intriguing topics. In this volum the journal consisted of 10 research articles.

The editorial board warmly welcomes the submission of academic works from all interested individuals, as well as feedback and suggestions, to further enhance the quality of our academic publications.

Editor-in-Chief

Al-Nur Journal, Graduate School, Fatoni University

CONTENTS

Subject — Page

Development of Islamic Education Learning Activities Model Using Torrance's Future Problem-Solving Process and Information Technology to Promote Innovative Creative Thinking
Saifuddeen Yaena, Hooseen Hasanan, Ibroheng Alhusain, Abdulloh Chema, Nuryasmin Sahasantivorakul 1-15

The Talaqqi and Istidlal Methods According to Hamka: An Approach to Akidah Issues in the Book Cara Mengenal Tuhan
Ismaie Katih 16-32

Study the Waqf land Management of Mosques in Bangkok and Surrounding Areas
Pramote Meesuwan, Abdulroning Suetair 33-49

Enhancing English Vocabulary Acquisition Through Culturally Relevant Picture Vocabulary Charts for Grade 3 Students in Narathiwat, Thailand
Bilkis Akhter, Muhammad Assomadee, Muhammadsyarif Hayisama-ae, Hartinee Cheming, Mahsoom Sateemae 50-62

Development and evaluation of a pilot integrated online Zakat system platform by the Economics Alumni Association, Fatoni University: A case study of 3 Zakat organizations in Yala Province
Ninadeeyah Ayae, Hannan Kalong 63-76

The Development of Academic Achievement through Cooperative Learning TGT Technique Combined with Board Games on the Genetic Topic for Grade 9 Students
Ibrahim Doheng, Fakhriyah Mada-oh, Surida Yapa, Phanudet Cheda-oh, Roswanna Safkolam 77-89

Self-care Behaviors Using Hijamah among Muslims in Southern Border Provinces of Thailand: A Cross-sectional Study
Prapaporn Langputeh, Muhammad Aaldaniyal, Mafusol Kaji, Sakchai Chansongkhoa, Muhammad Labaichi, Sarinah Ranee 90-103

Literature Review Halal Entrepreneurship logistics and Artificial Intelligence
Nattalie Shinkoi, Phitchayut Neramitkanthon, Tosaporn mahamud 104-117

Subject Page

From Local to Global: A Qualitative Study on the Impact of IELIP 2024 English Immersion Program on English Language Learning and Application
Hakim Sudinpreeda, Sorat Abdulsata, Maplee Maekong} Aishah Samae, Fadel Samae 118-127

วารสารอัล-นูร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
ปีที 21 ฉบับที่ 40 ประจำเดือน มกราคม – มิถุนายน 2569

ISSN 3057-1715 Online

วัตถุประสงค์การจัดพิมพ์

วารสารอัล-นูร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี เป็นวารสารวิชาการที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อเผยแพร่ผลงานวิชาการ ด้านแขนงวิชาสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ การศึกษา การจัดการสังคมศึกษา และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง ให้คณาจารย์ นักศึกษาและผู้ที่สนใจทั่วไป เป็นแหล่งการค้นคว้า องค์ความรู้ให้กับผู้ที่มีความตระหนักสนใจในแขนงวิชาดังกล่าว และเพื่อเป็นประโยชน์สู่สังคมต่อไป

ผลงานวิชาการที่รับตีพิมพ์ อาจอยู่ในรูปแบบบทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความทุกบทความจะต้องผ่านการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญ โดยประเมินแบบ Double-Blinded Review และบทความที่ส่งเพื่อพิจารณาเพื่อตีพิมพ์ จะต้องไม่เคยเผยแพร่ในวารสาร เอกสารการประชุม หรือสิ่งพิมพ์ใดมาก่อน (ยกเว้นรายงานการวิจัย และวิทยานิพนธ์) และไม่อยู่ในระหว่างการพิจารณารอการตีพิมพ์ในวารสารอื่น และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการ อนึ่งวารสารอัล-นูร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยฟาฏอนีผ่านการประเมินคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย “Thai Journal Citation Index Centre” (TCI) ได้รับการจัดให้อยู่ในวารสารกลุ่มที่ 2 ระหว่าง พ.ศ. 2568 - 2572

นโยบายการจัดพิมพ์

วารสารวิชาการรายปี (2 ฉบับต่อปี)
- ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน
- ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม

ผู้จัดพิมพ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

เผยแพร่ : https://www.tci-thaijo.org/index.php/NUR_YIU

ที่อยู่ติดต่อ

นายอับดุลเลาะ ดาแลเบาะ
กองบรรณาธิการวารสารอัล-นูร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
อาคารบัณฑิตวิทยาลัย ชั้น 1 มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
เลขที่ 135/8 หมู่ที่ 3 ตำบลเขาตูม อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี 94160
โทรศัพท์ 088-792-2957 โทรสาร 0-7341-8615
Email: al-nur.journal@ftu.ac.th

ที่ปรึกษากองบรรณาธิการ

อธิการบดี	มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ	มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร	มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและบริการวิชาการ	มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อิบรอเฮม เต๊ะแห	คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

รองบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อับดุรรอฮ์มาน จะปะกิยา	คณบดีคณะอิสลามศึกษาและนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์โสรัตน์ อับดุลสตา	คณบดีคณะศิลปศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุวัต วอลี	คณบดีคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อะห์มัด ยี่สุ่นทรง	คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.อิบรอฮีม ณรงค์รักษาเขต	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
ศาสตราจารย์ ดร.ซาการียา หะมะ	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
รองศาสตราจารย์ ดร.นิเลาะ แวอุเซ็ง	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
รองศาสตราจารย์ เจ๊ะเหล๊าะ แขกพงศ์	มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์
รองศาสตราจารย์ ดร.นิรันดร์ จุลทรัพย์	มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
Assoc. Prof. Dr. Mohd Muhiden Bin Abd Rahman	University of Malaya, Malaysia
Assoc. Prof. Dr. Muhammad Laeba	International Islamic University Malaysia
รองศาสตราจารย์ ดร.มูฮามัสสกรี มันยูนุ	มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ซอบีเราะห์ การียอ	มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ซอลีฮะห์ หะยีสะมะแอ	มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์อุไรรัตน์ ยามาเร็ง	มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาประเมินบทความประจำฉบับ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มัซลัน สุหลง	มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อิสมาอีล ราโอบ	มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อะห์หมัดกอซี กาซอ	มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์นินาดียะห์ อาแย	มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
ศาสตราจารย์ ดร.ซาการียา หะมะ	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธวัช นุ้ยผอม	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
ผู้ช่วยศาสตราจาย์ ดร.สุไม บิลไบ	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ฟาอีซะห์ วาโซะ	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
ดร.รุ่งโรจน์ ชอบหวาน	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
รองศาสตราจารย์ ดร.อานิส พัฒนปรีชาวงศ์	มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์
รองศาสตราจารย์ ดร.อับดุลรอยะ บินเซ็ง	มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ตัรมีซี สาและ	มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์
ดร.ลุกมาน มะยิ	มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์
ดร.มุสลิม กอกา	มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อับดุลรอแม สุหลง	มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์นูรรีย๊ะ ล่าเตะเกะ	มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พล เหลืองรังษี	มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประภาศ ปางเจี้ยง	มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
รองศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ เบ็ญนุ้ย	มหาวิทยาลัยทักษิณ
ดร.ขวัญจิตต์ สุวรรณนพรัตน์	มหาวิทยาลัยทักษิณ

พิสูจน์อักษร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อิบรอเฮม เต๊ะแห	มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

บรรณาธิการจัดการ

นายอับดุลเลาะ ดาแลเบาะ	มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

บรรณาธิการกองจัดการ

นายอาซหา สือแม	มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
นายฮาซัน ซียง	มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
นายนัสมี สาและ	มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

บทบรรณาธิการ

มวลการสรรเสริญทั้งหลายเป็นสิทธิแห่งเอกองค์อัลลอฮฺ ﷻ ที่ทรงอนุมัติให้การรวบรวมและจัดทำวารสารฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ขอความสันติสุขและความโปรดปรานของอัลลอฮฺ จงประสบแด่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ผู้เป็นศาสนฑูตของพระองค์ตลอดจนวงศ์วานของท่านและผู้ศรัทธาต่อท่านทั้งมวล

วารสารอัล-นูร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี เป็นวารสารทางวิชาการฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี ซึ่งได้จัดตีพิมพ์ปีละ 2 ฉบับ (ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม-มิถุนายน และ ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม ของทุกปี) ซึ่งได้รับความอนุเคราะห์จากคณาจารย์ นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปจากสถาบันต่างๆ เพื่อนำเสนอองค์ความรู้ในเชิงวิชาการที่หลากหลาย จากผลงานของนักวิชาการ คณาจารย์ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาทั้งภายในและภายนอก ทั้งนี้เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ที่สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์สู่สังคม

วารสารอัล-นูร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี ฉบับนี้ เป็นฉบับที่ 21 ปีที่ 40 ประจำปี 2569 (ประจำฉบับที่ 1 เดือนมกราคม - มิถุนายน) ได้จัดทำในรูปแบบเล่มวารสารและระบบอิเล็กทรอนิกส์เพื่อรองรับการประเมินคุณภาพวารสารที่อยู่ในฐาน พร้อมกันนี้ได้มีการ Submission (Thai Journals Online) ที่ได้รวบรวมบทความทางวิชาการที่มีความหลากหลายทางด้านภาษา สาขาวิชา และประเด็นต่าง ๆ ที่น่าสนใจ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษา เรียบเรียง ประกอบไปด้วย 10 บทความวิจัย มาจากแขนงวิชาสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ การจัดการ และการศึกษา บทความดังกล่าวได้รับเกียรติจากบรรดาผู้ทรงคุณวุฒิทั้งในประเทศและต่างประเทศทำหน้าที่ตรวจสอบและประเมินคุณภาพของบทความ

กองบรรณาธิการวารสาร ยินดีรับการพิจารณาผลงานวิชาการของทุก ๆ ท่านที่มีความสนใจ รวมถึงคำติชม และข้อเสนอแนะต่างๆ เพื่อนำสู่การพัฒนาผลงานทางวิชาการให้มีคุณภาพต่อไป

บรรณาธิการวารสารอัล-นูร
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

สารบัญ

เรื่อง หน้า

การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษาโดยใช้กระบวนการคิดแก้ปัญหาอนาคตตามแนวคิดของทอแรนซ์และเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม
ซัยฟุดดีน แยนา, ฮูซีน ฮาซาณัณฑ์, อิบบรอเฮง อาลฮูเซน, อับดุลเลาะ เจะมะ, นูรยัสมินทร์ สหสันติวรกุล 1-15

Metode Bertalaqqi dan Beristidlal Menurut Hamka: Pendekatan terhadap Persoalan Akidah dalam Buku Cara Mengenal Tuhan
Ismaie Katih 16-32

การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการที่ดินวะกัฟของมัสยิดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล
ปราโมทย์ มีสุวรรณ, อับดุลรอนิง สือแต 33-49

Enhancing English Vocabulary Acquisition Through Culturally Relevant Picture Vocabulary Charts for Grade 3 Students in Narathiwat, Thailand
Bilkis Akhter, Muhammad Assomadee, Muhammadsyarif Hayisama-ae, Hartinee Cheming, Mahsoom Sateemae 50-62

การพัฒนาและประเมินผลการนำร่องแพลตฟอร์มระบบซะกาตออนไลน์ครบวงจรโดยสมาคมศิษย์เก่าเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี: กรณีศึกษาองค์กรซะกาต 3 แห่ง จังหวัดยะลา
นินาดียะห์ อาแย, ฮันนาน กาหลง 63-76

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับบอร์ดเกม เรื่อง พันธุศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
อิบรอฮิม ดอเฮง, ฟัครียะห์ มะดาโอ๊ะ, ซูรีดา ยะปา, ภานุเดช เจ๊ะดาโอ๊ะ, โรซวรรณา เซฟโฆลาม 77-89

พฤติกรรมการดูแลตนเองด้วยการกรอกเลือดของชาวมุสลิมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ : การศึกษาเชิงสำรวจแบบภาคตัดขวาง
ประภาภรณ์ หลังปูเต๊ะ, มูหัมหมัด อาลดานียาล, มาฟูซอล กะจิ, ศักดิ์ชัย จันทร์สงเคราะห์, มูฮำหมาด ละใบจิ, ซารีนะฮ์ ระนี 90-103

Literature Review Halal Entrepreneurship logistics and Artificial Intelligence
Nattalie Shinkoi, Phitchayut Neramitkanthon, Tosaporn mahamud 104-117

เรื่อง หน้า

From Local to Global: A Qualitative Study on the Impact of IELIP 2024 English Immersion Program on English Language Learning and Application
Hakim Sudinpreeda, Sorat Abdulsata, Maplee Maekong} Aishah Samae, Fadel Samae 118-132

RESEARCH ARTICLE

Development of Islamic Education Learning Activities Model Using Torrance's Future Problem-Solving Process and Information Technology to Promote Innovative Creative Thinking

Saifuddeen Yaena[1] Hooseen Hasanan[2] Ibroheng Alhusain[3] Abdulloh Chema[4]
Nuryasmin Sahasantivorakul[5]

[1,2,3,5] Faculty of Education Yala Rajabhat University, Yala Province, Thailand
[4] Darul Ulom Nibong Baru School, Yala Provincial Private Education Office, Yala Province, Thailand

Corresponding Author, Email : Saifuddeen.y@yru.ac.th

Received : December 13, 2025 ❁ **Revised :** April 19, 2026 ❁ **Accepted :** June 09, 2026

Abstract

This research aimed to: (1) develop and examine the effectiveness of an Islamic studies instructional activity model using the Future Problem Solving process based on Torrance's concept and information technology to enhance innovative creative thinking; (2) study the level of innovative creative thinking among Grade 12 students; and (3) investigate students' satisfaction toward the instructional activity model. The sample consisted of 25 Grade 12 students from Darul Ulum Nibong Baru Secondary School, selected through purposive sampling. The research instruments included: (1) the developed Islamic studies instructional activity model comprising five stages: (1) engagement, (2) exploration and discovery, (3) analysis and problem solving, (4) creation and presentation, and (5) evaluation and improvement; (2) an innovative creative thinking assessment form; and (3) a satisfaction questionnaire.

The results revealed that: (1) the developed instructional activity model achieved an efficiency of 82.56/84.80 (E1/E2), meeting the established 80/80 criterion, and its overall appropriateness was at the highest level ($\bar{x}$ = 4.63, S.D. = 0.49); (2) the overall level of students' innovative creative thinking was high ($\bar{x}$ = 4.47, S.D. = 0.51), with fluency scoring the highest ($\bar{x}$ = 4.68, S.D. = 0.48), followed by elaboration ($\bar{x}$ = 4.48, S.D. = 0.51), originality ($\bar{x}$ = 4.40, S.D. = 0.50), and flexibility ($\bar{x}$ = 4.32, S.D. = 0.56); and (3) students' overall satisfaction with the instructional activity model was at the highest level ($\bar{x}$ = 4.64, S.D. = 0.41), with overall satisfaction ranking highest ($\bar{x}$ = 4.75, S.D. = 0.34), followed by the use of information

technology in learning ($\bar{x}$ = 4.70, S.D. = 0.38), and the instructional activity model ($\bar{x}$ = 4.62, S.D. = 0.42).

Keywords: Islamic Studies Instruction, Future Problem Solving Process, Information Technology, Innovative Creative Thinking

บทความวิจัย

การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษาโดยใช้กระบวนการคิดแก้ปัญหาอนาคตตามแนวคิดของทอแรนซ์และเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม

ซัยฟุดดีน แยนา[1] ฮูซีน ฮาซาณัณฑ์[2] อิบบรอเฮง อาลฮูเซน[3] อับดุลเลาะ เจะมะ[4] นูรยัสมินทร์ สหสันติวรกุล[5]

[1,2,3,5] คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, จังหวัดยะลา, ประเทศไทย

[4] โรงเรียนดารุลอูโลมนิบงบารู, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จังหวัดยะลา, ประเทศไทย

อีเมลผู้แต่งหลัก : Saifuddeen.y@yru.ac.th

วันที่รับ : 13, ธันวาคม, 2568 ❁ **วันที่รับแก้ไข :** 19, เมษายน, 2569 ❁ **วันที่ตอบรับ :** 09, มิถุนายน, 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิผลรูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษา โดยใช้กระบวนการคิดแก้ปัญหาอนาคตตามแนวคิดของทอแรนซ์และเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม 2) เพื่อศึกษาระดับความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 และ 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 ที่มีต่อรูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนดารุลอูโลมนิบงบารู-มัธยม จำนวน 25 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) รูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษาที่พัฒนาขึ้น ซึ่งมี 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การกระตุ้นความสนใจ ขั้นที่ 2 การสำรวจและค้นพบ ขั้นที่ 3 การวิเคราะห์และแก้ปัญหา ขั้นที่ 4 การสร้างสรรค์และนำเสนอ (Create & Present) และ ขั้นที่ 5 การประเมินและปรับปรุง 2) แบบประเมินความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม และ 3) แบบประเมินความพึงพอใจ

ผลการวิจัย พบว่า 1) รูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษาที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ E1/E2 เท่ากับ 82.56/84.80 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ และมีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.63, S.D. = 0.49) 2) ระดับความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.47, S.D. = 0.51) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความคิดคล่องแคล่ว ($\bar{x}$ = 4.68, S.D. = 0.48) รองลงมาคือ ด้านความคิดละเอียดลออ ($\bar{x}$ = 4.48, S.D. = 0.51) ด้านความคิดริเริ่ม ($\bar{x}$ = 4.40, S.D. = 0.50) และด้านความคิดยืดหยุ่น ($\bar{x}$ = 4.32, S.D. = 0.56) ตามลำดับ 3) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.64, S.D. = 0.41) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความพึงพอใจโดยรวม ($\bar{x}$ = 4.75, S.D.

= 0.34) รองลงมาคือ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในการเรียนรู้ ($\bar{x}$ = 4.70, S.D. = 0.38) และด้านรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{x}$ = 4.62, S.D. = 0.42) ตามลำดับ

คำสำคัญ : การจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษา, กระบวนการคิดแก้ปัญหาอนาคต, เทคโนโลยีสารสนเทศ, ความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม

บทนำ

ความก้าวหน้าและการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีสารสนเทศกลายเป็นปัจจัยสำคัญในการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนในยุคปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ชีวิตของคนตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งการเข้าห้องนอนและการที่คนทุกเพศทุกวัยสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศได้ทุกที่ทุกเวลาส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน (จารุวัจน์ สองเมือง, 2558) ทักษะหนึ่งที่จำเป็นต่อเด็กและเยาวชนที่นับวันยิ่งห่างไกลจากตัวเด็กและเยาวชนมากยิ่งขึ้น คือ ทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21

จากการสำรวจของ World Economic Forum (2018) คาดว่าในปี ค.ศ. 2022 เครื่องจักรหรือหุ่นยนต์ที่มีปัญญาประดิษฐ์จะเข้ามามีบทบาทในการทำงานแทนมนุษย์มากขึ้น จึงทำให้การศึกษาจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกและให้มีศักยภาพในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การทำงานของมนุษย์มีความแตกต่างจากการทำงานของหุ่นยนต์ สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม (ธรัช อารีราษฎร, 2562)

สำหรับการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรมนั้น การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information and Communication Technology: ICT) เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสาร การทำงาน การแบ่งปัน การร่วมมือ และการแสดงออกอย่างมีประสิทธิภาพ ครูผู้สอนจึงต้องเตรียมนักเรียนให้มีความพร้อมและความเชี่ยวชาญด้วยการสร้างวิธีการเรียนรู้โดยการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะการเรียนรู้

กระบวนการแก้ปัญหาอนาคตเป็นกระบวนการแก้ปัญหาที่ต้องอาศัยทักษะการคิด ประสบการณ์ที่หลากหลาย และการทำงานเป็นกลุ่ม การระดมสมองเป็นอีกหนึ่งประการที่สามารถดำเนินการให้ผู้เรียนนำไปใช้ในการแก้ปัญหาอนาคต แนวคิดในการจัดการเรียนการสอนแก้ปัญหาอนาคตเป็นกระบวนการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดวิธีการแก้ปัญหาที่แปลกใหม่ คิดอย่างเป็นระบบ และสร้างสรรค์ ตามแนวคิดของทอแรนซ์ (Torrance, 1962) ซึ่งได้นำองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ 3 องค์ประกอบ คือ การคิดคล่องแคล่ว การคิดยืดหยุ่น และการคิดริเริ่ม มาใช้ประกอบกับกระบวนการคิดแก้ปัญหาและการใช้ประโยชน์จากกลุ่มซึ่งมีความคิดหลากหลาย

ในยุคปัจจุบันที่โลกขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) การพัฒนาทักษะแห่งอนาคต (Future Skills) โดยเฉพาะความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม (Innovative

Creative Thinking) กลายเป็นทักษะสำคัญที่ผู้เรียนจำเป็นต้องมีเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและตลาดแรงงานในศตวรรษที่ 21 รายงานของ World Economic Forum (2023) ชี้ให้เห็นว่าทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหาที่ซับซ้อน และการคิดเชิงนวัตกรรม เป็นทักษะสำคัญที่แรงงานในอนาคตต้องมี

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนในบริบทของประเทศไทย โดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษา พบว่านักเรียนยังขาดทักษะการคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม และยังคงเน้นการเรียนรู้แบบท่องจำมากกว่าการคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์ ส่งผลให้ผู้เรียนไม่สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในการแก้ปัญหาในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของทอแรนซ์ (Torrance, 1962) อธิบายว่าความคิดสร้างสรรค์ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ความคิดคล่องแคล่ว (Fluency) ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) ความคิดริเริ่ม (Originality) และความคิดละเอียดลออ (Elaboration) ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาความสามารถด้านนวัตกรรมของผู้เรียน

การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการคิดแก้ปัญหาอนาคต (Future Problem-Solving Process) เป็นแนวทางที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกคิด วิเคราะห์ และสร้างแนวทางแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ผสมผสานกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศซึ่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ การสืบค้นข้อมูล และการนำเสนอผลงาน

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษาโดยใช้กระบวนการคิดแก้ปัญหาอนาคตตามแนวคิดของทอแรนซ์และเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม โดยมุ่งหวังให้รูปแบบดังกล่าวเป็นการจัดการเรียนการสอนที่สามารถกระตุ้นความอยากเรียนรู้ อยากทดลอง อยากปฏิบัติ และนำเสนอผลงานของนักเรียน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรมอย่างเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิผลรูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษา โดยใช้กระบวนการคิดแก้ปัญหาอนาคตตามแนวคิดของทอแรนซ์และเทคโนโลยีสารสนเทศ สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6
2. เพื่อศึกษาระดับความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 จากการใช้รูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษา โดยใช้กระบวนการคิดแก้ปัญหาอนาคตตามแนวคิดของทอแรนซ์และเทคโนโลยีสารสนเทศ
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 ที่มีต่อรูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษา โดยใช้กระบวนการคิดแก้ปัญหาอนาคตตามแนวคิดของทอแรนซ์และเทคโนโลยีสารสนเทศ

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยนี้มีกรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษาโดยใช้กระบวนการคิดแก้ปัญหาอนาคตตามแนวคิดของทอแรนซ์และเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม โดยมีตัวแปรต้น คือ การจัดการเรียนการสอนรายวิชาอิสลามศึกษาโดยใช้กระบวนการ

คิดแก้ปัญหาอนาคตตามแนวคิดของทอแรนซ์และเทคโนโลยีสารสนเทศ และตัวแปรตาม คือ 1) ผลการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม และ 2) ความคิดเห็นต่อการจัดรูปแบบการเรียนการสอน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ โรงเรียนดารุลอูโลมนิบงบารู-มัธยม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ นักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 โรงเรียนดารุลอูโลมนิบงบารู-มัธยม จำนวน 25 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีเครื่องมือที่ใช้การวิจัย ดังนี้

1. รูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษาโดยใช้กระบวนการคิดแก้ปัญหาอนาคตตามแนวคิดของทอแรนซ์และเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 การกระตุ้นความสนใจ (Stimulate)
ขั้นที่ 2 การสำรวจและค้นพบ (Explore & Discover)
ขั้นที่ 3 การวิเคราะห์และแก้ปัญหา (Analyze & Solve)
ขั้นที่ 4 การสร้างสรรค์และนำเสนอ (Create & Present)
ขั้นที่ 5 การประเมินและปรับปรุง (Evaluate & Improve

2. แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้
3. แบบประเมินความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม (ผลงานกลุ่ม)
4. แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบกิจกรรมเรียนรู้
5.แบบประเมินตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน มีค่าอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และมีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบประเมินความคิดสร้างสรรค์เท่ากับ 0.89 และแบบประเมินความพึงพอใจเท่ากับ 0.92

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพัฒนา (Research and Development: R&D) ร่วมกับการวิจัยเชิงทดลองเบื้องต้น

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

1. ผู้วิจัยทำความเข้าใจกับนักเรียนเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษา
2. ผู้วิจัยดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยกระบวนการแก้ปัญหา

อนาคตตามแนวคิดทอแรนซ์และเทคโนโลยีสารสนเทศ สัปดาห์ละ 4 ชั่วโมง รวม 4 สัปดาห์ รวมเวลาจัดกิจกรรม 8 ชั่วโมง

3. นำแบบประเมินวัดระดับความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อให้คณะกรรมการประเมินผลงานของนักเรียน

4. ผู้วิจัยนำแบบประเมินความพึงพอใจที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นให้แก่นักเรียนประเมิน

5. สรุปผลระดับความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรมและแบบประเมินความพึงพอใจ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และร้อยละ โดยแปลความหมายค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง ระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง ระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง ระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาและหาประสิทธิผลรูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษา

1.1 ผลการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษาโดยใช้กระบวนการคิดแก้ปัญหาอนาคตตามแนวคิดของทอแรนซ์และเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งมีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 การกระตุ้นความสนใจ (Stimulate)

ขั้นตอนนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างแรงจูงใจและกระตุ้นความอยากรู้อยากเห็นของผู้เรียน โดยสร้างสถานการณ์หรือคำถามที่ท้าทายความคิด ช่วยเปิดมุมมองและเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในเนื้อหาที่จะเรียน ครูจะใช้สื่อต่าง ๆ เช่น วิดีทัศน์ ภาพ หรือเกม รวมทั้งการตั้งคำถามปลายเปิดที่กระตุ้นให้คิดอย่างกว้างขวาง เพื่อดึงดูดความสนใจและสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์

ขั้นที่ 2 การสำรวจและค้นพบ (Explore & Discover)

ขั้นตอนนี้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนค้นคว้าและแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนจะสืบค้นข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย รวบรวมข้อเท็จจริง ทฤษฎี หรือตัวอย่างต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา ขั้นตอนนี้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติ (Active Learning) ในการค้นหาความรู้และข้อมูลด้วยตนเอง โดยครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) คอยให้คำแนะนำและสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็น

ขั้นที่ 3 การวิเคราะห์และแก้ปัญหา (Analyze & Solve)

ขั้นตอนนี้เป็นการแปลงความคิดและแนวทางการแก้ปัญหาให้เป็นผลงานที่เป็นรูปธรรม ผู้เรียนได้ใช้จินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบและสร้างชิ้นงาน โครงงาน สื่อ หรือนวัตกรรมที่สื่อสารแนวคิดของตนเอง ขั้นตอนนี้ส่งเสริมการบูรณาการความรู้และทักษะต่าง ๆ เข้าด้วยกัน รวมถึงการพัฒนาทักษะการสื่อสารผ่านการนำเสนอผลงานในรูปแบบต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับเนื้อหาและกลุ่มเป้าหมาย

ขั้นตอนนี้เน้นการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ผู้เรียนจะนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์ จำแนก เปรียบเทียบ หาความสัมพันธ์ และเชื่อมโยงกับสถานการณ์จริง ระดมสมองเพื่อเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาที่หลากหลาย ประเมินทางเลือกต่าง ๆ อย่างมีวิจารณญาณ และพัฒนาวิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสมกับบริบทและเงื่อนไขที่กำหนด

ขั้นที่ 4 การสร้างสรรค์และนำเสนอ (Create & Present)

ขั้นตอนนี้เป็นการแปลงความคิดและแนวทางการแก้ปัญหาให้เป็นผลงานที่เป็นรูปธรรม ผู้เรียนได้ใช้จินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบและสร้างชิ้นงาน โครงงาน สื่อ หรือนวัตกรรมที่สื่อสารแนวคิดของตนเอง ขั้นตอนนี้ส่งเสริมการบูรณาการความรู้และทักษะต่าง ๆ เข้าด้วยกัน รวมถึงการพัฒนาทักษะการสื่อสารผ่านการนำเสนอผลงานในรูปแบบต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับเนื้อหาและกลุ่มเป้าหมาย

ขั้นที่ 5 การประเมินและปรับปรุง (Evaluate & Improve)

ขั้นตอนสุดท้ายเป็นการตรวจสอบและพัฒนาคุณภาพของผลงาน ผู้เรียนจะได้รับข้อเสนอแนะจากครู เพื่อน และผู้เกี่ยวข้อง นำมาใช้ในการประเมินจุดแข็งและจุดที่ควรปรับปรุงของผลงาน ขั้นตอนนี้ส่งเสริมการคิดสะท้อน (Reflective Thinking) และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนปรับปรุงผลงานให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น รวมถึงการคิดต่อยอดเพื่อพัฒนาไปสู่แนวคิดหรือผลงานใหม่ในอนาคต กระบวนการนี้ช่วยปลูกฝังนิสัยการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

1.2 ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ

ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษาโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.63, S.D. = 0.49) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{x}$ = 4.75, S.D. = 0.44) รองลงมาคือ ด้านสื่อการเรียนการสอน ($\bar{x}$ = 4.70, S.D. = 0.47) และด้านจุดประสงค์การเรียนรู้ ($\bar{x}$ = 4.65, S.D. = 0.49) ตามลำดับ

1.3 ผลการหาประสิทธิภาพของรูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้

ผู้วิจัยได้หาประสิทธิภาพของรูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ตามเกณฑ์ E1/E2 โดยมีผลจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน และวัดประสิทธิภาพจากการทดสอบผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนจำนวน 25 คน พบว่า รูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษามีประสิทธิภาพเท่ากับ 82.56/84.80 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ โดยค่าประสิทธิภาพของกระบวนการ (E1) เท่ากับร้อยละ 82.56 และค่าประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E2) เท่ากับร้อยละ 84.80

ตารางที่ 1 ประสิทธิภาพของรูปแบบกิจกรรม

รายการ	ค่า
E1 (ประสิทธิภาพระหว่างเรียน)	82.56
E2 (ประสิทธิภาพหลังเรียน)	84.80
เกณฑ์มาตรฐาน	80/80

2. ผลการศึกษาระดับความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6

ผลการประเมินความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 จำนวน 25 คน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.47, S.D. = 0.51) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความคิดคล่องแคล่ว ($\bar{x}$ = 4.68, S.D. = 0.48) ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านความคิดละเอียดลออ ($\bar{x}$ = 4.48, S.D. = 0.51) ด้านความคิดริเริ่ม ($\bar{x}$ = 4.40, S.D. = 0.50) และด้านความคิดยืดหยุ่น ($\bar{x}$ = 4.32, S.D. = 0.56) ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาผลการประเมินความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรมของนักเรียนแยกตามกลุ่ม พบว่า กลุ่มที่ 1 มีระดับความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรมสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.58) รองลงมาคือ กลุ่มที่ 2 ($\bar{x}$ = 4.50) กลุ่มที่ 3 ($\bar{x}$ = 4.44) และกลุ่มที่ 4 ($\bar{x}$ = 4.36) ตามลำดับ โดยทั้ง 3 กลุ่มหลังมีระดับความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรมอยู่ในระดับมาก

เมื่อวิเคราะห์ระดับความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรมของนักเรียนเป็นรายบุคคล พบว่า นักเรียนมีระดับความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรมในระดับสูงมาก จำนวน 8 คน (ร้อยละ 32%) ระดับสูง จำนวน 13 คน (ร้อยละ 52%) และระดับปานกลาง จำนวน 4 คน (ร้อยละ 16%)

ข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการประเมินเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรมของแต่ละกลุ่ม ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านความคิดยืดหยุ่นซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มีคะแนนต่ำที่สุดในทุกกลุ่ม การเชื่อมโยงหลักการทางศาสนากับการแก้ปัญหา การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม และการพัฒนาความละเอียดรอบคอบในการนำเสนอแนวคิด

ตารางที่ 2 ความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม

ด้าน	ค่าเฉลี่ย
ความคิดคล่องแคล่ว	4.68
ความคิดยืดหยุ่น	4.32
ความคิดริเริ่ม	4.40
ความคิดละเอียดลออ	4.48
รวม	**4.47**

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 ที่มีต่อรูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้

ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 ที่มีต่อรูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.64, S.D. = 0.41) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความพึงพอใจโดยรวม ($\bar{x}$ = 4.75, S.D. = 0.34) รองลงมาคือ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในการเรียนรู้ ($\bar{x}$ = 4.70, S.D. = 0.38) และด้านรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{x}$ = 4.62, S.D. = 0.42) ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อในแต่ละด้าน พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจมากที่สุดในด้านความพึงพอใจโดยรวมต่อประเด็น "โดยรวมแล้วพึงพอใจกับรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้นี้" ($\bar{x}$ = 4.84) และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในการเรียนรู้ต่อประเด็น "เทคโนโลยีที่ใช้ช่วยให้สามารถทำงานหรือโครงการได้อย่างสร้างสรรค์" ($\bar{x}$ = 4.80)

ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 ที่มีต่อรูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.69, S.D. = 0.41) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความพึงพอใจโดยรวม ($\bar{x}$ = 4.75, S.D. = 0.34) รองลงมาคือ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในการเรียนรู้ ($\bar{x}$ = 4.70, S.D. = 0.38) และด้านรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{x}$ = 4.62, S.D. = 0.42) ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อในแต่ละด้าน พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจมากที่สุดในด้านความพึงพอใจโดยรวมต่อประเด็น “โดยรวมแล้วพึงพอใจกับรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้นี้” ($\bar{x}$ = 4.84) และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในการเรียนรู้ต่อประเด็น “เทคโนโลยีที่ใช้ช่วยให้สามารถทำงานหรือโครงการได้อย่างสร้างสรรค์” ($\bar{x}$ = 4.80)

ตารางที่ 3 ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้

ด้าน	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	S.D.	ระดับ
ด้านความพึงพอใจโดยรวม	4.75	0.34	มากที่สุด
ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ	4.70	0.38	มากที่สุด
ด้านรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้	4.62	0.42	มากที่สุด
รวม	**4.69**	**0.41**	**มากที่สุด**

อภิปรายผลการวิจัย

1. ประสิทธิผลของรูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษาที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ E1/E2 เท่ากับ 82.56/84.80 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ และผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นต่อความ

เหมาะสมของรูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีการออกแบบอย่างเป็นระบบตามกระบวนการคิดแก้ปัญหาอนาคตตามแนวคิดของทอแรนซ์ ซึ่งประกอบด้วย 6 ขั้นตอน และมีการบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ากับการจัดการเรียนรู้อย่างเหมาะสม

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของจารุวัจน์ สองเมือง (2558) ที่พบว่า การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของอัครเดช นีละโยธิน (2559) ที่พบว่า รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นตามแนวคิดการแก้ปัญหาอนาคตมีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.62/83.57 และนักเรียนมีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาอนาคตหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเฉพาะในด้านการคิดคล่องแคล่วและความคิดริเริ่ม

การที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดของทอแรนซ์ที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ครั้งนี้ มีลักษณะเด่นในการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การระบุปัญหา การวิเคราะห์ปัญหา การเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา การเลือกวิธีการแก้ปัญหา และการนำเสนอวิธีการแก้ปัญหา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Al-Zahrani (2015) ที่พบว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิดแก้ปัญหาและการมีส่วนร่วมของผู้เรียนจะช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะเมื่อมีการบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับการจัดการเรียนรู้

2. ความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6

ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.47, S.D. = 0.51) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความคิดคล่องแคล่ว ($\bar{x}$ = 4.68, S.D. = 0.48) รองลงมาคือ ด้านความคิดละเอียดลออ ด้านความคิดริเริ่ม และด้านความคิดยืดหยุ่นตามลำดับ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นเน้นการระดมสมองและการคิดแก้ปัญหาร่วมกัน ซึ่งช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการคิดคล่องแคล่ว สามารถคิดหาคำตอบได้อย่างรวดเร็วและในปริมาณมาก

อย่างไรก็ตาม พบว่า ด้านความคิดยืดหยุ่นมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ซึ่งอาจเป็นเพราะความคิดยืดหยุ่นเป็นความสามารถในการคิดหาคำตอบได้หลายประเภท หลายทิศทาง หลายรูปแบบ ซึ่งต้องอาศัยประสบการณ์และการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของคณะกรรมการประเมินที่เน้นให้พัฒนาด้านความคิดยืดหยุ่นโดยเพิ่มการมองปัญหาจากหลายมุมมองมากขึ้น และฝึกการประยุกต์หลักการอิสลามในบริบทที่หลากหลาย

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของสุวิทย์ มูลคำ (2547) ที่กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นพลังทางความคิดที่ทุกคนมีมาตั้งแต่กำเนิด หากเด็กได้รับการกระตุ้นทางความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรมจะทำให้มีอิสระทางความคิด และสามารถสร้างสิ่งใหม่ ๆ ได้ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของวิชุดา เอี่ยมน้อย (2560) ที่พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยกระบวนการคิดแก้ปัญหาอนาคตมีคะแนนความคิดสร้างสรรค์หลังเรียนสูง

กว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีพัฒนาการด้านความคิดคล่องแคล่วและความคิดละเอียดลออสูงที่สุด ส่วนด้านความคิดยืดหยุ่นมีพัฒนาการน้อยที่สุด

การที่ผลการวิจัยพบว่านักเรียนมีการพัฒนาด้านความคิดคล่องแคล่วมากที่สุดนั้น อาจเป็นเพราะในขั้นตอนการระดมสมองเพื่อค้นหาปัญหาและการระดมสมองเพื่อคิดหาวิธีการแก้ปัญหา นักเรียนได้รับการกระตุ้นให้คิดหาคำตอบอย่างหลากหลายในเวลาที่จำกัด ซึ่งเป็นการฝึกทักษะการคิดคล่องแคล่วโดยตรง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Zainudin & Ahamad (2018) ที่พบว่า การใช้เทคนิคการระดมสมองในการสอนอิสลามศึกษาช่วยพัฒนาทักษะการคิดคล่องแคล่วของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ความพึงพอใจของนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 ที่มีต่อรูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้

ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 ที่มีต่อรูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษาโดยใช้กระบวนการคิดแก้ปัญหาอนาคตตามแนวคิดของทอแรนซ์และเทคโนโลยีสารสนเทศโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.64, S.D. = 0.41) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีความน่าสนใจ ท้าทาย และส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างเต็มที่ อีกทั้งการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ยังช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียนในยุคปัจจุบัน

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของธรัช อารีราษฎร (2562) ที่พบว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความพึงพอใจในการเรียนและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาทักษะการคิดและการแก้ปัญหาซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21

นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของมะรอนิง สาแลมิง และคณะ (2561) ที่พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะในด้านการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ความสนุกสนานในการเรียน และการได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนร่วมชั้น การที่ผลการวิจัยพบว่านักเรียนมีความพึงพอใจในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในการเรียนรู้สูงนั้น อาจเป็นเพราะเทคโนโลยีสารสนเทศช่วยให้การเรียนรู้อิสลามศึกษามีความน่าสนใจและเข้าถึงได้ง่ายขึ้น ผู้เรียนสามารถสืบค้นข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย นำเสนอผลงานได้อย่างสร้างสรรค์ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนร่วมชั้นได้อย่างสะดวก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Hamzah et al. (2017) ที่พบว่า การใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษาช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในเนื้อหามากขึ้น สามารถเชื่อมโยงหลักการทางศาสนากับชีวิตประจำวันได้ดีขึ้น และมีความพึงพอใจในการเรียนรู้มากขึ้น

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถสรุปข้อค้นพบที่โดดเด่นได้ว่า รูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษาที่พัฒนาขึ้น โดยใช้กระบวนการคิดแก้ปัญหาอนาคตตามแนวคิดของทอแรนซ์ร่วมกับเทคโนโลยีสารสนเทศประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การกระตุ้นความสนใจ (Stimulate) (2) การสำรวจและค้นพบ (Explore & Discover) (3) การวิเคราะห์และแก้ปัญหา (Analyze & Solve) (4) การสร้างสรรค์และนำเสนอ (Create &

Present) และ (5) การประเมินและปรับปรุง (Evaluate & Improve) ซึ่งทั้ง 5 ขั้นตอนมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรมของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ

1. รูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษาที่พัฒนาขึ้นมีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน มีลักษณะเด่นในการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.63, S.D. = 0.49) และมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ E1/E2 เท่ากับ 82.56/84.80 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้

2. ระดับความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.47, S.D. = 0.51) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความคิดคล่องแคล่ว ($\bar{x}$ = 4.68, S.D. = 0.48) รองลงมาคือ ด้านความคิดละเอียดลออ ($\bar{x}$ = 4.48, S.D. = 0.51) ด้านความคิดริเริ่ม ($\bar{x}$ = 4.40, S.D. = 0.50) และด้านความคิดยืดหยุ่น ($\bar{x}$ = 4.32, S.D. = 0.56) ตามลำดับ

3. ความพึงพอใจของนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 ที่มีต่อรูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษาโดยใช้กระบวนการคิดแก้ปัญหาอนาคตตามแนวคิดของทอแรนซ์และเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.64, S.D. = 0.41)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ควรมีการเตรียมความพร้อมของนักเรียนก่อนการใช้รูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ โดยเฉพาะในด้านด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้นักเรียนสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบค้นข้อมูลและนำเสนอผลงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ควรมีการจัดเตรียมแหล่งข้อมูลทางอิสลามศึกษาที่มีความน่าเชื่อถือและเข้าถึงได้ง่าย เพื่อให้นักเรียนสามารถสืบค้นข้อมูลได้อย่างสะดวกและถูกต้องตามหลักการของศาสนาอิสลาม

3. ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาความคิดยืดหยุ่นของนักเรียน โดยการกระตุ้นให้นักเรียนคิดนอกกรอบ มองปัญหาจากหลายมุมมอง และฝึกการประยุกต์หลักการอิสลามในบริบทที่หลากหลายควรมีการส่งเสริมให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่ม เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนแนวคิดและมุมมองที่หลากหลาย ซึ่งจะช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์เชิงน

เอกสารอ้างอิง

Ahmad, M., Obaidullah, A. Z., & Khan, M. N. (2019). The effect of Islamic education learning model based on contextual teaching and learning on student critical thinking. *Journal of Islamic Education, 7*(2), 185–204.

Al-Zahrani, A. M. (2015). From passive to active: The impact of the flipped classroom through social learning platforms on higher education students' creative thinking. *British Journal of Educational Technology, 46*(6), 1133–1148.

Hamzah, M. A., Zahidi, A. M., & Muhammad, A. H. (2017). The impact of technology on Islamic education. *Journal of Islamic Studies and Culture, 5*(1), 79–88.

Lubis, M. A., Maimun, A., & Nasution, A. K. P. (2020). Enhancing students' creativity in Islamic education with ICT. *International Journal of Islamic Education Research, 4*(2), 22–39.

Torrance, E. P. (1962). Guiding creative talent. Prentice-Hall.

World Economic Forum. (2018). *The future of jobs report 2018*. World Economic Forum.

Zainudin, M., & Ahamad, F. (2018). Teaching and learning Islamic education through brainstorming techniques. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences, 8*(4), 56–64.

จารุวัจน์ สองเมือง. (2556). เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์, 5*(1), 97–104.

จารุวัจน์ สองเมือง. (2558). การพัฒนาระบบการเรียนการสอนโดยบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 26*(2), 1–15.

ธรัช อารีราษฎร. (2562). การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล. *วารสารวิชาการการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรม, 6*(1), 175–183.

มะรอนิง สาแลมิง และคณะ. (2561). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษาแบบบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้เรียนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้. *วารสารอัล-ฮิกมะฮ์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี, 8*(16), 87–102.

วิชุดา เอี่ยมน้อย. (2560). การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์โดยใช้กระบวนการคิดแก้ปัญหาอนาคตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. *วารสารวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 11*(2), 207–219.

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2557). *แผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (พ.ศ. 2557–2559).* กระทรวงศึกษาธิการ.

สุวิทย์ มูลคำ. (2547). กลยุทธ์การสอนคิดสร้างสรรค์ (พิมพ์ครั้งที่ 3). ภาพพิมพ์.

อัครเดช นีละโยธิน. (2559). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดแก้ปัญหาอนาคตสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 18*(3), 124–136

Conflict of Interest:

The authors declare no conflict of interest.

RESEARCH ARTICLE

The Talaqqi and Istidlal Methods According to Hamka: An Approach to Akidah Issues in the Book Cara Mengenal Tuhan

Ismaie Katih[1]

[1] Faculty of Islamic Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus, Pattani Province, Thailand

Corresponding Author, Email : ali_katih@hotmail.com

Received : September 06, 2025 ❁ Revised : November 10, 2026 ❁ Accepted : June 09, 2026

Abstract

This study aims to analyze the methods of Talaqqi (direct transmission) and Istidlal (reasoned inference) in Islamic theology (Akidah) according to the thought of Haji Abdul Malik Karim Amrullah (Hamka) as articulated in his work Cara Mengenal Tuhan ("The Way to Know God"). The study employs a qualitative approach using a deductive method based on textual analysis of HAMKA's work, supported by relevant primary and secondary sources as well as classical and contemporary scholarly perspectives to strengthen the findings.

The results indicate that the concept of Talaqqi refers to the direct reception of theological knowledge from divine revelation (the Qur'an and Hadis), which must be understood with authenticity, sincerity, and without deviation. Meanwhile, Istidlal involves the rational process of understanding the signs of God's greatness through cosmological, historical, and logical dimensions. Hamka emphasizes that the integration of these two approaches plays a vital role in strengthening faith and clarifying the understanding of divinity. Furthermore, he highlights the roles of natural beauty, intellectual excellence, and human fitrah (innate disposition) in recognizing God, while underscoring the importance of tasawwuf (spiritual purification) as a means of refining the soul. The application of Talaqqi and Istidlal in the formation of Akidah demonstrates a balance between revelation and reason, affirming Islam as areligion that harmonizes textual tradition and intellectual rationality.

Keywords : Talaqqi and Istidlal Methods, Akidah, Hamka, Cara Mengenal Tuhan

ARTIKEL PENYELIDIKAN

Metode Bertalaqqi dan Beristidlal Menurut Hamka: Pendekatan terhadap Persoalan Akidah dalam Buku Cara Mengenal Tuhan

Ismaie Katih[1]

[1] Fakulti Sains Islam, Universiti Prince of Songkla, Kampus Pattani, Wilayah Pattani, Thailand

อีเมลผู้แต่งหลัก : ali_katih@hotmail.com.

Received : September 06, 2025 ❁ **Revised :** November 10, 2026 ❁ **Accepted :** June 09, 2026

Abstrak

Kajian ini bertujuan untuk menganalisis metode talaqqi dan istidlal dalam akidah menurut pandangan Haji Abdul Malik Karim Amrullah (Hamka) berdasarkan karya beliau Cara Mengenal Tuhan. Kajian ini menggunakan pendekatan kualitatif dengan kaedah deduktif berasaskan analisis teks terhadap karya Cara Mengenal Tuhan oleh Hamka, disokong oleh sumber primer dan sekunder yang relevan serta pandangan ulama silam dan kontemporari bagi memperkukuh dapatan kajian.

Hasil kajian menunjukkan bahawa konsep bertalaqqi merujuk kepada penerimaan ilmu akidah secara langsung daripada wahyu (al-Qur'an dan al-Hadis), yang mesti difahami dengan ketulenan, keikhlasan, dan tanpa penyimpangan. Sementara itu, beristidlal merangkumi proses penggunaan akal dalam memahami tanda-tanda kebesaran Tuhan melalui aspek kosmologi, sejarah, dan logik rasional. Hamka menegaskan bahawa integrasi kedua-dua pendekatan ini memainkan peranan penting dalam memperkukuh keimanan serta memperjelas pemahaman terhadap konsep ketuhanan. Selain itu, beliau turut menyoroti peranan keindahan alam, kecemerlangan daya intelektual, serta fitrah manusia dalam mengenali Tuhan, di samping menekankan kepentingan tasawuf sebagai medium penyucian jiwa. Aplikasi Kaedah talaqqi dan istidlal dalam pembentukan akidah memperlihatkan keseimbangan antara wahyu dan akal, sekali gus mengukuhkan Islam sebagai agama yang mengharmonikan tradisi tekstual dan rasionaliti intelektual.

Kata kunci : Metods Talaqqi dan Istidlal, Akidah, Hamka, Cara Mengenal Tuhan

Pendahuluan

Perbahasan tentang metodologi dalam memahami akidah merupakan antara aspek teras dalam kajian teologi Islam. Sejak awal perkembangan Islam, para ulama dan sarjana menegaskan bahawa asas keimanan tidak hanya berpaksikan kepada penerimaan wahyu secara literal, tetapi turut menuntut penglibatan akal dalam memahami serta menghayati kebenaran wahyu tersebut (al-Ghazali, n.d.; al-Qaradawi, 1996; Nasr, 1987). Dalam konteks ini, konsep *talaqqi*: penerimaan ilmu secara langsung daripada sumber wahyu dan *istidlal:* penggunaan akal bagi mencapai kefahaman terhadap hakikat ketuhanan menjadi dua pendekatan epistemologi yang saling melengkapi antara wahyu dan akal dalam membentuk kefahaman akidah yang seimbang dan berautoriti (Wan Daud, 1998; Abdullah, 2014). Haji Abdul Malik Karim Amrullah (Hamka), seorang ulama, pemikir, dan mufasir besar Nusantara abad ke-20, menampilkan sintesis unik antara dimensi rasional dan spiritual dalam karya-karyanya. Melalui kitab *Cara Mengenal Tuhan,* beliau menonjolkan pendekatan teologi yang berteraskan wahyu tetapi menekankan fungsi akal, pemerhatian terhadap alam ciptaan, dan refleksi diri sebagai landasan pengenalan terhadap Tuhan (Hamka, 1950; Syamsuddin, 1993). Bagi Hamka, proses mengenal Allah bukan sekadar keimanan bersifat taqlid, tetapi perjalanan intelektual dan rohani berasaskan penyaksian serta kefahaman mendalam tentang keesaan Tuhan (Hamka, 1982; Nasution, 1986).

Dalam tradisi keilmuan Islam, *talaqqi* memainkan peranan penting sebagai mekanisme penyaluran ilmu daripada Rasulullah SAW kepada para sahabat dan generasi selepasnya, melambangkan autoriti wahyu serta kesinambungan sanad ilmu dalam menjaga ketulenan akidah (al-Shahrastani, 1984). Sebaliknya, *istidlal* memperkukuh dalil keimanan melalui hujah rasional, pemerhatian terhadap fenomena kosmik, dan renungan terhadap diri manusia sebagaimana digariskan oleh al-Qur'an (Saeed, 2008). Gabungan kedua-dua pendekatan ini membentuk kerangka epistemologi Islam yang menyeimbangkan dimensi tekstual dan intelektual (Abdullah, 2014; Wan Daud, 1998). Pendekatan Hamka terhadap akidah dalam Cara Mengenal Tuhan mencerminkan integrasi ini; beliau menghidupkan semula semangat ijtihad dengan berpaksikan keaslian wahyu sambil mengiktiraf peranan akal dalam memahami makna kewujudan Ilahi (Hamka, 1950; Syamsuddin, 1993). Dalam konteks moden yang dicirikan oleh sekularisme, materialisme, dan relativisme akidah, pemikiran Hamka kekal signifikan kerana menawarkan keseimbangan antara iman dan rasionaliti (Nasr, 1987; Hasan, 2003). Oleh itu, kajian ini menganalisis secara sistematik metodologi *talaqqi* dan

istidlal menurut Hamaka dalam Cara Mengenal Tuhan, serta menilai potensi penerapannya dalam wacana pemikiran Islam kontemporari

Objektif Kajian

Untuk menganalisis metode *talaqqi* dan *istidlal* dalam akidah menurut pandangan Haji Abdul Malik Karim Amrullah (Hamka) berdasarkan karya *Cara Mengenal Tuhan*

Metodologi Kajian:

Kajian ini menggunakan pendekatan kualitatif dengan kaedah pengumpulan dan analisis data yang sistematik berdasarkan prinsip kajian kepustakaan (*library research*). Sumber utama kajian ialah kitab *Cara Mengenal Tuhan* karya Prof. Dr. Haji Abdul Malik Karim Amrullah (Hamka). Data primer ini disokong dengan sumber sekunder seperti karya-karya tafsir, falsafah Islam, dan akidah klasik dan kontemporari, antaranya:*Tafsir al-Azhar* oleh Hamka, *Ihya' 'Ulum al-Din* oleh al-Ghazali, *al-Ibanah 'an Usul al-Diyanah* oleh al-Ash'ari, dan karya-karya sarjana moden seperti M. Quraish Shihab, Harun Nasution, serta tulisan kontemporari mengenai metodologi akidah.

Dalam proses analisis data, kajian ini mengaplikasikan kaedah deduktif bagi mengkaji secara mendalam metodologi akidah Hamka sebagaimana dihuraikan dalam karyanya. Selain itu, analisis ini turut mempertimbangkan pandangan ulama silam dan kontemporari dalam menilai dan memperkukuh dapatan kajian.

Pengertian Talaqqi* dan *Istidlal

Dalam konteks bahasa Arab, istilah *talaqqi* dan *istidlal* mempunyai makna yang mendalam dalam aspek penerimaan ilmu dan pengambilan dalil. *Talaqqi* bermaksud menerima atau mengambil ilmu secara langsung daripada seorang guru atau sumber yang berautoriti, sebagaimana dijelaskan dalam ungkapan Arab *Talaqqa al-'Ilma 'an fulan* yang membawa maksud seseorang memperoleh ilmu daripada individu lain (Ibn Manzur, 1414 H). Proses ini menekankan kepentingan kesinambungan ilmu dan hubungan antara murid dengan guru dalam penyampaian ilmu yang sahih. Sementara itu, *istidlal* pula merujuk kepada proses mencari, meneliti, dan menggunakan dalil atau bukti sebagai asas kepada sesuatu hujah. Menurut *al-Mu'jam al-Wasit*, istilah *Istadalla 'Alaihi* menunjukkan tindakan menggunakan sesuatu sebagai bukti dalam penghujahan (Nukhbah min al-Lughawiyyin, 1972). Justeru, kedua-dua konsep ini menggambarkan keseimbangan antara penerimaan ilmu secara

talaqqi yang berasaskan autoriti keagamaan dan penggunaan akal secara *istidlal* dalam memahami serta membenarkan kebenaran wahyu.

_Talaqqi dan Istidla_l Menurut Ahl al-Sunnah wal-Jama'ah

Dalam perspektif Ahl al-Sunnah wal-Jama'ah, sumber penerimaan ilmu dan dalil terbahagi kepada dua bahagian utama. Pertama, *sumber utama* iaitu al-Qur'an, al-Sunnah, dan ijmak yang menjadi asas dalam penetapan akidah Islam. Kedua, *sumber sekunder* ialah akal yang sihat dan fitrah yang lurus, yang berfungsi menjelaskan makna wahyu tanpa mendahuluinya (Abdul Hadi bin Awad al-'Omari, 2019). Prinsip ini menegaskan bahawa akidah mesti berpaksikan kepada wahyu dan tidak dibina semata-mata atas dasar rasional. Dalam karya *Mujmal Ushul Ahl al-Sunnah fi al-'Aqidah*, Prof. Dr. Nasir bin Abdul Karim al-Aql menghimpunkan dua belas prinsip metodologi *talaqqi* dan *istidlal* dalam akidah, antaranya ialah pembatasan sumber akidah kepada al-Qur'an, Sunnah sahih, dan ijmak salafus soleh, penerimaan hadis sahih walaupun bersifat *ahad*, serta larangan menambah ajaran baharu yang tiada asas dalam wahyu. Beliau turut menegaskan keutamaan dalil *naqli* berbanding *'aqli* jika berlaku percanggahan, serta menolak segala bentuk bid'ah yang bertentangan dengan prinsip agama. Hal ini menunjukkan bahawa Ahl al-mSunnah wal-Jama'ah mengekalkan keseimbangan antara autoriti wahyu dan fungsi rasional dalam memahami serta mempertahankan akidah Islam. (Nasir bin Abdul Karim al-Aql,1412H.)

Hasil kajian

Menurut Hamka, agama membawa manusia kepada Tuhan melalui lima cara, yang akan dihuraikan dalam perbincangan selanjutnya. Melalui kajian ini, Hamka menampilkan pendekatan metodologi akidah yang mendalam, yang menggabungkan talaqqi sebagai penerimaan wahyu dan istidlal sebagai refleksi intelektual terhadap alam semesta.

Pendekatan ini menunjukkan bagaimana keimanan dapat diperkukuh melalui gabungan wahyu dan akal, sekaligus memperdalam kefahaman terhadap akidah Islam. Pendekatan ini juga relevan untuk diterapkan dalam konteks moden, bagi memastikan akidah umat Islam kekal berlandaskan ajaran Ahlus Sunnah wal Jamaah yang sahih.

Pertama: Keindahan dan Seni sebagai Jalan Menuju Pengenalan kepada Tuhan

Keindahan dan seni dalam Islam mempunyai dimensi spiritual yang mendalam, bukan sekadar ekspresi estetika semata-mata. Dalam perspektif Hamka, keindahan alam dan seni merupakan medium penting dalam membawa manusia kepada pengenalan terhadap Tuhan.

Pemahaman ini berasaskan kepada tiga sifat asas manusia, perasaan, pemikiran, dan kehendak yang membentuk hubungan manusia dengan alam sekitarnya. Jika perasaan lebih dominan, seseorang cenderung menjadi seniman; jika pemikiran lebih menonjol, ia akan menjadi seorang ahli falsafah; manakala jika kehendak yang menguasai, ia akan menjadi pemimpin atau pembaharu agama (Hamka, 1984).

Hamka menjelaskan bahawa keindahan alam tidak muncul secara kebetulan, sebaliknya merupakan manifestasi cinta Ilahi. Cinta inilah yang menjadi asas kepada penciptaan alam semesta, sebagaimana yang tersirat dalam ayat pembuka setiap surah dalam al-Qur'an, *Bismillah al-Rahman al-Rahim* dengan nama Allah Yang Maha Pemurah lagi Maha Penyayang (Hamka, 1974).

Seni dalam bentuk syair, muzik, dan lukisan berfungsi sebagai simbol untuk membuktikan kewujudan Yang Maha Pemurah dan Maha Penyayang, sumber segala cinta. Dalam keadaan terharu kerana keindahan alam, manusia secara spontan menyebut nama Allah, menzahirkan kesedaran intuitif akan kewujudan Sang Pencipta (Hamka, 1984).

Keindahan dalam Islam bukan sahaja tercermin dalam alam semesta, tetapi juga dalam ekspresi seni yang berlandaskan prinsip tauhid. Seni Islam, seperti seni khat dan hiasan tumbuhan, menawarkan alternatif kepada seni perwakilan yang dikhawatirkan boleh membawa kepada penyembahan makhluk. Seni Islam menggabungkan nilai estetika dan makna spiritual, menghasilkan karya yang mengilhami jiwa dengan nilai-nilai ketuhanan (Abdurrahman al-Baghdadi, 1991).

Syed Muhammad Naquib al-Attas mengkritik pemisahan antara alam dan dimensi spiritual dalam pandangan sekular Barat. Menurutnya, fenomena alam seharusnya dilihat sebagai tanda kebesaran Tuhan, bukan sekadar objek kajian saintifik. Pemisahan ini menyebabkan ilmu sains kehilangan aspek spiritualnya. Oleh itu, beliau menyeru supaya pengajaran ilmu pengetahuan digabungkan dengan nilai-nilai spiritual bagi mengembalikan dimensi keagamaan dalam pendidikan dan sains (al-Attas, 1993).

Ibn al-Qayyim (1973) menegaskan bahawa Allah menyeru hamba-hamba-Nya untuk mengenali-Nya melalui dua cara:Pertama: Merenungkan ciptaan-Nya (ayat kauniyah) – iaitu fenomena alam yang menunjukkan kebesaran dan kekuasaan Allah. Hal ini disebut dalam firman-Nya:" *Sesungguhnya pada kejadian langit dan bumi, pertukaran malam dan siang, kapal-kapal yang belayar di laut dengan membawa bendabenda yang bermanfaat kepada manusia,...*" (al-Baqarah,2: 164). **Kedua:** Merenungi ayat-ayat wahyu (ayat Qur'aniyah) – iaitu

petunjuk yang diturunkan kepada manusia melalui al-Qur'an. Hal ini ditegaskan dalam firman Allah: *"Maka tidakkah mereka memperhatikan (merenung) alQuran?"* (al-Nisa', 4:82)

Hamka memberikan perspektif moden terhadap konsep ini dengan menyatakan bahawa keindahan alam dan seni bukan sekadar objek apresiasi estetika, tetapi juga jalan untuk mengenali Tuhan. Keindahan yang terdapat di dunia adalah refleksi kebesaran Allah SWT. Dengan merenungi fenomena alam dan seni yang sejajar dengan prinsip tauhid, manusia diarahkan kepada kesedaran spiritual yang mendalam. Hal ini mendorong manusia untuk lebih menghargai kebesaran Sang Pencipta serta menumbuhkan hubungan yang lebih erat dengan-Nya.

Kudua: Pendekatan Intelektual dalam Pencarian Ketuhanan

Pendekatan intelektual dalam usaha mengenal Tuhan melalui pemikiran, ilmu, dan falsafah bertujuan mengungkap keajaiban serta kehebatan fenomena alam. Hamka menegaskan bahawa semakin mendalam pemikiran dan ilmu seseorang, semakin kagum mereka terhadap keunikan dan kehebatan hukum-hukum alam yang wujud. Beliau menyatakan bahawa walaupun manusia mampu memahami kewujudan peraturan tersebut, mereka tidak berupaya mencipta sesuatu yang lebih indah daripadanya. Segala usaha manusia dalam membentuk peraturan baharu tetap terikat kepada acuan peraturan asli yang terdapat dalam alam semesta. Dari sekecil-kecil atom hingga sebesar-besar matahari, semuanya tertakluk kepada peraturan umum yang seragam, di mana peredaran proton, neutron, dan elektron dalam zarah adalah selaras dengan peredaran matahari bersama planet-planetnya (Hamka, 1984).

Pencarian Tuhan melalui pemikiran, ilmu, dan falsafah bertujuan menyedarkan manusia tentang keajaiban hukum alam (*Sunnatullah*), iaitu peraturan dan prinsip asas yang menjadi dasar kepada undang-undang alam dan agama. Menurut Hamka, Tuhan mengurniakan manusia akal dan pancaindera untuk memahami perbezaan antara baik dan buruk, serta untuk meneroka hikmah di sebalik hukum-hukum alam. Perkembangan akal dan pemikiran manusia sepanjang zaman bergantung kepada petunjuk sunnatullah (Hamka,1992).

Hamka berpendapat bahawa kemajuan dalam bidang sains seharusnya memperkukuh keimanan manusia kepada Tuhan. Agama yang benar, menurutnya, tidak bercanggah dengan sains; sebaliknya, kedua-duanya saling melengkapi. Apabila agama dan sains berjalan seiring, kepercayaan kepada Tuhan akan menjadi lebih kukuh. Hamka menegaskan bahawa agama yang benar tidak memaksa manusia untuk beriman tanpa bukti, sementara ilmu yang benar

membawa kepada kepercayaan yang ikhlas. Bagi Hamka, agama adalah harmoni antara hati dan akal; jika kedua-duanya seiring, keimanan kepada Tuhan akan menjadi lebih mendalam (M. Alfan Alfian, 2014).

Ibn al-Qayyim dalam kitab *Al-Fawaid* menjelaskan bahawa Allah memanggil manusia untuk mengenali-Nya melalui dua cara: pertama, melihat kesan ciptaan-Nya yang menjadi tanda kebesaran-Nya; kedua, merenungkan dan memikirkan tanda-tanda kebesaran-Nya yang terdapat dalam alam semesta. Tanda-tanda ini terbahagi kepada yang dapat dilihat (ayat kauniyah) dan yang dapat didengar (wahyu). Apabila manusia menyebut nama Allah, fikiran mereka akan tertumpu kepada hakikat kewujudan Tuhan, menjadikan ini langkah pertama untuk mengenal-Nya (Ibn al-Qayyim, 1973).

al-Sa'di menyatakan bahawa hikmah penurunan al-Quran adalah supaya manusia mentadabbur ayat-ayatnya, mengeluarkan ilmunya, merenungi rahsia-rahsia dan hikmah-hikmahnya. Dengan mentadabbur dan merenungi maknanya serta mengulang-ulang pemikiran terhadapnya, maka akan diperoleh keberkatan dan kebaikan daripadanya. Ini menunjukkan galakan untuk mentadabbur al-Quran, bahawa ia termasuk amalan terbaik. Bacaan yang disertai tadabbur lebih utama berbanding bacaan yang cepat tanpa tadabbur, yang tidak mencapai maksud tersebut (al-Sa'di, 2000).

al-Syinqiti (1995). pula menegaskan bahawa mentadabbur al-Quran, memahaminya, mempelajarinya, dan mengamalkan isinya adalah kewajipan bagi umat Islam. Sikap berpaling sebahagian besar masyarakat daripada meneliti Kitab Allah, memahaminya, mengamalkannya serta sunnah yang menjelaskannya adalah antara kemungkaran yang paling besar dan paling buruk, walaupun pelakunya menyangka mereka berada di atas petunjuk

Ketiga: Persoalan mengenai hakikat kehidupan

Hamka (1984) menegaskan bahawa akal manusia, meskipun cerdas dan dinamis, memiliki keterbatasan dalam memahami hakikat tertinggi kehidupan. Perkembangan ilmu pengetahuan dalam dua abad terakhir telah mencapai tahap yang mengagumkan, khususnya dalam bidang fizik, perubatan, dan teknologi. Kemajuan dalam ilmu pembedahan serta penemuan ubat-ubatan seperti penisilin telah banyak mengurangkan penderitaan manusia.

Namun, meskipun pencapaian ini membanggakan dan memberi manusia ilusi kejayaan dalam menundukkan alam, persoalan hakikat kehidupan masih belum terjawab. Sains mendefinisikan kehidupan sebagai susunan sel yang terdiri daripada unsur kimia seperti

karbon, hidrogen, oksigen, dan nitrogen. Walaupun ahli sains mampu menyusun unsur-unsur ini dengan tepat, mereka tetap tidak berupaya mencipta kehidupan.

al-Qur'an memberikan perumpamaan dengan seekor lalat, makhluk kecil yang sering dianggap remeh, bagi menunjukkan keterbatasan manusia dalam mencipta kehidupan. Hal ini menegaskan bahawa meskipun sains berkembang pesat, hakikat kewujudan dan kehidupan tetap berada di luar jangkauan akal manusia. Allah berfirman yang bermaksud: *Wahai umat manusia, inilah satu perumpamaan, maka dengarkannya dengan bersungguh-sungguh. Sebenarnya mereka yang kamu seru selain daripada Allah itu, tidak sama sekali akan dapat mencipta seekor lalat walaupun mereka berhimpun beramai-ramai untuk menciptanya, dan jika lalat itu mengambil sesuatu daripada mereka, mereka tidak dapat mengambilnya balik daripadanya. (Kedua-duanya lemah belaka), alangkah lemah yang meminta (daripada mendapat hajatnya), dan alangkah lemah yang diminta (daripada menunaikannya).*(al-Haj, 22:73)

Segala sesuatu di alam ini terdiri daripada unsur karbon, hidrogen, oksigen, dan nitrogen. Namun, sarjana hanya mampu memahami kewujudan unsur-unsur ini tanpa berupaya menciptakan kehidupan. Hakikat kehidupan tetap menjadi misteri yang tidak dapat dihuraikan sepenuhnya oleh akal manusia, kerana batasan ilmu manusia hanya tertumpu kepada perkara fizikal. Wujud jurang yang tidak dapat direntasi antara unsur benda dan unsur kehidupan, menunjukkan keterbatasan sains dalam memahami asal-usul kewujudan.

Akhirnya, manusia mengakui kelemahan mereka dan tunduk kepada hakikat bahawa penciptaan kehidupan berada di luar keupayaan mereka. Maka, dari lubuk hati yang mendalam, manusia mengungkapkan nama *Allah*, yang merangkumi segala aspek kewujudan. Sejak dahulu, para ahli falsafah dan ulama telah berusaha memahami hakikat penciptaan, namun jawapan muktamad datang melalui wahyu yang disampaikan oleh para Nabi dan Rasul, yang diutus oleh Tuhan Yang Maha Mencipta: *(Sesunguhnya Akulah Allah, tiada Tuhan melainkan Aku.)*(Taha, 20:14)

Hakikat kehidupan yang kekal ialah perubahan, satu ketetapan dalam sunnatullah. Alam sentiasa berubah daratan, lautan, gunung, dan bukit mengalami transformasi dari semasa ke semasa. Bahkan, gunung Himalaya yang megah hari ini bukanlah sama seperti semalam, dan masa hadapan tidak akan sama dengan masa kini.

Sains geologi membuktikan bahawa perubahan merupakan hukum alam yang berterusan. Bumi sendiri telah melalui evolusi berbilion tahun sebelum mencapai bentuknya

yang sekarang. Proses semula jadi seperti kitaran air dari hujan, sungai, hingga lautanberterusan mengulangi peredarannya, membuktikan kebesaran sistem ciptaan Allah yang tersusun dengan sempurna.

Gerakan dahsyat seperti gempa bumi akibat runtuhan tanah di perut bumi atau letusan gunung berapi, tenaga yang dikenali sebagai "tarikan-menarik" atau "elektrik", semuanya dikaji oleh para sarjana melalui konsep *sebab dan akibat*. Sesuatu *'illat* ditafsirkan dengan *'illat* yang lain, dan setiap sebab dicari punca yang lebih awal. Namun, pada akhirnya, pencarian terhadap rangkaian sebab dan akibat pasti akan menemui satu persoalan yang tidak lagi dapat dijawab.

Kita berdiri di tepi laut dan melihat ombak bergelora. Lalu kita bertanya: *"Mengapa ombak ini beralun?" "Kerana pergerakan udara." "Mengapa udara bergerak?" "Kerana perubahan suhu.""Dari mana datangnya haba itu?""Dari matahari.""Siapa yang menetapkan haba di bawah matahari?"* Diam. Tiada jawapan.(Hamka, 1984).

Ibn Taymiyyah (1426) mengemukakan bahawa salah satu bukti paling jelas mengenai kewujudan Allah sebagai Pencipta dan Pengatur alam semesta adalah melalui pemerhatian terhadap perubahan konsisten dalam diri manusia sepanjang hayatnya. Beliau menekankan bahawa manusia, bermula dari setitis nutfah (air mani) hingga menjadi individu yang sempurna, tidak memiliki keupayaan untuk mengawal atau mengarahkan proses perkembangan ini secara autonomi. Perubahan yang berlaku secara teratur dan sempurna ini menunjukkan adanya Pencipta yang Maha Berkuasa yang mengatur segala sesuatu dengan hikmah dan ketelitian.

Hamka menegaskan bahawa pencarian Tuhan berkait rapat dengan persoalan hakikat kehidupan. Beliau menyoroti keterbatasan ilmu pengetahuan dalam memahami realiti di luar jangkauan akal manusia. Menurutnya, ilmu hanya dapat menganalisis perkara-perkara yang bersifat empirikal, manakala aspek metafizik kekal di luar batas pemahaman manusia. Dalam hal ini, Hamka menyatakan bahawa wujud jurang antara unsur material dan kehidupan yang tidak dapat dijelaskan sepenuhnya oleh ilmu. Justeru, apabila manusia menghadapi keterbatasan ini, mereka secara fitrah akan mengakui kewujudan Tuhan. Hamka menegaskan bahawa kesedaran terhadap keterbatasan ini membawa manusia kepada keperluan terhadap wahyu dan bimbingan para Nabi serta Rasul dalam memahami hakikat ketuhanan yang sebenar.

Keempat: Mengenal Tuhan Melalui Jalan Tasawuf

Hamka menegaskan bahawa tasawuf adalah jalan introspeksi dan penyucian jiwa yang membawa kepada pengenalan Tuhan. Berbeza dengan pendekatan seni dan falsafah yang bergerak dari dalam ke luar, tasawuf menekankan pembersihan batin melalui latihan rohani (Riyadhah al-Nafs) untuk menghapus hijab yang menghalangi cahaya keimanan. Tujuan utama tasawuf adalah mencapai kesedaran akan kehadiran Tuhan dalam setiap aspek kehidupan, dengan memperbaiki akhlak dan memperhalus perasaan. Hamka juga mengulas ungkapan "man 'arafa nafsahu faqad 'arafa rabbahu" (sesiapa yang mengenal dirinya, maka ia akan mengenal Tuhannya), yang menekankan pentingnya pengenalan diri sebagai langkah menuju makrifatullah. Beliau menegaskan bahawa pengenalan diri bukan bermaksud menyamakan diri dengan Tuhan, tetapi menyedari kelemahan dan kefanaan diri, yang akhirnya membawa kepada kesedaran akan kebesaran Tuhan. Namun, perlu diperhatikan bahawa ungkapan tersebut lebih dianggap sebagai kata-kata hikmah dalam tradisi tasawuf daripada hadis yang sahih. (Hamka:1984)

Tasawuf mengajarkan bahawa mengenal diri membawa kepada kesedara. Maka tentang hal ini Imam al-Ghazali (2010) ada menyembut, bahawa kunci utama untuk mengenal Allah ialah dengan mengenali diri sendiri, sebagaimana firman-Nya yang bermaksud: *Kami akan memperlihatkan kepada mereka tanda-tanda (kebesaran) Kami di cakrawala dan dalam diri mereka sendiri, sehingga jelas bagi mereka bahawa sesungguhnya ia adalah kebenaran."* (Surah Fussilat, 41:53)

Dalam perspektif tasawuf, pencapaian ma'rifatullah tidak dapat dipisahkan dari proses pengenalan terhadap diri sendiri. Hal ini ditekankan oleh Muhammad Amin. (1952). dalam *Tanwirul Qulub*, yang menyatakan: "Ketahuilah bahwa pengenalan diri adalah suatu hal yang sangat penting bagi setiap individu. Barang siapa mengenal dirinya, niscaya ia akan mengenal Tuhannya, yakni Tuhan yang memiliki sifat mulia, kuasa, dan kekal abadi. Namun, barang siapa tidak mengenal dirinya, maka ia akan tetap jahil terhadap Tuhannya."

Muhammad Iqbal, (1920) seorang pemikir dan penyair terkemuka, menekankan konsep Khudi (kesedaran diri) sebagai langkah penting dalam mengenal Tuhan. Beliau menguraikan idea ini dalam karya beliau *Asrar al-Khudi* (Rahsia Diri). Dalam karya ini, Iqbal menekankan bahawa pengembangan diri dan kesedaran akan potensi individu adalah kunci untuk mencapai makrifatullah (pengenalan kepada Tuhan).

Mengenai ungkapan *"Barangsiapa mengenal dirinya, maka dia akan mengenal* Tuhannya", perlu diperhatikan bahawa para ulama hadis telah hadis meneliti statusnya. Menurut Imam al-Suyuthi, dan ibn Hajar al-Haythami bahawa statusnya *"Laa Ashla lahu"* – Tidak ada asalnya (sumbernya). Hadits tersebut hanyalah ucapan sebagian orang Shufi. Di dalam kitab al-*Durar al-Muntatsirah Fi al-hadis* al-Musytahirah dinukil dari al-Nawawi, beliau berkata: " Hadits tersebut tidak tsabit (tidak memenuhi syarat-syarat sebagai hadits yang bisa diterima sebagai hujah. Dan bahawa Ibn al -Sam'ani berkata,"Hadits tersebut merupakan perkataan dari Yahya bin Mu'adz." Sekian. (al-Suyuti, nd), Sedangkan, di dalam al-Fatawa al-Haditsiyyah disebutkan: Laa ashla lahu (Tidak ada asalnya (sumbernya). (al-Haythami,2020)

Kelima: Mencari Tuhan Malalui Tuntunan Fitrah

Manusia diciptakan oleh Allah dalam keadaan fitrah, iaitu dalam kesucian dan kecenderungan untuk beribadah kepada-Nya. Namun, hawa nafsu dan syahwat sering menguasai manusia, sehingga fitrah sucinya menjadi tercemar. Akibatnya, perintah untuk tetap berada di jalan Allah menjadi kabur dan tertutup.

Tentang penciptaan manusia dalam keadaan fitrah ini, Allah Ta'ala berfirman:*"Maka hadapkanlah dirimu (engkau dan pengikut-pengikutmu, Wahai Muhammad) ke arah agama yang jauh daripada kesesatan, agama Allah yang difitrahkan bagi manusia menerimanya. Tidak patut ada sebarang perubahan pada ciptaan Allah itu. Itulah agama yang lurus, tetapi kebanyakan manusia tidak mengetahui."* (al-Rum, 30:30) Begitu juga dalam hadis sabda Nabi SAW yang bererti*"Setiap bayi dilahirkan dalam keadaan fitrah (Islam). Maka ibu bapanyalah yang menjadikannya Yahudi, Nasrani, atau Majusi."* (Muslim,no: 2658)

Berdasarkan daripada dalil di atas, Menurut Hamka bahawa pengakuan akan adanya Tuhan adalah sifat fitrah yang tumbuh sejajar dengan akal manusia. Kepercayaan kepada Tuhan adalah sifat asli manusia yang tidak dapat dipisahkan daripada perkembangan akalnya. Menolak kewujudan Tuhan bermaksud melawan fitrah itu sendiri. Golongan seperti Komunis, yang menolak kepercayaan kepada Tuhan, melakukannya dengan paksaan dan pengaruh luar, seperti "pembersihan otak," yang melawan sifat fitrah manusia (Hamka, 1982).

Berdasarkan fitrahnya, manusia tidak seharusnya menyembah atau mempertuhankan sesama makhluk. Ini kerana, seperti yang ditegaskan oleh Hamka, tidak ada faedah atau manfaat yang diperoleh apabila manusia menyembah dan mengagungkan selain daripada Allah. Makhluk lain hanya memiliki kedudukan yang sama dengan manusia - pada awalnya tidak wujud, kemudian wujud, dan akhirnya akan lenyap. Oleh itu, hendaklah terus

menghadap kepada Tuhan Allah Yang Maha Esa dan Maha Kuasa, yang tidak mempunyai sekutu dan tidak akan lenyap.

Maka, sucikanlah dan bersihkanlah pendirian hidup daripada sebarang pengaruh selain daripada Allah. Hanya Allah semata-mata yang menjadi pusat tujuan hidup, bebas daripada segala bentuk pengaruh lain. Inilah yang dinamakan Tauhid... Segala yang ada di alam ini tunduk kepada hukum dan undang-undang yang satu. (Hamka,1984)

Hamka menekankan pentingnya membersihkan kehidupan daripada pengaruh yang lain selain Allah. Tauhid menjadi prinsip utama yang menjadikan Allah sebagai pusat tujuan hidup. Segala yang wujud di alam ini tunduk kepada hukum dan undang-undang Tuhan yang satu. Oleh itu, keimanan kepada Allah memberikan kebebasan manusia daripada segala pengaruh selain-Nya (Hamka, 1984).

Menurut Ibn Taymiyyah (2004) Fitrah secara semula jadi mengenali Pencipta tanpa memerlukan tanda-tanda ini, kerana ia telah diciptakan dengan sifat tersebut. Jika ia tidak mengenali-Nya tanpa tanda-tanda ini, maka ia tidak akan mengetahui bahawa tanda-tanda ini milik-Nya.

Sesungguhnya, hakikat bahawa sesuatu itu merupakan tanda dan bukti kepada-Nya adalah seperti nama yang menunjukkan pemiliknya. Maka, seseorang mesti terlebih dahulu mempunyai gambaran tentang pemilik nama tersebut dan mengetahui bahawa nama itu merujuk kepadanya.

Begitu juga, sesuatu yang menjadi dalil bagi sesuatu yang lain menuntut adanya gambaran tentang perkara yang ditunjukkan serta pemahaman bahawa dalil tersebut berkaitan dengannya. Oleh itu, seseorang mesti mengetahui bahawa dalil itu membawa kepada perkara yang ditunjukkan. Jika perkara yang ditunjukkan tidak dapat digambarkan, maka seseorang tidak akan mengetahui bahawa sesuatu itu adalah dalil kepadanya.

Kajian ini memperkenalkan sumbangan baharu dalam bidang teologi Islam Nusantara dengan memperincikan metodologi akidah Hamka yang berasaskan integrasi antara wahyu dan akal melalui konsep talaqqi dan istidlal. Pendekatan ini bukan sahaja memperkukuh pemahaman terhadap epistemologi akidah Islam klasik, tetapi juga menampilkan tafsiran yang sesuai dengan keperluan intelektual dan cabaran pemikiran moden.

Dari segi epistemologi, Hamka menggabungkan talaqqi sebagai sumber ilmu wahyu dan istidlal sebagai mekanisme rasional yang sah dalam Islam, menjadikan keduanya saling melengkapi dalam memperkukuh iman dan kebenaran. Dari segi metodologi, beliau

mempraktikkan kedua-dua konsep ini secara sistematik dalam *Cara Mengenal Tuhan*, menjadikan akidah sebagai proses pembentukan intelektual dan rohani yang saling menyokong.

Pendekatan ini turut menunjukkan relevansi pemikiran Hamka dalam menangani krisis spiritual moden seperti sekularisme dan relativisme nilai, dengan menegaskan keseimbangan antara keimanan dan rasionaliti sebagai asas kestabilan akidah. Secara keseluruhannya, kajian ini menegaskan bahawa model akidah Hamka bersifat rasional-spiritual, berasaskan kesatuan antara wahyu dan akal, serta menawarkan asas bagi pembangunan teologi Islam Nusantara yang inklusif dan kontekstual selaras dengan cabaran zaman moden.

Perbincangan

Dapatan kajian menunjukkan bahawa Hamka telah memperkenalkan suatu pendekatan metodologi akidah yang bersifat integratif, rasional, dan spiritual melalui penerapan konsep *talaqqi* dan *istidlal*. Hamka menolak pendekatan teologi yang bersifat tekstual semata-mata atau rasional tanpa batas; sebaliknya beliau menggabungkan kedua-duanya sebagai dua dimensi ilmu yang saling melengkapi. *Talaqqi* berfungsi sebagai asas epistemologi wahyu yang menjamin ketulenan keimanan berasaskan *al-Qur'an dan al-Sunnah*, manakala *istidlal* bertindak sebagai instrumen rasional yang membawa manusia merenungi keagungan Tuhan melalui tanda-tanda alam, sejarah, dan pengalaman diri (Hamka, 1950; Syamsuddin, 1993). Gabungan dua pendekatan ini menunjukkan bahawa Hamka memahami akidah bukan sekadar sebagai sistem kepercayaan dogmatik, tetapi sebagai proses epistemic satu perjalanan intelektual dan rohani yang menyatukan ilmu, iman, dan pengalaman.

Selain itu, Hamka memperluas ruang teologi Islam dengan memperkenalkan lima jalan pengenalan terhadap Tuhan: keindahan dan seni, ilmu dan falsafah, pencarian makna hidup, tasawuf, dan fitrah manusia. Setiap dimensi ini mewakili bentuk pengalaman manusia yang berbeza dalam mengenal Tuhan - estetika, intelektual, eksistensial, spiritual, dan naluriah -namun kesemuanya berpunca daripada kesedaran tauhid. Dalam konteks ini, pemikiran Hamka memperlihatkan kesinambungan dengan tradisi ulama klasik seperti al-Ghazali (n.d.) yang menegaskan keutamaan *ma'rifah* (pengenalan terhadap Tuhan) melalui pembersihan hati dan renungan akal. Namun, Hamka menyesuaikan pendekatan tersebut dengan realiti moden yang menuntut keseimbangan antara iman dan rasionaliti (Nasr, 1987).

Ini menjadikan pemikirannya sebagai jambatan antara warisan intelektual Islam tradisional dan cabaran pemikiran moden.

Dalam hubungan ini, pandangan M. Quraish Shihab (2011) turut memperkukuh gagasan Hamka apabila beliau menegaskan bahawa *wahyu* dan *akal* bukan dua sumber yang bertentangan, tetapi saling memerlukan dalam memahami kebenaran ilahi. Menurut Shihab dalam *Membumikan al-Qur'an*, wahyu berperanan sebagai petunjuk yang membimbing akal agar tidak tersasar daripada kebenaran mutlak, manakala akal berfungsi menafsir, meneliti, dan menghidupkan makna wahyu dalam kehidupan nyata. Wahyu tanpa akal akan menjadi dogma yang beku, manakala akal tanpa wahyu akan terperangkap dalam relativisme. Pandangan ini sejalan dengan Hamka yang menegaskan bahawa pengenalan kepada Tuhan mesti melalui keseimbangan antara penerimaan wahyu (*talaqqi*) dan renungan rasional (*istidlal*) dua sayap yang membawa manusia kepada kesedaran Ilahi (Shihab, 2011).

Perbincangan ini juga memperlihatkan bahawa metodologi *talaqqi–istidlal*. Hamka mampu membentuk kerangka epistemologi teologi Nusantara yang tersendiri. Pendekatan beliau berakar pada teks wahyu tetapi bercirikan konteks sosio-intelektual Melayu-Islam abad ke-20, ketika masyarakat menghadapi gelombang sekularisme dan kolonialisme pemikiran (Nasution, 1986; Azra, 1999). Oleh itu, Hamka menjadikan pengalaman manusia, kebebasan akal, dan fitrah sebagai elemen penting untuk meneguhkan akidah tanpa terjerumus ke dalam rasionalisme ekstrem. Pendekatan ini menampilkan keseimbangan antara *naqli* dan *'aqli*, antara dogma dan dialog, serta antara tradisi dan kemodenan suatu bentuk teologi sintesis yang meneguhkan tauhid dalam kerangka pemikiran terbuka.

Secara keseluruhannya, perbincangan kajian ini memperlihatkan bahawa metode *talaqqi* dan *istidlal* menurut Hamka tidak hanya menawarkan kerangka pemahaman terhadap konsep ketuhanan, tetapi juga memperbaharui wacana akidah Islam dengan menempatkan wahyu dan akal sebagai dua sayap yang membawa manusia kepada kesedaran Ilahi. Pemikiran Hamka menegaskan bahawa mengenal Tuhan bukan sekadar hasil hafalan doktrin, tetapi merupakan tindakan berfikir, berzikir, dan menyedari diri sebagai hamba. Maka, pendekatan beliau berpotensi menjadi asas bagi pengembangan teologi Islam kontemporari yang lebih reflektif, humanistik, dan relevan dengan cabaran zaman moden (Shihab, 2011).

Kesimpulan

Kajian ini menunjukkan bahawa pemikiran Hamka dalam *Cara Mengenal Tuhan* membentuk metodologi akidah yang integratif dan kontekstual, berasaskan keseimbangan

antara wahyu, akal, dan fitrah. Hamka menggabungkan talaqqi sebagai asas penerimaan wahyu dan istidlal sebagai alat rasional untuk memahami makna ketuhanan, menjadikan epistemologi akidahnya bersifat holistik dan seimbang antara teks dan akal. Beliau memperkenalkan lima jalan pengenalan Tuhan melalui keindahan, ilmu, makna hidup, tasawuf, dan fitrah, yang memperluas horizon teologi Islam di alam Melayu. Pendekatan ini menolak dikotomi antara iman tradisional dan pemikiran moden, sebaliknya membina model akidah yang dialogis, terbuka, dan sesuai dengan konteks kontemporari.Secara ringkas, Hamka menawarkan model akidah berasaskan wahyu–rasional–fitri yang relevan bagi pembangunan teologi Islam Nusantara yang inklusif dan selari dengan cabaran zaman moden.

Cadangan

1. Pengaruh Pemikiran Hamka terhadap Pengajaran Akidah di Institusi Pendidikan Islam di Nusantara

2. Analisis Epistemologi dalam Metode Hamka: Integrasi antara Dalil Naqli dan Aqli dalam Pemahaman Akidah

Rujukan

Abdul Hadi bin Awad al-'Omari. (2019). *Ushul ahl al-sunnah fi al-'aqidah.* Maktabah al-Rushd.

Abdullah, W. (2014). *Pemikiran Islam dan cabaran modeniti.* Dewan Bahasa dan Pustaka.

Abdurrahman al-Baghdadi. (1991). *Seni dalam pandangan Islam.* Gema Insani.

al-Aql, N. A. K. (1412 H.). *Mujmal ushul ahl al-sunnah fi al-'aqidah*. Dar al-Watan.

al-Ghazali, A. H. (n.d.). *Ihya' 'ulum al-din [Kebangkitan ilmu agama].* Dar al-Ma'rifah.

al-Ghazali, A. H. (2010). Ihya' 'ulum al-din [Kebangkitan ilmu agama]. Dar al-Ma'rifah.

al-Qaradawi, Y. (1996). Al-iman wa al-hayah [Faith and life]. Maktabah Wahbah.

al-Sa'di, A. (2000). *Tafsir taysir al-karim al-rahman fi tafsir kalam al*-mannan (Cet. 1). Mu'assasah al-Risalah.

al-Shahrastani, A. M. (1984). *Al-milal wa al-nihal*. Dar al-Ma'arif.

al-Suyuti, J. (n.d.). *Al-durar al-muntathirah fi al-ahadis al-mushtahirah*. Dar al-Kutub al-'Ilmiyyah.

al-Syinqiti, M. A. (1995). *Adhwa' al-bayan fi idhah al-Qur'an bil-Qur'an*. Dar al-Fikr.

Azra, A. (1999). *Renaisans Islam Asia Tenggara: Sejarah, pemikiran dan institusi*. Rosda.

Hamka. (1950). *Cara mengenal Tuhan*. Bulan Bintang.

Hamka. (1974). *Kenang-kenangan hidup* (Jil. 2). Bulan Bintang.

Hamka. (1982a). *Tafsir al-Azhar* (Vols. 1–10). Pustaka Nasional.

Hamka. (1982b). *Tafsir al-Azhar* (Juz XXI). Pustaka Panjimas.

Hamka. (1984). Cara mengenal Tuhan. Pustaka Aman Press Sdn. Bhd.

Hamka. (1992). *Falsafah hidup*. Pustaka Panjimas.

Ibn Hajar al-Haitami. (2020). *Al-fatawa al-hadisiyyah.* Markaz Jaylani.

Ibn Manzur. (1414 H.). *Lisan al-'Arab* (Jil. 13). Dar Sadir.

Ibn Qayyim al-Jawziyyah. (1973). *Al-fawa'id (Cet. 2)*. Dar al-Kutub al-'Ilmiyyah.

Ibn Taimiyyah. (1426 H.). *Bayan talbis al-Jahmiyyah fi ta'sis bida'ihim al-kalamiyyah (Cet. 1)*. Majma'Malik Fahd li Tiba'at al-Qur'an al-Karim.

Ibn Taymiyyah. (2004). *Majmu'al-fatawa. Mujamma'Malik Fahd li Tiba'at al-Mushaf al-Sharif.*

Iqbal, M. (1920). *The secret of the self (Asrar-i Khudi): A philosophical poem (R. A. Nicholson, Trans.).* Macmillan and Co.

M. Alfan Alfian. (2014). *Hamka dan bahagia: Reaktualisasi tasawuf untuk zaman kita.* Penjuru Ilmu.

Muhammad Amin al-Kurdi. (1952). *Tanwir al-qulub fi mu'amalat 'allam al-ghuyub.* Matba'ah al-Sa'adah.

Muslim. (1955). *Sahih Muslim.* Matba'ah 'Isa al-Babi al-Halabi wa Syurakah.

Nasr, S. H. (1987). *Islamic life and thought.* George Allen & Unwin.

Nasution, H. (1986). *Islam ditinjau dari berbagai aspeknya* (Jil.1–2). Universitas Indonesia Press.

Nukhbah min al-Lughawiyyin. (1972). *Al-mu'jam al-wasit.* Majma' al-Lughah al-'Arabiyyah.

Saeed, A. (2008). *Interpreting the Qur'an: Towards a contemporary approach.* Routledge.

Sekumpulan ahli akademik Jabatan Bahasa Al-Quran, Pusat Bahasa, Universiti Islam Antarabangsa Malaysia. (2018). *Al-Quran al-Karim ke dalam bahasa Melayu.* King Fahd Glorious Quran Printing Complex.

Shihab, M. Q. (2011). *Membumikan al-Qur'an: Fungsi dan peran wahyu dalam kehidupan masyarakat.* Mizan.

Syamsuddin, A. (1993). *Hamka dan pemikiran teologi rasionalnya.* Pustaka Pelajar.

Syed Muhammad Naquib al-Attas. (1993). *Islam and secularism.* Pustaka Negara Malaysia.

Wan Daud, W. M. N. (1998). *The educational philosophy and practice of Syed Muhammad Naquib al-Attas: An exposition of the original concept of Islamization.* ISTAC

Conflict of Interest:

The authors declare no conflict of interest.

RESEARCH ARTICLE

Study the Waqf land Management of Mosques in Bangkok and Surrounding Areas

Pramote Meesuwan[1] Abdulroning Suetair[2]

[1,2] Faculty of Islamic Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Province, Thailand

Corresponding Author, Email : pramote1007@gmail.com

Received : November 03, 2025 ❁ Revised : December 12, 2025 ❁ Accepted : June 11, 2026

Abstract

This research aims to develop a management model of waqf land of mosques in Bangkok and its vicinity by conducting research by studying related research. In the field, the researcher went to collect data by interviewing participants of religious leaders or imams as managers of waqf land of mosques in Bangkok and its vicinity. The researcher conducted in-depth interviews with religious leaders of each mosque, experts, and Islamic jurists. The researcher selected 30 mosques with good personnel and management committees, systematic work, and clear plans. In addition, this research used the focus group discussion format to conduct research on the development of waqf land management models of mosques in Bangkok and its vicinity. The research results found that the development of waqf land of mosques is suitable for real estate development. The model to be used with waqf land requires the rental method, using the leasehold right as collateral instead of waqf land. This method allows the mosque to receive long-term income allocation and not have to bear risks. The mosques that are ready for development, with standard land size and shape, were selected. The most appropriate development method is land leasing, where developers lease land to build real estate for rent. By collecting rent at a price that the tenants can accept, it results in orderliness in living in the mosque's waqf land.

Keywords: Model Development, Waqf Land Management, Bangkok and Surrounding Areas Satisfaction

บทความวิจัย

การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการที่ดินวะกัฟของมัสยิดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ปราโมทย์ มีสุวรรณ[1] อับดุลรอนิง สือแต[2]

[1,2] คณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, วิทยาเขตปัตตานี, จังหวัดปัตตานี, ประเทศไทย

อีเมลผู้แต่งหลัก : pramote1007@gmail.com

วันที่รับ : 13, พฤศจิกายน, 2568 ❁ **วันที่รับแก้ไข :** 12, ธันวาคม, 2568 ❁ **วันที่ตอบรับ :** 11, มิถุนายน, 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการที่ดินวะกัฟของมัสยิดในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล โดยวิธีการดำเนินงานวิจัยโดยภาคเอกสาร ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในภาคสนามผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมของบรรดาผู้นำศาสนาหรืออิหม่ามในฐานะผู้บริหารจัดการที่ดินวะกัฟของมัสยิดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้นำศาสนาของแต่ละมัสยิด ผู้ทรงคุณวุฒิ นักนิติศาสตร์อิสลาม ทำการคัดเลือกมัสยิดที่มีความพร้อมด้านบุคลากรและคณะกรรมการในการบริหารจัดการที่ดี มีการทำงานเป็นระบบ และมีแบบแผนที่ชัดเจน จำนวน 30 มัสยิด นอกจากนั้นวิจัยนี้ยังนำรูปแบบการสนทนากลุ่ม (Focus Group) มาใช้ประกอบการจัดทำวิจัยแนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการที่ดินวะกัฟของมัสยิดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาที่ดินวะกัฟของมัสยิดเหมาะสมในการสร้างเป็นอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งรูปแบบที่จะนำมาใช้กับที่ดินวะกัฟ จำเป็นต้องใช้วิธีการให้เช่า โดยเอาสิทธิการให้เช่าเป็นหลักทรัพย์ค้ำประกันแทนที่ดินวะกัฟ ซึ่งวิธีนี้มัสยิดจะได้รับการจัดสรรรายได้ระยะยาว และไม่ต้องรับภาระความเสี่ยง วิธีการพัฒนาที่เหมาะสมที่สุดคือการให้เช่าที่ดิน โดยนักพัฒนาที่ดินเช่าที่ดินเพื่อสร้างอสังหาริมทรัพย์ให้เช่าอยู่อาศัย โดยเก็บค่าเช่าด้วยราคาที่ผู้เช่ารับได้ ส่งผลให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการอยู่อาศัยในที่ดินวะกัฟของมัสยิด

คำสำคัญ : การพัฒนารูปแบบ, การบริหารจัดการที่ดินวะกัฟ, กรุงเทพมหานครและปริมณฑล

บทนำ

หลักความเชื่อของศาสนาอิสลามประการหนึ่ง คือทรัพย์สมบัติเป็นสิ่งที่พระผู้เป็นเจ้าเป็นผู้ประทานให้ไม่ใช่เป็นของตน มนุษย์อยู่ในฐานะเป็นผู้ถูกประทานให้หรือผู้รับฝาก ซึ่งมีหน้าที่ดูแลและบริหารจัดการเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการทดสอบมนุษย์ว่าจะใช้จ่ายทรัพย์สมบัติเหล่านั้นอย่างไร ใช้จ่ายตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามที่กำหนดไว้หรือไม่ เพราะการใช้จ่ายทรัพย์มีหลายรูปแบบ และไม่ว่าทรัพย์นั้นจะอยู่ในประเภทใด จะเป็นทองคำ เงิน อสังหาริมทรัพย์ สังหาริมทรัพย์ ที่ดิน หรืออื่น ๆ บัญญัติแห่งศาสนาอิสลามได้กำหนดไว้ด้วยว่าหน้าที่ของผู้ที่ถูกประทานให้หรือผู้รับฝากก็คือการจัดการบริหารทรัพย์เหล่านั้นให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และผู้อื่น ห้ามนำทรัพย์สมบัตินั้นไปใช้จ่ายในทางที่ผิดบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม เพราะจะมี

ผลทำให้ได้รับโทษเป็นการตอบแทน ในทางตรงกันข้าม หากนำทรัพย์ไปใช้จ่ายตามบทบัญญัติแห่งศาสนา ก็จะได้รับกุศลผลบุญเป็นการตอบแทนเช่นกัน ตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามนั้น ทรัพย์จะเกิดผลต่อเจ้าของทรัพย์ ก็ต่อเมื่อทรัพย์นั้นได้ถูกใช้จ่ายไป ดังนั้นทรัพย์ที่ยังเก็บหรือสะสมไว้ ที่ยังไม่ถูกใช้จ่ายไป ก็ถือว่ายังไม่มีผลใด ๆ บัญญัติแห่งศาสนาอิสลามได้กำหนดไว้อีกว่าทรัพย์นั้นจะต้องได้มาด้วยหนทางที่ไม่ผิดต่อบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม กล่าวคือต้องได้มาด้วยการประกอบอาชีพที่สุจริตตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม และบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามยังกำหนดไว้ด้วยว่า หากมีทรัพย์มากถึงอัตราที่กำหนด ก็จำเป็นต้องนำทรัพย์ส่วนหนึ่งไปจุนเจือช่วยเหลือผู้อื่น เป็นการจุนเจือช่วยเหลือทางสังคม

การกระทำความดีอย่างหนึ่งที่ศาสนาอิสลามสนับสนุนและส่งเสริม คือการบริจาคทรัพย์ หมายความว่าศาสนาอิสลามสนับสนุนให้คนที่มั่งมีทรัพย์สมบัติทำการบริจาคทรัพย์ในรูปแบบต่าง ๆ อิสลามเชื่อว่าการบริจาคทรัพย์นั้นจะนำมาซึ่งกุศลผลบุญอันมากมายที่พระผู้เป็นเจ้าของจะทรงตอบแทนให้ ทั้งในขณะใช้ชีวิตอยู่ในโลกนี้ และหลังจากเสียชีวิตไป นอกจากนั้นการบริจาคทรัพย์ยังแสดงถึงความมีเมตตาและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของเจ้าของทรัพย์อีกด้วย ดังนั้นผู้มั่งมีที่ฉลาดที่มีความศรัทธาอย่างแท้จริงต่อพระผู้เป็นเจ้า จึงเลือกที่จะนำทรัพย์สมบัติของตนไปใช้จ่ายในหนทางแห่งความดีงามตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม และนำไปบริจาคในรูปแบบต่าง ๆ

การบริจาคประเภทหนึ่งที่ผู้มั่งมีนิยมจัดกระทำ คือการบริจาคสิ่งที่เป็นถาวรวัตถุ หรือที่เรียกว่า “การวะกัฟ” ซึ่งหมายถึง การอุทิศทรัพย์สินที่เป็นถาวรวัตถุซึ่งสามารถทำประโยชน์ได้ โดยระบุผลประโยชน์จากทรัพย์สินให้แก่ผู้รับที่มีตัวตน พร้อมทั้งตัดสิทธิ์ของตนจากการนำทรัพย์นั้นไปจำหน่ายจ่ายแจก (อรุณ บุญชม, 2539) กระบวนการวะกัฟส่วนใหญ่กระทำด้วยวาจา ปราศจากเอกสารลายลักษณ์อักษร (Sitisan & Salleh, 2009) การวะกัฟประเภทหนึ่งที่มักจะกระทำกัน คือ การวะกัฟที่ดินให้แก่มัสยิดให้เป็นสาธารณกุศล ทั้งนี้เนื่องจากว่ามัสยิดเป็นสถาบันทางศาสนาที่มีความสำคัญ มัสยิดเป็นสถานที่ที่เป็นศูนย์รวมของมุสลิมและชุมชนมุสลิมในแต่ละพื้นที่ เป็นศูนย์รวมของมุสลิมทางด้านการปฏิบัติศาสนกิจ การทำความดีต่อพระผู้เป็นเจ้าและเป็นศูนย์รวมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของศาสนาอิสลาม ดังนั้นการวะกัฟที่ดินให้แก่มัสยิดจึงเป็นหนทางหนึ่งที่สามารถกระจายผลประโยชน์ต่าง ๆ ได้อย่างมากมาย ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นประโยชน์ทางตรงต่อผู้วะกัฟที่จะได้กุศลผลบุญตอบแทนจากพระผู้เป็นเจ้าทั้งสิ้น อาทิ เป็นที่ตั้งของมัสยิด โรงเรียนสอนศาสนา ศูนย์อบรมจริยธรรม และสุสาน หรือในด้านสังคม เช่น ให้เช่าเพื่อเป็นรายได้แก่มัสยิด หรือพัฒนาที่ดินในด้านต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อมัสยิด ส่วนการได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม จะอยู่ในลักษณะที่เป็นการลงทุนเพื่อผลิตหรือเพื่อบริการออกสู่สาธารณะแล้วก่อให้เกิดรายได้เพื่อแจกจ่ายแก่ผู้รับวะกัฟ (Monzer Kahf, 1998) ดังนั้นการวะกัฟที่ดินให้แก่มัสยิดจึงส่งผลให้มัสยิดมีรายได้เพื่อที่จะนำมาพัฒนากิจการของมัสยิด นำไปสู่การพัฒนาสังคม และประเทศชาติโดยรวมในด้านต่าง ๆ ต่อไป

ประเทศมาเลเซียนอกจากมีหน่วยงานกลางของภาครัฐดูแลการวะกัฟแล้ว ในแต่ละรัฐยังมี State Islamic Religious Council หรือ SIRC ดูแลกิจการศาสนาอิสลามรวมถึงการวะกัฟและการพัฒนาที่ดินวะกัฟโดยความจำเป็นที่ต้องจัดตั้ง SIRC ในแต่ละรัฐ ในส่วนของการวะกัฟนั้นเพื่อเป็นตัวกลางดูแลให้การบริหาร

ทรัพย์สินวะกัฟมีศักยภาพ ลดการฉ้อโกงของผู้บริหารทรัพย์สินวะกัฟ และแก้ปัญหาทายาทผู้วะกัฟต้องการถือครองทรัพย์สินวะกัฟหรืออยากได้คืนภายหลังการเสียชีวิตของผู้วะกัฟ (Aziz, Kowang, & Ismail, 2015)

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาที่ดินวะกัฟของมัสยิดประสบปัญหามากมายหลายด้าน ซึ่งปัจจุบันมัสยิดในประเทศไทยที่จดทะเบียนมีจำนวน 3,776 มัสยิด (The Central Islamic Committee of Thailand, 2017) เฉพาะกรุงเทพมหานคร มีมัสยิดที่จดทะเบียนจำนวน 160 มัสยิด และปริมณฑลประกอบด้วย สมุทรปราการ จำนวน 13 มัสยิด นนทบุรีจำนวน 18 มัสยิด และปทุมธานีจำนวน 32 มัสยิด และกล่าวได้ว่าเกือบทุกมัสยิดได้รับการบริจาคที่ดินวะกัฟจากสัปปุรุษและผู้มีจิตศรัทธา ซึ่งตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เกิดปัญหาขึ้นมากมายหลายด้านเกี่ยวกับที่ดินวะกัฟของมัสยิด และยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเหมาะสม อาทิ ที่ดินวะกัฟยังไม่ดำเนินการจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินให้แก่มัสยิดตามกฎหมาย มัสยิดจึงอยู่ในฐานะที่ยังไม่เป็นเจ้าของที่ดินวะกัฟอย่างแท้จริงตามกฎหมาย แม้ในบัญญัติศาสนาอิสลาม ที่ดินวะกัฟนั้นเป็นของมัสยิดแล้วก็ตาม ยิ่งไปกว่านั้นที่ดินวะกัฟบางแห่งที่ยังไม่ดำเนินการจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ให้แก่มัสยิด ถูกอ้างสิทธิ์จากทายาทของผู้วะกัฟบางคนที่กล่าวอ้างว่าที่ดินเป็นของตน เพราะไม่เคยรู้เรื่องการวะกัฟ นอกจากนั้นก็ยังมีปัญหาด้านการบริหารจัดการที่ดินวะกัฟ เนื่องจากผู้มีหน้าที่ดูแลขาดความรู้ความสามารถและประสบการณ์ หรือเป็นเพราะผู้ดูแลขาดการเอาใจใส่ที่ดินวะกัฟ จึงปล่อยให้ที่ดินวะกัฟไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างเหมาะสม หรือเกิดประโยชน์น้อย ไม่คุ้มค่ากับมูค่าของที่ดิน ปัจจุบันปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเหมาะสม ทำให้ที่ดินวะกัฟไม่ได้รับการพัฒนาเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ปัญหาอีกอย่างหนึ่งก็คือ การไม่มีรูปแบบที่เป็นโมเดลตัวอย่างที่ชัดเจนในการบริหารจัดการที่ดินวะกัฟ และปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งในการพัฒนาที่ดินวะกัฟของมัสยิด ก็คือการมีจิตสำนึกในหน้าที่ของผู้มีหน้าที่ดูแลที่ดินวะกัฟของมัสยิด

จากการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาที่ดินวะกัฟของมัสยิดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลให้เกิดประโยชน์สูงสุด จะมีรูปแบบการพัฒนาที่ดินวะกัฟที่เป็นไปได้มากที่สุดและเหมาะสมที่สุด คือการให้นักลงทุนหรือนักพัฒนาที่ดิน (Developer) เช่าที่ดินวะกัฟของมัสยิดเพื่อสร้างตึก อาคาร อะพาร์ตเมนต์ หรือบ้านเดี่ยวให้เช่าเป็นที่พักอาศัย ซึ่งรูปแบบนี้ผลดีก็คือมัสยิดไม่ต้องลงทุนเอง ได้ค่าเช่าที่ดินจากนักพัฒนาที่ดินในระยะยาว และไม่ต้องรับภาระความเสี่ยงใด ๆ ดังที่ Zakaria and Sani (2014) พบว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพย์สินวะกัฟส่วนใหญ่ได้มุ่งเน้นศึกษาองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วน ที่มีผลโดยตรงต่อการประสบความสำเร็จของการพัฒนาทรัพย์สินวะกัฟ คือ กฎหมาย การพัฒนา และการเงิน โดยทุกองค์ประกอบจะต้องไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม โดย Ali, Ahmad, and Rahman (2015) ได้เพิ่มเติมว่ารูปแบบการดำเนินธุรกิจที่มีศักยภาพในการพัฒนาที่ดินวะกัฟ ก็เป็นหนึ่งในปัจจัยที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จของการพัฒนาทรัพย์สินวะกัฟเช่นกัน

อีกประการหนึ่ง พบว่ามัสยิดส่วนใหญ่ไม่มีเงินทุนที่จะพัฒนาที่ดินวะกัฟเอง และถ้าหากมัสยิดต้องการขอสินเชื่อจากแหล่งเงินทุน ก็สามารถขอสินเชื่อได้จากธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นสถาบันการเงินแห่งเดียวที่พร้อมจะเป็นแหล่งเงินทุนและอำนวยสินเชื่อให้ แต่ถ้าเป็นเช่นนั้น มัสยิดต้องรับภาระความเสี่ยง ดังนั้นการให้นักลงทุนหรือนักพัฒนาที่ดินเช่าที่ดินวะกัฟเพื่อสร้างเป็นที่พักอาศัยให้เช่า เช่น ตึก อาคาร

อะพาร์ตเมนต์ หรือบ้านเดี่ยว จึงเป็นวิธีที่เหมาะสมและดีที่สุด เพราะมัสยิดไม่ต้องรับภาระความเสี่ยง โดยทำสัญญากันระหว่างสองฝ่ายให้ชัดเจนและถูกต้องตามกฎหมาย โดยเฉพาะรายได้ที่นักลงทุนหรือนักพัฒนาที่ดินจะจัดสรรให้แก่มัสยิด เป็นรายเดือนหรือรายปี ส่วนทางด้านการดูแลและบริหารจัดการอสังหาริมทรัพย์นั้นควรให้เป็นหน้าที่ของฝ่ายนักลงทุนหรือนักพัฒนาที่ดินแต่เพียงฝ่ายเดียว เนื่องจากเป็นผู้มีความชำนาญ มีประสบการณ์ และมีรูปแบบที่เฉพาะ

ด้วยเหตุนี้ รูปแบบการดำเนินธุรกิจที่มีศักยภาพในการพัฒนาที่ดินวะกัฟ ก็เป็นหนึ่งในปัจจัยที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จของการพัฒนาทรัพย์สินวะกัฟเช่นกัน การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการที่ดินวะกัฟของมัสยิดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลรูปแบบนี้จะเป็นรูปแบบที่เหมาะสมที่สุด เพราะทางมัสยิดซึ่งเป็นเจ้าของที่ดินวะกัฟไม่ต้องแบกรับภาระความเสี่ยงใด ๆ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการที่ดินวะกัฟของมัสยิดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

วิธีการวิจัย

1. ขอบเขตการวิจัย การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาจากงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งตำราทางวิชาการ หนังสือ ประมวลกฎหมายที่ดิน วิทยานิพนธ์ เว็บไซต์ต่าง ๆ ตลอดจนเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการที่ดินวะกัฟของมัสยิดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ในการวิเคราะห์การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการที่ดินวะกัฟของมัสยิดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีส่วนร่วมของบรรดาผู้นำศาสนาหรืออิหม่ามในฐานะผู้บริหารจัดการที่ดินวะกัฟของมัสยิดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้นำศาสนาของแต่ละมัสยิด ผู้ทรงคุณวุฒิ นักนิติศาสตร์อิสลาม เป็นต้น นอกจากนั้นวิจัยนี้ยังนำรูปแบบการสนทนากลุ่ม (Focus Group) มาใช้ประกอบการจัดทำวิจัยแนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการที่ดินวะกัฟของมัสยิดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เพื่อให้ผลการวิเคราะห์มีความน่าเชื่อถือเพิ่มมากขึ้น

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการทำการวิจัยนี้มีขอบเขตครอบคลุมถึงประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ สภาพและปัญหาการบริหารจัดการที่ดินวะกัฟของมัสยิดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล อัลกุรอาน อัลหะดีษ ความเห็นของนักวิชาการ กฎหมายเกี่ยวกับที่ดินวะกัฟตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม และประมวลกฎหมายที่ดิน

3. ขอบเขตประชากร

ประชากรในการให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ประกอบด้วยผู้นำศาสนาของแต่ละมัสยิด นักวิชาการนิติศาสตร์อิสลาม ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายที่ดิน ผู้เชี่ยวชาญด้านสถาบันการเงินและผู้เชี่ยวชาญการพัฒนาที่ดิน โดยทำการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจากมัสยิดที่มีความพร้อมด้านบุคลากรและคณะกรรมการในการบริหารจัดการที่ดินวะกัฟที่มีความรู้ความสามารถ มีการทำงานเป็นระบบ

และมีแบบแผนที่ชัดเจนในการพัฒนาที่ดินวะกัฟ โดยที่ดินวะกัฟจะต้องมีระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานที่ และมีพื้นที่ที่สามารถทำเป็นถนนได้กว้างอย่างน้อย 4-8 เมตร โดยพบว่า มัสยิดที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 30 มัสยิด

4. ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา

ที่ดินวะกัฟของมัสยิดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลกรอบ

แนวคิดในการวิจัย

รูปแบบการพัฒนาที่ดินวะกัฟของมัสยิดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เพื่อให้ได้ผลประโยชน์สูงสุด

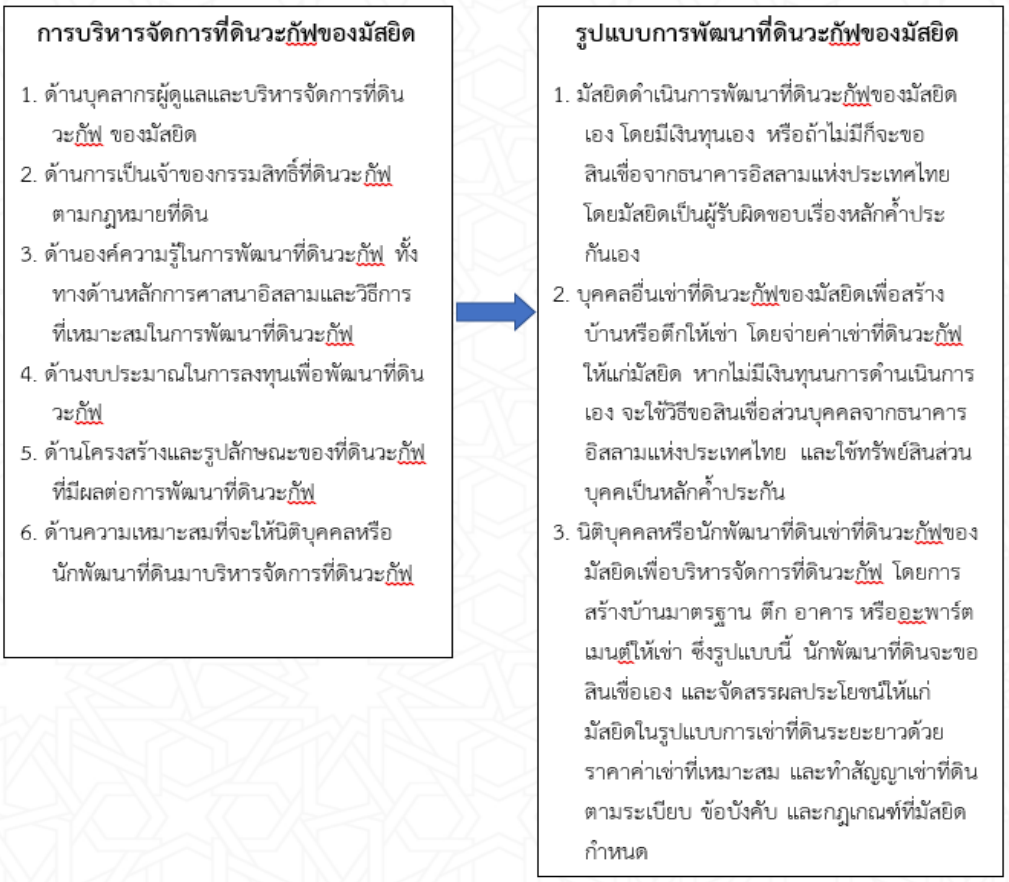

ผลการวิจัย

เพื่อสร้างรูปแบบและการบริหารจัดการที่ดินวะกัฟของมัสยิดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการและสรุปผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. สรุปผลรูปแบบการพัฒนาที่ดินวะกัฟของมัสยิดในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑลจำนวน 30 มัสยิด ผู้วิจัยได้มุ่งเน้นประเด็นเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาที่ดินวะกัฟของมัสยิดในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑลจำนวน 30 มัสยิด โดยเบื้องต้นผู้วิจัยได้มีการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าพื้นที่ดินวะกัฟสามารถนำมาพัฒนาเป็นอสังหาริมทรัพย์ เช่น ตึก อาคาร อะพาร์ตเมนต์ หรือบ้านเดี่ยวให้เช่า จำเป็นต้องหาแหล่งเงินทุน โดยผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลแหล่งเงินทุนโดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ถึงความเป็นไปได้และขั้นตอนในการขอสินเชื่อเป็นเงินทุนในการพัฒนาที่ดินวะกัฟเพื่อให้เป็นแนวทางแก่มัสยิดอื่น

นำมาปรับใช้ในการพัฒนาที่ดินวะกัฟให้เกิดประโยชน์สูงสุด จากข้อมูลพบว่าที่ดินวะกัฟในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีจำนวนมากกว่าหนึ่งพันไร่ ซึ่งในบางพื้นที่ไม่ได้นำมาพัฒนาให้เกิดประโยชน์อย่างเหมาะสม หากพื้นที่นั้นได้รับการพัฒนาก็จะนำไปสู่การมีรายได้ มัสยิดก็จะมีแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในการพัฒนากิจการของมัสยิดในด้านต่าง ๆ ดังนั้นเมื่อมัสยิดมีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ มากขึ้น ก็จะส่งผลให้ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนมัสยิดดีขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และมีที่อยู่อาศัยที่มีมาตรฐานมากขึ้น สิ่งแวดล้อมก็จะดีขึ้นตามมา เพราะฉะนั้นการพัฒนาที่ดินวะกัฟของมัสยิดจำเป็นต้องใช้เงินทุนในการดำเนินงาน ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องหาแหล่งเงินทุนในการพัฒนาที่ดินวะกัฟ โดยวิเคราะห์รูปแบบการบริหาร ดังภาพที่ 1

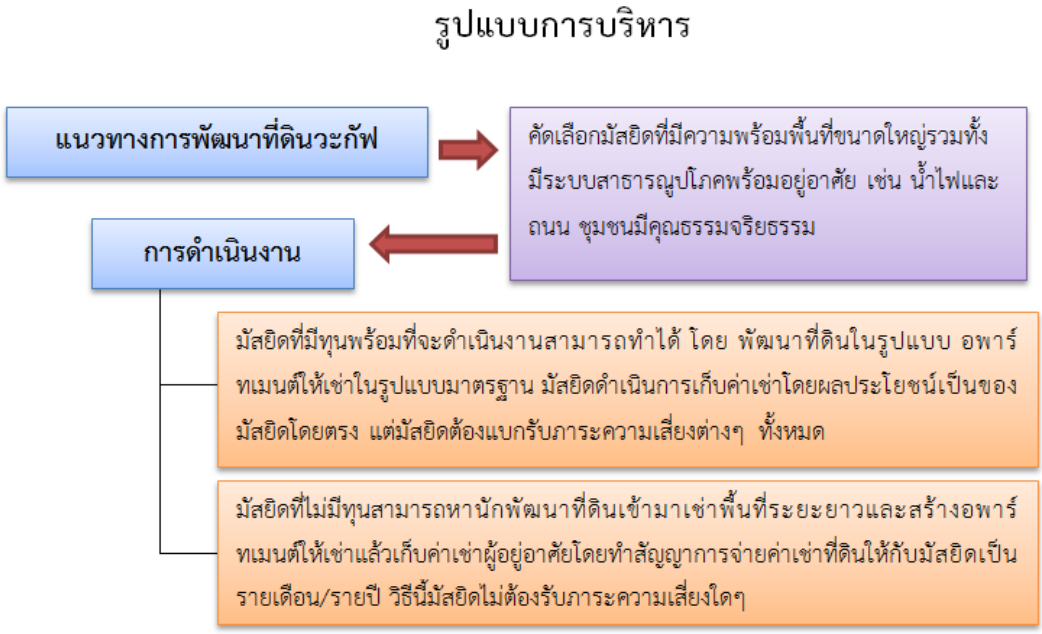

ภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารจัดการที่ดินวะกัฟ

2. สรุปผลแหล่งเงินทุนสำหรับพัฒนาที่ดินวะกัฟของมัสยิดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

โดยผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยถึงโมเดลหรือรูปแบบที่จะนำมาใช้กับที่ดินวะกัฟนั้น ได้ข้อสรุปว่ามัสยิดควรใช้วิธีการให้เช่า เพราะในทางกฎหมายนั้นการที่เอาที่ดินวะกัฟมาเป็นหลักทรัพย์ค้ำประกัน ไม่สามารถกระทำได้ตามบัญญัติศาสนาอิสลาม เพราะอาจมีการเปลี่ยนแปลงเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดิน แต่ถ้าเปลี่ยนที่ดินวะกัฟเป็นสิทธิการให้เช่าสามารถกระทำได้ เพราะไม่มีการเปลี่ยนแปลงเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดิน และมีกฎหมายรองรับในเรื่องของสิทธิ์การให้เช่า ซึ่งสิทธิการให้เช่านั้นจะคิดเป็นสัดส่วนต้นทุนกำไร และในกรณีการให้นักลงทุนหรือนักพัฒนาที่ดินเช่าที่ดินวะกัฟเพื่อบริหารจัดการที่ดินวะกัฟ แล้วจัดสรรผลกำไรให้แก่มัสยิด สามารถกระทำได้ตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม ดังนั้นในการขอสินเชื่อจึงเป็นไปได้ใน 3 กรณี ดังต่อไปนี้

1. กรณีมัสยิดเป็นผู้ขอสินเชื่อเองและดำเนินการสร้างอะพาร์ตเมนต์บนที่ดินวะกัฟ โดยใช้หลักประกันเป็นสัญญาเช่าของผู้เช่าให้ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยรับช่วงต่อในการเก็บค่าเช่าสำหรับชำระหนี้

2. กรณีบุคคลอื่นมาขอเช่าที่ดินวะกัฟเพื่อสร้างบ้านให้เช่า โดยจ่ายค่าเช่าที่ดินให้แก่มัสยิด ในการขอสินเชื่อสำหรับกรณีนี้จะดำเนินการในรูปแบบการขอสินเชื่อส่วนบุคคล โดยใช้สินทรัพย์ส่วนบุคคลเป็นหลักทรัพย์ค้ำประกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับศักยภาพของบุคคลที่จะมาดำเนินงาน

3. กรณีนักลงทุนหรือนักพัฒนาที่ดิน เช่าที่ดินวะกัฟ เพื่อไปบริหารจัดการโดยสร้างเป็นตึก อาคาร บ้านมาตรฐาน หรืออะพาร์ตเมนต์ให้เช่า ซึ่งกรณีนี้นักลงทุนหรือนักพัฒนาที่ดินจะดำเนินการขอสินเชื่อเองและจัดสรรผลกำไรให้แก่มัสยิด โดยเช่าที่ดินในระยะยาว ซึ่งทั้งสองฝ่ายจะต้องทำสัญญาเช่าตามระเบียบข้อบังคับที่กำหนดในการสร้างที่พักอาศัย และส่วนหนึ่งต้องเป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่มัสยิดกำหนด และจัดเก็บค่าเช่าที่พักอาศัยด้วยราคาที่ผู้เช่ารับได้ เพราะผู้ที่มาเช่าที่พักอาศัยในที่ดินวะกัฟมักจะเป็นผู้มีรายได้ไม่สูงมากนัก ซึ่งการมีรูปแบบการพัฒนาที่ดินวะกัฟของมัสยิดที่ชัดเจนนี้ จะนำไปสู่ผลดีแก่มัสยิดในด้านการมีรายได้ที่จะนำมาใช้ในการบริหารกิจการของมัสยิด และผลดีแก่ที่ดินวะกัฟของมัสยิดในด้านการเกิดประโยชน์ตามบัญญัติศาสนาอิสลามและเป็นไปตามเจตนารมณ์ของผู้วะกัฟ

จากการวิเคราะห์การขอสินเชื่อทั้ง 3 กรณี ทางผู้บริหารธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยให้ความเห็นว่า รูปแบบที่ 3 กรณีนักลงทุนหรือนักพัฒนาที่ดินเช่าที่ดินวะกัฟเพื่อบริหารจัดการที่ดินวะกัฟ โดยอาจจะสร้างเป็นบ้านเดี่ยวมาตรฐาน หรืออะพาร์ตเมนต์ให้เช่า มีโอกาสได้รับการพิจารณาให้สินเชื่อมากกว่า เนื่องจากกรณีนี้ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยจะแบกรับภาระความเสี่ยงน้อยที่สุด การพัฒนาที่ดินวะกัฟของมัสยิดควรให้นักลงทุนหรือนักพัฒนาที่ดินเข้ามาบริหารจัดการให้เป็นรูปแบบหรือโมเดลหลักก่อน เพื่อเรียนรู้กระบวนการบริหารจัดการในส่วนต่าง ๆ จากนักลงทุนหรือนักพัฒนาที่ดิน เมื่อมัสยิดได้เรียนรู้และมีความชำนาญในการบริหารงานแล้ว ก็สามารถดำเนินการได้เอง และสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้เป็นรูปแบบหรือโมเดลให้แก่มัสยิดอื่น ๆ สรุปได้ว่า ในการบริหารจัดการที่ดินวะกัฟของมัสยิดโดยการให้นักลงทุนหรือนักพัฒนาที่ดินเข้ามาบริหารจัดการจึงเป็นแนวทางที่ดีที่สุดสำหรับธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยในการวิเคราะห์สินเชื่อ มัสยิดไม่ต้องแบกรับภาระความเสี่ยง และยิ่งไปกว่านั้นมัสยิดได้รับผลประโยชน์เป็นค่าเช่าที่ดินในระยะยาว

3. สรุปผลเพื่อเสนอแนะรูปแบบการบริหารจัดการที่ดินวะกัฟของมัสยิดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

จากการสัมภาษณ์นักพัฒนาที่ดิน ดร.อนันต์ บุญมา ในฐานะเป็นผู้มีประสบการณ์ในการพัฒนาที่ดิน ท่านได้ให้ข้อมูลว่า การพัฒนาที่ดินต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นที่ดินวะกัฟของมัสยิด เพราะมีเป้าหมายชัดเจนว่าจะต้องเป็นที่ดินที่สร้างประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ที่เป็นสาธารณกุศลหรือเป็นประโยชน์สาธารณะที่มีความเกี่ยวข้องกับมัสยิด ดังนั้นการพัฒนาที่ดินวะกัฟของมัสยิด จึงต้องมีแนวทางค่อนข้างเฉพาะ ซึ่งท่านได้ให้ความเห็นดังต่อไปนี้

1. ในส่วนของที่ดินวะกัฟของมัสยิดที่สามารถพัฒนาเป็นอะพาร์ตเมนต์ อาคาร หรือบ้านเดี่ยวให้เช่าได้นั้น ทางผู้ให้ข้อมูลได้ให้ความเห็นว่า การพัฒนาที่ดินวะกัฟของมัสยิดในลักษณะที่สร้างเป็นอสังหาริมทรัพย์จะต้องให้ความสำคัญในด้านสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า ประปา ทางเข้าออก หรือถนน รวมทั้งรูปแบบของบ้านหรืออาคารที่จะสร้าง ต้องให้ได้มาตรฐาน อาทิ การก่อสร้างมีมาตรฐาน บ้านหรืออาคาร

มีขนาดได้มาตรฐานบ้านหรืออาคารมีรั้วรอบขอบชิด และมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ส่วนในเรื่องที่จะให้นักลงทุนหรือนักพัฒนาที่ดินเข้ามาเช่าที่ดินวะกัฟและดูแลบริหารจัดการตั้งแต่เริ่มกระบวนการจนกระทั่งเสร็จสิ้นนั้น ก็ไม่มีปัญหาแต่อย่างใด เพียงแต่ทางคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในฐานะผู้ดูแลและบริหารจัดการที่ดินวะกัฟของมัสยิดจะต้องทำสัญญากับอีกฝ่ายหนึ่งให้ถูกต้องตามกฎหมาย และให้มีข้อตกลงที่เป็นไปตามความเหมาะสมและความประสงค์ของมัสยิด เพราะที่ดินมีสภาพเป็นที่ดินวะกัฟของมัสยิด รวมทั้งกำหนดสัญญาข้อตกลงสำหรับผู้เช่าที่จะเข้ามาอยู่อาศัยให้เป็นไปตามกฎระเบียบและข้อบังคับตามที่กำหนดไว้ในสัญญาเช่าอย่างเคร่งครัด เช่นการอยู่ร่วมกันอย่างสงบ ถ้อยทีถ้อยอาศัย ไม่สร้างความรบกวนเดือดร้อนแก่ผู้ร่วมอาศัยในที่ดินวะกัฟนั้น การห้ามทะเลาะวิวาทกัน หรือนำสิ่งผิดกฎหมายและผิดบทบัญญัติศาสนาอิสลามเข้ามาในที่ดินวะกัฟที่เช่าอยู่อาศัย

2. การจัดสรรผลประโยชน์ ผู้ให้ข้อมูลได้เสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. ทำสัญญาตั้งแต่ต้นให้ชัดเจนว่า มัสยิดจะเก็บค่าเช่าที่ดินเป็นจำนวนเงินเท่าใดตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในสัญญา

2. คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดทำการประชุมร่วมกับนักลงทุนหรือนักพัฒนาที่ดินเพื่อพิจารณาในเรื่องของการจัดสรรผลกำไรหรือรายได้ที่เหมาะสมให้แก่มัสยิด อาจจะเป็นรายเดือนหรือเป็นรายปี

3. ในส่วนของการจัดเก็บรายได้จากผู้เช่าอาศัยนั้นควรให้เป็นหน้าที่ของนักลงทุนหรือนักพัฒนาที่ดินจะเหมาะสมและเกิดผลดีมากกว่า เพราะนักลงทุนหรือนักพัฒนาที่ดินจะมีความเข้มงวดและเคร่งครัดในการปฏิบัติตามสัญญาเช่ามากกว่าทางมัสยิด เนื่องจากความเป็นมืออาชีพ เพราะถ้าหากให้มัสยิดเป็นผู้จัดเก็บค่าเช่าจากผู้เช่าเอง ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นก็คือการจ่ายค่าเช่าที่อาจจะล่าช้า มีการผ่อนผัน มีข้ออ้างต่าง ๆ ทำให้ทางมัสยิดอาจจะรู้สึกเห็นใจ จนขาดความเข้มงวดหรือความตรงไปตรงมาในการชำระค่าเช่าจนนำไปสู่การค้างชำระค่าเช่า ทำให้การจัดเก็บรายได้ไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

3. การคัดเลือกมัสยิดที่เหมาะสมในการนำมาพัฒนาที่ดินวะกัฟของมัสยิด โดยผู้ให้ข้อมูลได้กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกไว้ดังต่อไปนี้

1. คัดเลือกโดยศึกษาที่ดินวะกัฟของมัสยิดที่มีความเหมาะสมและมีความพร้อมในการพัฒนามากที่สุด อาทิ รูปร่างลักษณะของที่ดินที่มีความเหมาะสมได้มาตรฐาน และที่ดินมีสาธารณูปโภคพร้อมและครบถ้วน เป็นต้น

2. คัดเลือกโดยพิจารณาที่ดินวะกัฟของมัสยิดที่มีขนาดใหญ่พอสมควรที่เหมาะสมในการสร้างเป็นอาคาร หรืออะพาร์ตเมนต์ให้เช่าได้จำนวนหลายยูนิต (Unit) เพื่อให้เกิดความคุ้มค่าในการจัดเก็บรายได้ รวมทั้งมีพื้นที่ในการสร้างทางเข้าออกหรือถนนที่มีขนาดตามมาตรฐานคือมีความกว้าง 8 เมตร ซึ่งจะทำให้เกิดความสะดวกสบายในการใช้เป็นทางสัญจรสำหรับผู้เช่าอาศัยและชาวชุมชนของมัสยิด รวมทั้งหากมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของมัสยิดก็จะได้รับความสะดวกสบายสำหรับทุกคนที่ใช้เป็นทางสัญจร

3. คัดเลือกโดยพิจารณาที่ดินวะกัฟของมัสยิดที่มีความพร้อมในด้านความมีคุณธรรมและจริยธรรมของผู้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนของมัสยิดนั้น รวมทั้งที่ดินวะกัฟนั้นมีการบริหารจัดการที่ดีของ

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในฐานะผู้ดูแลที่ดินวะกัฟ และดูแลเอาใจใส่ความเป็นอยู่ของชาวชุมชนของมัสยิด ทำให้ชุมชนนั้นอยู่อาศัยกันอย่างสงบและมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย โมเดลหรือรูปแบบการบริหารจัดการที่ดินวะกัฟ จากการสัมภาษณ์นักพัฒนาที่ดิน สามารถทำการพัฒนาได้อย่างยั่งยืน โดยต้องอาศัยผู้ประกอบการ นั่นก็คือนักลงทุนหรือนักพัฒนาที่ดินเช่าที่ดินดำเนินธุรกิจส่วนมัสยิดมีหน้าที่เก็บค่าเช่าในระยะยาว ดังภาพที่ 2

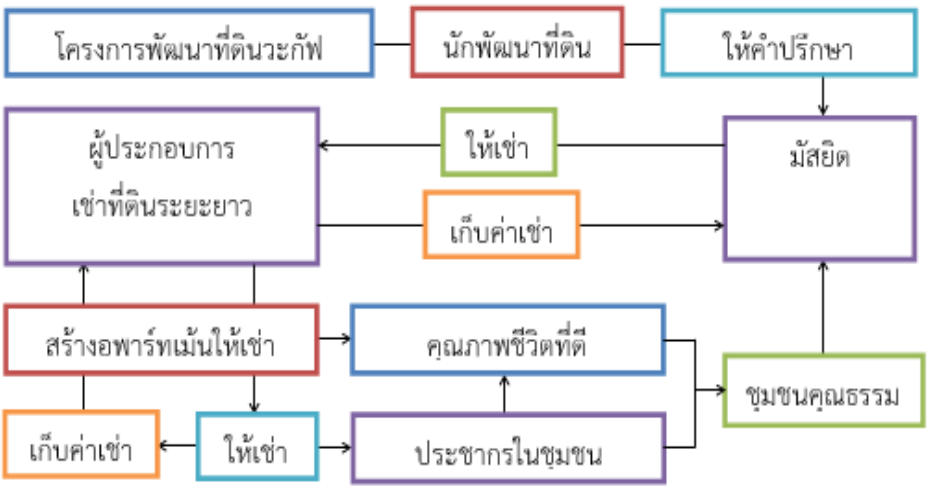

ภาพที่ 2 โมเดลรูปแบบการบริหารจัดการที่ดินวะกัฟ

4. สรุปผลรูปแบบแนวทางการพัฒนาที่ดินวะกัฟของมัสยิดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

1. แนวคิดในการพัฒนาที่ดินวะกัฟ เนื่องจากที่ดินวะกัฟของบางมัสยิดมีจำนวนมาก แต่กลับสร้างรายได้ที่ไม่คุ้มค่าให้แก่มัสยิด เพราะเก็บค่าเช่าที่ดินวะกัฟจากผู้เช่าที่ดินวะกัฟเพื่ออยู่อาศัยในราคาถูก และในส่วนของความเป็นอยู่ของผู้เช่าที่ดินวะกัฟเพื่ออยู่อาศัย ดูไม่ค่อยเป็นระเบียบ มีลักษณะคล้ายชุมชนแออัด ทำให้มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนที่อาศัยอยู่ในที่ดินวะกัฟ

2. ในการพัฒนาที่ดินวะกัฟของมัสยิด จะทำในรูปแบบการให้เช่าที่ดิน เพราะไม่มีผลในการเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์ที่ดิน จึงไม่ผิดต่อบทบัญญัติศาสนาอิสลาม

3. ในการพัฒนาที่ดินวะกัฟของมัสยิด ได้รับการสนับสนุนทั้งในด้านแหล่งเงินทุนจากธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย และในด้านการบริหารจากการสนับสนุนให้คำปรึกษาโดยนักพัฒนาที่ดินในการสร้างโมเดลรูปแบบการพัฒนาที่ดินวะกัฟให้แก่มัสยิดในครั้งนี้ และจะสามารถสร้างรายได้ให้แก่มัสยิดอย่างยั่งยืนต่อไป โดยแสดงโมเดลรูปแบบธุรกิจการพัฒนาที่ดินวะกัฟของมัสยิด

โมเดลรูปแบบการบริหารจัดการที่ดินวะกัฟเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

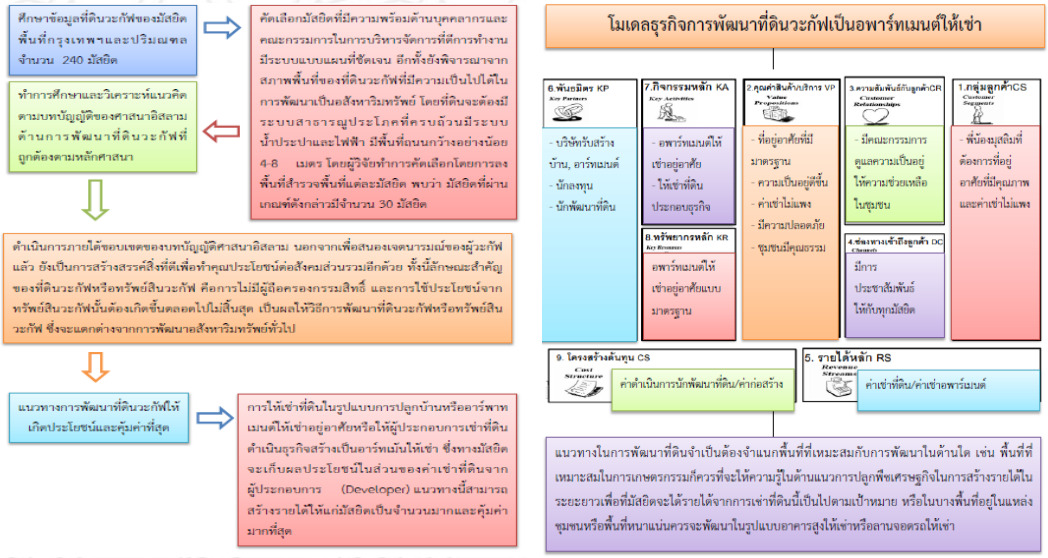

5. สรุปผลการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

จากการจัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจำนวน 6 กลุ่มรวมทั้งสิ้น 15 คน เพื่อให้ความเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการที่ดินวะกัฟของมัสยิดในบริบทของการพัฒนาเป็นตึกหรืออะพาร์ตเมนต์ให้เช่านั้น สามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. ความเหมาะสมของแนวคิดในการพัฒนา กลุ่มอิหม่ามและนักนิติศาสตร์อิสลามเห็นพ้องกันว่าการพัฒนาที่ดินวะกัฟให้เป็นอะพาร์ตเมนต์ให้เช่าสามารถกระทำได้ โดยไม่ขัดต่อบทบัญญัติศาสนาอิสลาม หากดำเนินการภายใต้เจตนารมณ์ของผู้วะกัฟและมีการบริหารจัดการที่โปร่งใส โดยเฉพาะการใช้รูปแบบแนวดิ่ง ซึ่งสามารถเพิ่มยูนิตห้องพักและรายได้ให้แก่มัสยิดได้มากกว่าการปลูกในรูปแบบแนวราบ

2. ข้อพึงระวังด้านกฎหมาย นักกฎหมายที่ดินเสนอให้มีการตรวจสอบสถานะกรรมสิทธิ์ที่ดินวะกัฟรวมถึงพิจารณาข้อจำกัดตามกฎหมาย เช่น สีผังเมือง ซึ่งมีผลต่อประเภทการใช้ประโยชน์จากที่ดิน อีกทั้งยังเสนอให้ใช้รูปแบบสัญญาเช่าระยะยาว เช่น 30 ปี เพื่อให้ภาครัฐหรือภาคเอกชนสามารถร่วมลงทุนได้อย่างมีหลักประกัน

3. ศักยภาพการพัฒนาเชิงพื้นที่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาที่ดินเน้นว่าแนวทางการพัฒนาควรยืดหยุ่นตามศักยภาพของพื้นที่ เช่น พื้นที่ในเมืองสามารถพัฒนาเป็นอะพาร์ตเมนต์หรือโรงแรม ส่วนพื้นที่ชนบทอาจเหมาะสมกับการพัฒนาเป็นบ้านสวนหรือรีสอร์ตขนาดเล็ก โดยทั้งหมดควรยึดหลักการใช้ประโยชน์สูงสุด (Highest and Best Use)

4. ด้านการเงินและการลงทุน ผู้เชี่ยวชาญด้านสถาบันการเงินเสนอแนวทางจัดหาเงินทุนผ่านการร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ หรือการจัดตั้งกองทุนพัฒนา โดยให้มีการทำสัญญาที่มั่นคงระหว่างมัสยิดและนักลงทุน เพื่อสร้างความยั่งยืนทางการเงินโดยไม่กระทบต่อสถานะของทรัพย์สินวะกัฟ

5. มุมมองของผู้อยู่อาศัยในที่ดินวะกัฟ กลุ่มผู้พักอาศัยมีความเห็นสนับสนุนการพัฒนา เนื่องจากจะช่วยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะในเขตที่มีสาธารณูปโภคครบถ้วนและทางเข้าออกที่เหมาะสม อย่างไรก็ตาม สำหรับพื้นที่ที่มีขนาดเล็กหรือมีทางเข้าออกแคบ ควรมีการศึกษาแนวทางเฉพาะที่เหมาะสมในอนาคต

6. ข้อเสนอแนะในการพัฒนาและวิจัยต่อเนื่อง ทุกกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อเสนอแนะให้มีการกำหนดกฎระเบียบในการบริหารและการอยู่อาศัยที่ชัดเจน เพื่อป้องกันปัญหาในระยะยาว และให้มีการศึกษาเพิ่มเติมในพื้นที่ที่มีข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาในลักษณะเฉพาะกรณีต่อไป

7. รูปแบบโมเดลการบริหารจัดการที่ดินวะกัฟ “Public-Private Religious Leasehold Development Model”

1. ภาพรวมแนวคิด โมเดลนี้เป็นการบริหารจัดการที่ดินวะกัฟของมัสยิด โดยมัสยิดในฐานะผู้ดูแลทรัพย์สินศาสนา (Mutawalli) ซึ่งให้เช่าระยะยาวแก่นักพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ เพื่อสร้างอะพาร์ตเมนต์ที่เน้นคุณภาพชีวิตและการอยู่อาศัยตามหลักการอิสลามสำหรับชาวมุสลิม โดยมัสยิดจะได้รับผลตอบแทนในรูปแบบค่าเช่า และเมื่อครบสัญญา ที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างจะเวียนคืนให้มัสยิดดูแลต่อ

2. รูปแบบสัญญาและกลไกการบริหาร

หัวข้อ	รายละเอียด
ผู้ถือกรรมสิทธิ์ที่ดิน	มัสยิด (ในนามผู้ดูแลที่ดินวะกัฟ)
นักลงทุน/นักพัฒนา	บริษัทพัฒนาอสังหาฯ หรือผู้ประกอบการมุสลิมที่ได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการมัสยิด
ประเภทสัญญา	สัญญาเช่าระยะยาว 30 ปี (ต่ออายุได้อีก 10-20 ปี โดยพิจารณาตามผลงาน)
รูปแบบผลตอบแทนมัสยิด	ค่าเช่ารายปีคงที่ หรือแปรผันตามรายได้ (Revenue Sharing Model)
สิทธิ์เมื่อครบสัญญา	สิ่งปลูกสร้างเวียนคืนมัสยิดโดยไม่มีค่าใช้จ่าย

3. ข้อดีของโมเดล

ด้าน	ข้อดีที่สำคัญ
ศาสนา	สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของผู้วะกัฟ ใช้ทรัพย์สินวะกัฟเพื่อสาธารณประโยชน์
เศรษฐกิจ	มัสยิดมีรายได้ประจำ ใช้พัฒนากิจกรรมศาสนาและการศึกษา โดยไม่ต้องพึ่งเงินบริจาคเพียงอย่างเดียว
ชุมชนมุสลิม	ได้ที่อยู่อาศัยราคายุติธรรม ภายใต้สภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมที่เหมาะสม
รัฐเอกชน/	นักลงทุนได้รับผลตอบแทนจากการบริหารจัดการที่ดิน โดยไม่ต้องลงทุนซื้อกรรมสิทธิ์

4. ความเสี่ยง/ข้อจำกัด

ประเด็น	คำอธิบาย
ข้อกฎหมายวะกัฟ	ต้องตรวจสอบสถานะวะกัฟและเงื่อนไขที่ผู้วะกัฟกำหนดไว้อย่างรัดกุม
ความโปร่งใส	ต้องมีระบบตรวจสอบและเปิดเผยข้อมูลการบริหารของมัสยิดเพื่อความน่าเชื่อถือ
การควบคุมการใช้พื้นที่	ต้องควบคุมไม่ให้มีการใช้ประโยชน์ที่ขัดกับหลักศาสนา เช่น การเช่ากับผู้ไม่ปฏิบัติศาสนกิจ
การเจรจาสัญญา	ต้องออกแบบสัญญาให้รัดกุม และป้องกันการเอาเปรียบในระยะยาว เช่น การปล่อยเช่าต่อโดยไม่ได้รับอนุญาตจากมัสยิด

5. ข้อเสนอเชิงนโยบายและการพัฒนาในอนาคต

1. จัดตั้ง “ศูนย์พัฒนาอสังหาริมทรัพย์วะกัฟ” (Waqf Real Estate Development Unit) ร่วมระหว่างคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย หน่วยงานรัฐ และนักพัฒนาอสังหาริมทรัพย์เพื่อช่วยคัดกรอง/ให้คำปรึกษาแก่มัสยิด

2. ส่งเสริมความร่วมมือกับสถาบันการเงินอิสลาม เช่น การใช้ Islamic Lease Financing เพื่อให้ได้ทุนเริ่มต้น โดยไม่ขัดหลักศาสนา

3. พัฒนาระบบ “มาตรฐานการอยู่อาศัยอิสลาม” สำหรับที่พักวะกัฟ เช่น ห้ามขายแอลกอฮอล์ มีพื้นที่ละหมาด และการแยกชาย-หญิงอย่างเหมาะสม

6. โมเดลตัวอย่างจำลอง (Simplified Flow)

[ผู้วะกัฟ] ➜ [มัสยิด:ผู้ดูแลที่ดิน] ➜ ทำสัญญาเช่าระยะยาว ➜ [นักพัฒนาอสังหาฯ] ➜ สร้างอะพาร์ตเมนต์ ➜ ให้เช่าชาวมุสลิม ➜ รายได้กลับสู่มัสยิด ➜ เมื่อครบสัญญาที่ดินและอาคารเวียนคืน

ภาพที่ 3 การจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) ประเด็นการบริหารจัดการที่ดินวะกัฟของมัสยิดให้เกิดประโยชน์สูงสุด

อภิปรายผล

จากการวิจัยการบริหารจัดการที่ดินวะกัฟของมัสยิดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลในครั้งนี้ ได้พัฒนาแนวทางการใช้ประโยชน์จากที่ดินวะกัฟของมัสยิด ซึ่งเป็นทรัพย์สินวะกัฟประเภทหนึ่ง ผ่านกระบวนการออกแบบโมเดลการบริหารจัดการร่วมกับภาคเอกชน โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความยั่งยืนแก่มัสยิด ทั้งในด้านศาสนา เศรษฐกิจ และสังคมชุมชนมุสลิมในเมืองใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ที่มีความต้องการที่อยู่อาศัยของชาวมุสลิมจำนวนมาก สอดคล้องกับผลการศึกษาการบริหารที่ดินวะกัฟในเขตกรุงเทพมหานครให้เกิดประโยชน์สูงสุดของ สุกุลพัฒน์ คุ้มไพศาล และนดา ศรีสอาด (2562) พบว่า ที่ดินวะกัฟของมัสยิดให้ประโยชน์สองด้าน คือ ด้านที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้แก่มัสยิด กล่าวคือ เป็นประโยชน์ทางด้านศาสนาหรือการศึกษาศาสนาอิสลาม อาทิ เป็นที่ตั้งมัสยิด สุสาน หรือโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม และประโยชน์ที่ก่อให้เกิดรายได้แก่มัสยิด เช่น การให้เช่าเพื่อเป็นที่อยู่อาศัย การให้เช่าเพื่อประกอบธุรกิจ และการก่อสร้างอะพาร์ตเมนต์ให้เช่าอยู่อาศัย เป็นต้น

การบริหารจัดการที่ดินวะกัฟกับความสอดคล้องกับหลักการศาสนาและกฎหมายวะกัฟ จากการสนทนากลุ่มของผู้นำศาสนาหรืออิหม่าม และนักนิติศาสตร์อิสลาม พบว่า การพัฒนาที่ดินวะกัฟในลักษณะสร้างอะพาร์ตเมนต์ให้เช่านั้นไม่ขัดกับหลักการศาสนา และเป็นไปตามเจตนารมณ์ของผู้วะกัฟ และมีการดำเนินการด้วยความโปร่งใส สอดคล้องกับการศึกษาการบริหารจัดการที่ดินวะกัฟในจังหวัดนนทบุรีของมนต์ชัย มิงสะเมาะ (2558) ที่ศึกษาหลักการบริหารจัดการที่ดินวะกัฟของมัสยิดตามแนวทางศาสนาอิสลาม พบว่าผู้ดูแลและบริหารจัดการที่ดินวะกัฟของมัสยิดจะต้องทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ ผู้ดูแลและบริหารจัดการจะต้องมีความยุติธรรม และจะต้องมีความโปร่งใสในการบริหารงาน ตลอดจนโมเดลที่เสนอจึงมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ Ali, Ahmad, and Rahman (2015) ว่า การใช้ทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ส่วนรวมตามหลักชะรีอะฮ์ (บัญญัติศาสนาอิสลาม) อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนจากมุมมองของนักกฎหมายที่เน้นการตรวจสอบสถานะกรรมสิทธิ์ที่ดิน การพิจารณาผังเมือง และการใช้สัญญาเช่าระยะยาวเพื่อสร้างความมั่นใจในการลงทุน

นอกจากการบริหารจัดการที่ดินวะกัฟยังเพิ่มศักยภาพเชิงพื้นที่และการใช้ประโยชน์สูงสุด ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาที่ดินเสนอว่าการใช้แนวทางการพัฒนาเชิงพื้นที่แบบยืดหยุ่น เช่น การเลือกใช้รูปแบบแนวดิ่งในเมือง และแนวราบในพื้นที่ชนบท เป็นวิธีการที่สอดคล้องกับหลัก “Highest and Best Use” ซึ่งเป็นแนวคิดหลักในวิชาการด้านอสังหาริมทรัพย์ โดยจะทำให้มัสยิดสามารถเพิ่มมูลค่าของที่ดินวะกัฟโดยไม่ละทิ้งเจตนารมณ์ทางศาสนา ตลอดจนการจัดหาเงินทุนและกลไกความร่วมมือ ข้อเสนอเรื่องการจัดตั้ง “กองทุนพัฒนาอสังหาริมทรัพย์วะกัฟ” หรือความร่วมมือกับสถาบันการเงินอิสลาม ผ่าน Islamic Lease Financing ถือเป็นนวัตกรรมทางการเงินที่สามารถส่งเสริมการลงทุนในทรัพย์สินศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ลดการพึ่งพาเงินบริจาค และทำให้มัสยิดมีรายได้ประจำ ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการจัดการกิจกรรมศาสนา การศึกษา และสวัสดิการชุมชนอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ บะห์รุดดีน บินยูโซ๊ะ (2556) ที่ศึกษาเรื่องการบริหารจัดการทรัพย์สินวะกัฟในประเทศมาเลเซีย พบว่ารัฐบาลมาเลเซียมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาทรัพย์สินวะกัฟที่มีอยู่ มีการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาทรัพย์สินวะกัฟทั่วประเทศ ทำให้ทรัพย์สินวะกัฟเกิด

ประโยชน์อย่างสูงสุด องค์กรมัสยิดจึงได้ประโยชน์จากที่ดินวะกัฟของมัสยิดอย่างเต็มที่ ทำให้มัสยิดมีรายได้ประจำและพอเพียงในการบริหารกิจการต่าง ๆ ของมัสยิด ส่งผลให้มัสยิดไม่จำเป็นต้องพึ่งพาเงินบริจาค และสามารถพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืน

รวมถึงการบริหารจัดการที่ดินวะกัฟในมุมมองของผู้อยู่อาศัยและผลกระทบเชิงสังคม ในระดับชุมชนกลุ่มผู้พักอาศัยบนที่ดินวะกัฟให้การสนับสนุนแนวคิดนี้ โดยมองว่าเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของชาวมุสลิมในเมือง และเป็นการทำให้สังคมชุมชนซึ่งเป็นกลุ่มผู้พักอาศัยบนที่ดินวะกัฟมีการเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกันทางสังคม และทำให้เกิดการพัฒนาและฟื้นฟูทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน สอดคล้องกับกรอบแนวคิดของงานวิจัยในด้านบทบาทของการวะกัฟในการทำให้บรรลุสู่การเกื้อกูลกันในสังคม ในบริบทของอิสลาม ซึ่งสอดคล้องกับวิจัยของอัลมุรซีย์ อัซซัยยิด ฮิญาซีย์ (2006) ผลจากการศึกษาพบว่า การวะกัฟเป็นแนวทางหนึ่งในการเกื้อกูลกันในสังคม ในบริบทตามหลักการของศาสนาอิสลาม และยังเป็นการพัฒนาและฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมอีกด้วย โดยเฉพาะที่ดินวะกัฟที่อยู่ในพื้นที่ที่มีสาธารณูปโภคครบถ้วน อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดทางกายภาพ เช่น ขนาดพื้นที่หรือทางเข้าแคบในบางพื้นที่ จำเป็นต้องได้รับการศึกษาเพิ่มเติมในลักษณะเฉพาะกรณี เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อสิทธิการใช้ที่ดินของชุมชนเดิม

ในขณะเดียวกันการบริหารจัดการที่ดินวะกัฟเป็นการพัฒนาเชิงนโยบายและการวิจัยต่อเนื่อง ข้อเสนอเชิงนโยบายที่สำคัญ ได้แก่ การจัดตั้งศูนย์พัฒนาอสังหาริมทรัพย์วะกัฟ ซึ่งจะทำหน้าที่เป็นกลไกกลางในการให้คำปรึกษา คัดกรอง และกำกับมาตรฐานการพัฒนาอย่างเป็นระบบ การวะกัฟได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางจากประเทศมุสลิมหลายประเทศว่าเป็นกลไกสำคัญในการช่วยพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของการพัฒนาสังคม และได้รับการพิสูจน์แล้วว่าวะกัฟสามารถผลักดันการพัฒนาในภาคส่วนต่าง ๆ ได้ เช่น การศึกษา การดูแลสุขภาพ สอดคล้องกับกรอบแนวคิดของงานวิจัยในด้านมุมมองของชะรีอะฮ์ในการประยุกต์ใช้การวะกัฟในประเทศมาเลเซีย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Hassan, Alias, Mahamood, and Costa (2021) พบว่า การวะกัฟเป็นกลไกสำคัญในการช่วยพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของการพัฒนาสังคม และได้รับการพิสูจน์แล้วว่าวะกัฟสามารถผลักดันการพัฒนาในภาคส่วนต่าง ๆ ได้ เช่น การศึกษาและการดูแลสุขภาพ นอกจากนั้นการวะกัฟยังเป็นกลไกสำคัญในการกำหนดกฎระเบียบการอยู่อาศัยแบบอิสลามที่ชัดเจน เช่น การแยกพื้นที่ชาย - หญิง หรือข้อห้ามเรื่องกิจกรรมที่ขัดกับหลักศาสนา เพื่อรักษาอัตลักษณ์ของที่ดินวะกัฟให้เป็นพื้นที่ที่ส่งเสริมคุณค่าทางศาสนา

ดังนั้น การบริหารจัดการที่ดินวะกัฟของมัสยิดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ถือเป็นรูปแบบนวัตกรรมการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินวะกัฟในบริบทเมืองที่สามารถประยุกต์ใช้ได้จริง มีความยืดหยุ่นทางพื้นที่ เหมาะสมทางศาสนา มั่นคงในทางกฎหมาย และสามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนชาวมุสลิมร่วมสมัยได้ โดยมีมัสยิดเป็นศูนย์กลางของการบริหารจัดการอย่างมีธรรมาภิบาล ขณะเดียวกันก็เปิดพื้นที่ให้ภาคเอกชนเข้ามาร่วมพัฒนาโดยไม่กระทบต่อสถานะความศักดิ์สิทธิ์ของทรัพย์สินวะกัฟ ซึ่งทั้งหมดนี้สามารถเป็นรากฐานในการขยายผลไปยังมัสยิดและที่ดินวะกัฟในพื้นที่อื่นต่อไปได้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. สามารถต่อยอดในการพัฒนาที่ดินวะกัฟในรูปแบบอื่น ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละมัสยิด
2. การนำผลการวิจัยไปใช้ ในการวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ เพื่อนำมาปรับใช้แก้ไขในการบริหารที่ดินวะกัฟ
3. ควรเพิ่มหรือถ่ายทอดความรู้หลักการบริหารสมัยใหม่ให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง
4. ในการพิจารณาคัดเลือกที่ดินวะกัฟ ควรจะพิจารณาโดยคำนึงถึงสภาพของที่ดินที่มีสภาพใกล้เคียงกัน
5. ควรกำหนดแผนการบริหารที่ดินวะกัฟเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. สามารถต่อยอดในการพัฒนาที่ดินวะกัฟในรูปแบบอื่น ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละมัสยิด
2. บางครั้งผู้ให้ข้อมูลควรทราบข้อมูลอย่างชัดเจนและเป็นจริง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง
3. ควรเพิ่มจำนวนผู้ให้ข้อมูลให้ครอบคลุมเนื้อหา

เอกสารอ้างอิง

บะห์รุดดีน บินยูโซ๊ะ. (2556). วากัฟ (การบริจาคเพื่อสาธารณะประโยชน์) แนวคิดกับการปฏิบัติจริงในสังคมมุสลิมปัตตานี. *วารสารวิชาการอัล-ฮิกมะฮ์ มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา, 3*(6). 3(6). 45–58. http://al-hikmah.ftu.ac.th/index.php/-3-6-2556

มนต์ชัย มิงสะเมาะ. (2558). *การบริหารจัดการที่ดินวะกัฟของมัสยิดในจังหวัดนนทบุรี,* วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี.

สุกุลพัฒน์ คุ้มไพศาล, & นดา ศรีสอาด. (2562). การบริหารที่ดินวะกัฟในเขตกรุงเทพมหานครให้เกิดประโยชน์สูงสุด. *วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 30*(2), 177–185.

อรุณ บุญชม. (2539). *อัลฟิกฮ์ (นิติศาสตร์อิสลาม): กฎเกณฑ์และหลักฐานจากอัลกุรอาน อัลหะดีษ (เล่ม 5).* ศูนย์หนังสือมานพวงศ์เสงี่ยม.

อัลกุรซีย์ อัซซัยยิด ฮิญาซี. (2006). บทบาทของวากัฟในการสร้างความเป็นปึกแผ่นทางสังคมในสังคมอิสลาม. *Journal of King Abdulaziz University: Islamic Economics, 19*(2), 55-94.

Ali, N. M., Ahmad, R., & Rahman, M. M. (2015, August). *Necessity of effective and efficient business model for development of waqf land in Malaysia* [Conference paper]. Retrieved August 14, 2016,

Kahf, M. (1998, March 2–4). *Financing the development of awqaf property.* Paper presented at the Seminar on Development of Awqaf, Islamic Research and Training Institute (IRTI), KualaLumpur,Malaysia. http://monzer.kahf.com/papers/english/FINANCING_AWQAF.pdf

Long, C. S., Aziz, M. H. A., Kowang, T. O., & Ismail, W. K. W. (2015). Impact of TQM practices on innovation performance among manufacturing companies in Malaysia. *South African Journal of Industrial Engineering, 26*(1), 77–85.

Mohd Arif Mat Hassan, Alias, A., Mahamood, S. M., & De Costa, F. (2021). Waqf land development approaches and practices in the State Islamic Religious Councils. Planning Malaysia: *Journal of the Malaysian Institute of Planners, 19*(3), 317-325.

Sitisan, E., & Salleh, M. S. (2009). Waqf in Muslim minority country: A story of an ownership conflict in Chana, Songkhla, Thailand. *Journal of Social Sciences and Humanities, 15*(5), 871-881.

The Central Islamic Committee of Thailand. (2017). *Directory of mosques throughout the Kingdom: Central Islamic Committee of Thailand,* provincial Islamic committees (1st ed.). Yusuf Printing Co., Ltd.

Zakaria, N. Z., & Md Sani, N. (2014). *Integrated framework for development on waqf land in Pulau Pinang.* In Proceedings of the International Conference on Masjid, Zakat and Waqf (IMAF 2014) (1-2 December 2014). Kuala Lumpur, Malaysia.

Conflict of Interest:

The authors declare no conflict of interest.

RESEARCH ARTICLE

Enhancing English Vocabulary Acquisition Through Culturally Relevant Picture Vocabulary Charts for Grade 3 Students in Narathiwat, Thailand

Bilkis Akhter[1] Muhammad Assomadee[2] Muhammadsyarif Hayisama-ae[3] Hartinee Cheming[4] Mahsoom Sateemae[5]

[1,2,3,5] Faculty of Education, Fatoni University, Pattani Province, Thailand

[4] International Islamic College, Bangkok, Krirk University, Bangkok, Thailand

Corresponding Author, Email : mahsoomsateemae@ftu.ac.th

Received : August 21, 2025 ❁ **Revised :** January 21, 2026 ❁ **Accepted :** June 15, 2026

Abstract

This study examined the effectiveness of culturally relevant vocabulary picture charts in improving English vocabulary retention among Grade 3 students in Narathiwat, Thailand. A quasi-experimental one-group pre-test–post-test design was employed with nine students who demonstrated low initial vocabulary performance. Quantitative data were collected through a researcher-developed vocabulary test administered before and after the intervention, and the results were analyzed using paired-samples t-tests. The findings indicated a statistically significant improvement in students' vocabulary retention, with post-test scores significantly higher than pre-test scores ($p < .001$), suggesting that the vocabulary picture charts had a positive effect on students' learning outcomes. In addition, a student satisfaction questionnaire was used to examine learners' perceptions of the instructional materials. The results showed high levels of satisfaction, particularly regarding the cultural relevance, visual clarity, and enjoyment of the learning activities. These findings suggest that integrating culturally familiar images into vocabulary instruction can support young learners' memory and engagement in English learning. The study provides empirical support for the use of culturally responsive visual materials in primary-level English language classrooms.

Keywords: English Language Teaching; Vocabulary Acquisition; Cultural Relevance; Visual Learning

Introduction

In today's world, English has become essential for various purposes, including education, communication, and employment. Recognizing its importance, the Ministry of Education ensures that English is taught at all educational levels. With a solid understanding of cultural and linguistic differences, along with a positive attitude, individuals can use English effectively for communication. Consequently, the National Education Plan (2017–2036) mandates that students learn English to enhance their ability to use the language in everyday life.

Vocabulary plays a crucial role in learning English, as it forms the foundation for developing listening, speaking, reading, and writing skills and supports effective communication. In both language learning and teaching, vocabulary knowledge is regarded as one of the most significant components (McCarthy, 1997). Vocabulary is often considered the core of a language, and learners who possess a large and functional vocabulary and can use it fluently tend to achieve greater success in language acquisition (Sangchai, 1996).

Recognizing the significance of vocabulary learning, the researchers observed that nine students of Grade 3 at Narathiwat Province. faced challenges in learning and retaining English vocabulary, which is crucial for understanding the words around them. The issues stemmed from low motivation, as students appeared uninterested in learning English, particularly vocabulary, due to the traditional and unengaging classroom setting. As a result, students struggled to recall previously learned words, especially when trying to use them in different contexts, often finding it difficult to come up with the correct words to express their thoughts.

The researchers noted that Vocabulary Picture Charts can assist with the challenges of learning and retaining English vocabulary. Many studies highlight the benefits of using visual aids in vocabulary learning, as pictures help students better grasp the meaning of words and maintain their focus. Visuals not only make the learning process more engaging but also enhance students' motivation, improve their comprehension, and strengthen their long-term memory of the vocabulary.

English plays a vital role in education, communication, and employment in the globalized world. In Thailand, English has been designated as a core subject at all educational levels, as reflected in the National Education Plan (2017–2036), which emphasizes the development of learners' communicative competence for real-life use. However, despite continuous exposure to English instruction, many Thai primary school students continue to

experience difficulties in developing basic English proficiency, particularly in vocabulary learning, which forms the foundation of all language skills.

Vocabulary knowledge is widely recognized as a central component of second language acquisition. It supports learners' abilities in listening, speaking, reading, and writing, and it directly affects their capacity to comprehend and produce meaningful language (McCarthy, 1997). Learners with a larger and more functional vocabulary tend to demonstrate greater fluency and overall language proficiency (Sangchai, 1996). Without sufficient vocabulary knowledge, students struggle to understand input and express their ideas effectively, which often leads to frustration and reduced motivation.

Previous studies have shown that young learners benefit significantly from visual learning materials in vocabulary instruction. Visual aids such as pictures, charts, and illustrations help learners establish stronger associations between words and meanings, thereby improving comprehension and retention (Paivio, 1991; Cameron, 2001; Mayer, 2020). According to dual coding and multimedia learning principles, information presented through both verbal and visual channels is more likely to be retained than information presented through verbal input alone. Furthermore, culturally familiar images can enhance learners' engagement and reduce cognitive load by connecting new vocabulary with learners' existing background knowledge (Gay, 2018; Pérez Cañado, 2023).

In the context of Narathiwat Province, a preliminary classroom assessment was conducted with Grade 3 students using a researcher-developed vocabulary diagnostic test. The results indicated that a group of students demonstrated low levels of vocabulary recognition and recall, particularly when asked to use words in different contexts. Classroom teachers also reported that many students showed limited engagement during vocabulary lessons, especially when instruction relied mainly on textbooks and rote memorization. These findings suggested a need for instructional materials that could support both memory and motivation in vocabulary learning.

Although visual aids have been widely used in vocabulary instruction, relatively few studies in the Thai primary school context have examined the effects of culturally relevant visual materials on young learners' vocabulary retention. Most existing studies focus on generic pictures or flashcards, with limited attention to how local cultural content may influence engagement and learning outcomes. Therefore, this study aimed to investigate the

effectiveness of culturally relevant vocabulary picture charts in improving English vocabulary retention among Grade 3 students in Narathiwat, Thailand.

Problem Statement of the study

English language proficiency plays a crucial role in global communication and access to information. However, for students in non-native English-speaking regions such as Narathiwat, Thailand, English vocabulary acquisition remains a significant challenge, especially at the primary school level. According to the Ministry of Education, Thailand (2016), many students in rural areas struggle with English due to limited exposure, lack of resources, and ineffective teaching methodologies.

At Narathiwat Province Grade 3 students often face difficulties memorizing and using English vocabulary in meaningful contexts. This issue is exacerbated by traditional rote memorization methods, which fail to engage young learners or cater to their developmental needs. As highlighted by Cameron (2001), young language learners require interactive and meaningful learning experiences to build vocabulary effectively. Without addressing these challenges, students may develop poor language foundations, hindering their academic progress and future opportunities.

Research indicates that visual aids can significantly enhance vocabulary acquisition. According to Paivio's Dual Coding Theory (Paivio, 1991), integrating visuals with verbal input improves cognitive processing and memory retention. Similarly, Schmitt (2008) emphasizes that vocabulary teaching strategies combining imagery and context are more effective than text-based approaches alone.

Despite these findings, there is a lack of practical application of visual tools, such as vocabulary picture charts, in schools like Jabal Noor. This gap underscores the need for innovative teaching methods to improve English vocabulary memorization and support students' language learning journey. Therefore, this study seeks to address the challenges faced by Grade 3 students at Jabal Noor School by developing and implementing vocabulary picture charts as an effective teaching tool.

English proficiency is a key component of educational success in Thailand, particularly in regions such as Narathiwat where students are expected to develop basic communicative skills from the primary level. However, despite being taught English as a compulsory subject, many primary school learners continue to experience serious difficulties in acquiring and retaining basic English vocabulary, which forms the foundation for all other language skills

(McCarthy, 1997; Cameron, 2001). Limited vocabulary knowledge restricts learners' ability to understand classroom input and to express their ideas meaningfully, resulting in low achievement and reduced confidence in English learning.

A preliminary vocabulary diagnostic test administered to Grade 3 students at Jabal Noor School revealed that a group of learners demonstrated low levels of vocabulary recognition and recall, particularly when required to use words in context. The classroom teacher also reported that students showed weak engagement during vocabulary lessons that relied mainly on textbook-based explanations and rote memorization. These conditions suggest that traditional instructional approaches used in this context are insufficient to support young learners' vocabulary development.

Research in second language acquisition indicates that visual-based instructional materials can significantly enhance vocabulary learning by strengthening word–meaning connections and improving memory retention (Paivio, 1991; Schmitt, 2008). However, in many rural schools in southern Thailand, vocabulary instruction still depends largely on verbal explanation and written drills, with limited use of structured visual materials that are appropriate for young learners' cognitive and cultural backgrounds.

Although vocabulary picture charts have been shown to be effective in supporting vocabulary learning, there is limited empirical evidence regarding the use of culturally relevant picture charts in Thai primary school classrooms, particularly in Narathiwat Province. This gap highlights the need for an instructional intervention that integrates visual learning principles with local cultural content to support vocabulary retention. Therefore, this study was designed to investigate whether culturally relevant vocabulary picture charts could significantly improve English vocabulary retention among Grade 3 students at Jabal Noor School.

Significance of the Study

This study contributes to English language teaching in Thai primary school contexts by providing empirical evidence on the effectiveness of culturally relevant vocabulary picture charts in improving young learners' vocabulary retention. While visual aids are widely recommended in theory, there is limited experimental evidence from rural southern Thailand, particularly at the primary level. By applying a structured instructional intervention and measuring its impact through pre-test and post-test scores, this study offers data-based support for the use of visual and culturally familiar materials in vocabulary instruction.

The findings of this study are expected to benefit teachers by providing a practical and low-cost instructional tool that can be easily integrated into daily classroom practice. For students, the use of vocabulary picture charts can support memory, engagement, and confidence in learning English. At the institutional level, the results may inform curriculum development and teaching strategies aligned with Thailand's educational policy of strengthening English proficiency among young learners. Furthermore, the study adds to the growing body of research on visual learning and culturally responsive pedagogy in English language education.

Research Objectives

1. To compare the English vocabulary retention of Grade 3 students before and after learning through Vocabulary Picture Charts.

2. To examine students' levels of satisfaction toward learning English using Vocabulary Picture Charts.

Research Questions

1. What differences exist between Grade 3 students' English vocabulary retention before and after learning through Vocabulary Picture Charts?

2. What is the level of students' satisfaction toward learning English using Vocabulary Picture Charts?

Literature Review

1. Vocabulary Learning in EFL Contexts

Vocabulary knowledge is widely recognized as a core component of second language acquisition, as it directly supports learners' abilities in listening, speaking, reading, and writing (McCarthy, 1997). Without sufficient vocabulary, learners struggle to comprehend input and to express meaning effectively, which leads to limited communicative competence. In young learners, vocabulary development is particularly important because it provides the linguistic foundation upon which later grammatical and discourse skills are built (Cameron, 2001).
Research in English as a Foreign Language (EFL) contexts has shown that vocabulary learning is strongly influenced by the way words are presented and practiced in the classroom. When vocabulary instruction relies mainly on rote memorization or translation-based methods, learners often fail to retain new words or use them meaningfully in communication. Therefore,

effective vocabulary instruction requires methods that support both memory and meaningful engagement.

2. Visual Learning and Dual Coding Theory

One of the most influential theories explaining how visual materials support learning is Paivio's Dual Coding Theory (Paivio, 1991). This theory proposes that information is processed through two cognitive systems: a verbal system and a visual system. When learners receive information in both verbal and visual forms, such as words paired with pictures, they create multiple mental representations, which increases the likelihood of retention and recall.

In vocabulary learning, this means that associating a word with a meaningful image helps learners form stronger word–meaning connections. Several studies have demonstrated that visual-based vocabulary instruction leads to better memory and faster retrieval compared to text-only approaches (Schmitt, 2008). For young learners, whose cognitive development is still closely tied to concrete and visual thinking, pictures and charts are particularly effective tools for supporting vocabulary acquisition.

3. Vocabulary Picture Charts as Instructional Media

Vocabulary picture charts are instructional materials that combine images with written words in a structured visual format. These charts allow learners to see relationships among words, objects, and meanings in a clear and memorable way. Kang (2015) describes charts as large visual displays containing text and images that teachers can use for repeated exposure, practice, and reference during lessons. Similarly, Lilis (2020) found that wall charts helped learners remember and understand vocabulary more easily by providing visual and contextual cues.

Compared with flashcards or isolated word lists, picture charts allow multiple vocabulary items to be presented together in a meaningful visual arrangement. This supports learners' ability to group, compare, and recall words, which is essential for long-term vocabulary retention.

Related Studies

Previous research has consistently shown that visual-based vocabulary instruction improves learners' vocabulary achievement. For example, Winarsih (2019) reported that the use of vocabulary charts significantly increased students' vocabulary scores in a university EFL context. Similarly, Lilis, Sudarsono, and Rosnija (2020) found that wall charts helped junior high school students improve vocabulary memorization and learning motivation.

In the Thai context, Platapiantong (2019) demonstrated that vocabulary picture books combined with mnemonic strategies significantly improved Grade 6 students' vocabulary achievement and learning satisfaction. Other studies using visual media such as flashcards and color-coding techniques have also reported positive effects on vocabulary learning (La Aba, 2019; Asyid et al., 2019). More recently, Oktavianita (2022) found that the use of pictures significantly increased junior high school students' vocabulary scores and interest in learning English. Although these studies provide strong evidence that visual media can support vocabulary learning, most of them were conducted at the secondary or university level, or within classroom action research designs. There remains limited experimental evidence focusing on young primary school learners in rural areas of southern Thailand, particularly using culturally relevant visual materials. This gap supports the need for the present quasi-experimental study to examine the effectiveness of vocabulary picture charts for Grade 3 students in Narathiwat.

Research Methodology

1. Research Design

This study employed a one-group pre-test–post-test quasi-experimental design to examine the effect of Vocabulary Picture Charts on Grade 3 students' English vocabulary retention. In addition, a student satisfaction questionnaire was used to explore learners' perceptions toward learning English using the instructional materials.

2. Participants and Sampling

The participants were nine Grade 3 students from Jabal Noor School, Narathiwat Province, during the first semester of the 2023 academic year. Purposive sampling was used to select students who demonstrated low vocabulary performance based on a preliminary diagnostic test administered by the classroom teacher. These students were selected because they were considered to require additional support in vocabulary learning.

3. Research Variables

1. Independent variable: Vocabulary Picture Charts
2. Dependent variable: Students' English vocabulary retention

4. Research Instruments

Four research instruments were used in this study.

1. Vocabulary Picture Charts

The Vocabulary Picture Charts consisted of 48 vocabulary items divided

into six categories:

(1) school supplies,

(2) sports,

(3) family,

(4) body,

(5) professions, and

(6) school facilities. Each category was presented in a different color and accompanied by culturally familiar pictures to support visual learning and memory.

2. Lesson Plans

Three lesson plans were developed to guide the use of the Vocabulary Picture Charts. The lessons were implemented over a period of two weeks, with each lesson lasting approximately three hours. Each lesson included vocabulary presentation, guided practice using the charts, and reinforcement activities.

3. Vocabulary Test

A researcher-developed vocabulary test was used as both the pre-test and post-test. The test consisted of 20 items divided into two parts:

1. Matching words with pictures (10 items)

2. Selecting the correct picture for a given word (10 items) The test measured students' ability to recognize and recall the target vocabulary.

4. Student Satisfaction Questionnaire

A five-item Likert-scale questionnaire was used to measure students' satisfaction toward learning English with Vocabulary Picture Charts. The response scale was 3 = Agree, 2 = Neutral, and 1 = Disagree. The items focused on enjoyment, motivation, and perceived usefulness of the learning materials.

5. Validity and Reliability

The vocabulary test and the student satisfaction questionnaire were examined for content validity by three experts in English language teaching and primary education using the Item–Objective Congruence (IOC) index. All items obtained IOC values ranging from 0.67 to 1.00, indicating good content validity.

A pilot study was conducted with 15 Grade 3 students from a neighboring school who had similar characteristics to the target group. The internal consistency of the instruments was

calculated using Cronbach's alpha. The vocabulary test yielded a reliability coefficient of 0.86, and the satisfaction questionnaire produced a coefficient of 0.88, indicating high reliability.

6. Data Collection Procedures

The data were collected in the following steps:

1. The pre-test was administered to measure students' initial vocabulary knowledge.

2. The Vocabulary Picture Charts were used in classroom instruction for two weeks.

3. The post-test was administered after the intervention to measure students' vocabulary retention.

4. The satisfaction questionnaire was distributed to students after the completion of the lessons.

7. Data Analysis

Quantitative data obtained from the pre-test and post-test were analyzed using the Statistical Package for the Social Sciences (SPSS). Descriptive statistics, including mean (M) and standard deviation (SD), were calculated to summarize students' vocabulary performance before and after the intervention. To determine whether there was a statistically significant difference between students' pre-test and post-test scores, a paired-samples t-test was conducted. This test was selected because the same group of students was measured at two different time points. In addition, the effect size (Cohen's d) was calculated to examine the magnitude of the instructional effect. Data from the student satisfaction questionnaire were analyzed using mean scores and percentages to describe students' overall level of satisfaction toward learning English with Vocabulary Picture Charts.

Findings and Results

1. Vocabulary Test Results

A paired-samples t-test was conducted to examine the effect of Vocabulary Picture Charts on students' English vocabulary retention. The descriptive statistics showed that the mean pre-test score was 12.00 (SD = 2.23), while the mean post-test score increased to 18.78 (SD = 2.27).

The analysis revealed a statistically significant improvement in students' vocabulary performance after the intervention, $t(8) = 14.58$, $p < .001$, indicating that the Vocabulary Picture

Charts had a strong positive effect on vocabulary retention. The effect size was extremely large (d = 4.88), suggesting a very substantial instructional impact.

Table 1.

Descriptive Statistics and Paired-Samples t-Test Results (N = 9)

Test	Mean	SD	Mean Difference	t	df	p	Cohen's d
Pre-test	12.00	2.23					
Post-test	18.78	2.27	6.78	14.58	8	< .001	4.88

Note. p < .001 indicates a statistically significant difference between pre-test and post-test scores. Cohen's d represents the effect size for the paired-samples comparison.

2. Student Satisfaction

The student satisfaction questionnaire showed that learners had a high level of satisfaction toward learning English using Vocabulary Picture Charts (M = 2.84, SD = 0.46). Most students reported that the charts made learning more enjoyable, motivating, and helpful for memorizing vocabulary.

Table 2

Students' Satisfaction Toward Learning with Vocabulary Picture Charts (N = 9)

Item	Mean	SD	% Agree
Love learning vocabulary with picture charts	3.00	0.00	100.00
Learn English happily	2.78	0.44	96.30
Enjoy vocabulary learning activities	2.78	0.44	96.30
Feel motivated to learn English	3.00	0.00	100.00
Can memorize and apply vocabulary in daily life	2.67	0.50	88.89
Overall Satisfaction	**2.84**	**0.46**	**96.30**

Note. Scale: 3 = Agree, 2 = Neutral, 1 = Disagree.

Discussion

The findings demonstrate that Vocabulary Picture Charts significantly improved Grade 3 students' English vocabulary retention. The results support Paivio's Dual Coding Theory (1991), which explains that combining visual and verbal information enhances memory and recall. The high satisfaction scores also indicate that the visual and culturally familiar design of the charts increased students' engagement and motivation.

These findings are consistent with previous research on visual-based vocabulary instruction (Winarsih, 2019; Platapiantong & Thienpermpool, 2020). However, because the sample size was

small and no control group was used, the results should be interpreted as evidence of potential effectiveness rather than generalizable conclusions.

Conclusion

The study found that the use of Vocabulary Picture Charts significantly improved English vocabulary retention among Grade 3 students at Jabal Noor School, $t(8) = 14.58$, $p < .001$. Students also reported high levels of satisfaction with the learning activities. These results suggest that culturally relevant visual materials can be an effective tool for supporting young learners' vocabulary development.

References

Alemi, M., & Tayebi, A. (2011). The influence of incidental and intentional vocabulary acquisition and vocabulary strategy use on learning L2 vocabularies. *Journal of Language Teaching and Research, 2*(1), 81–98. https://doi.org/10.4304/jltr.2.1.81-98

Baddeley, A. (2000). *The episodic buffer: A new component of working memory? Trends in Cognitive Sciences,* 4(11), 417-423. https://doi.org/10.1016/S1364-6613(00)01538-2

Cameron, L. (2001). *Teaching languages to young learners.* Cambridge University Press.

Gay, G. (2018). *Culturally responsive teaching: Theory, research, and practice (3rd ed.).* Teachers College Press.

Mayer, R. E. (2020). *Multimedia learning (3rd ed.).* Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/9781316941355 McCarthy, M. (1997). Vocabulary. Oxford University Press.

Ministry of Education. (2016). *National education standards and indicators.* Office of the Education Council.

Ministry of Education. (2017). *National education plan 2017-2036.* Office of the Education Council.

Paivio, A. (1991). Dual coding theory: Retrospect and current status. *Canadian Journal of Psychology, 45*(3), 255-287. https://doi.org/10.1037/h0084295

Patria, L., Sudarsono, S., & Rosnija, E. (2020). The use of wall charts as media to teach vocabulary. *Journal of English Educational Study, 3*(2), 169-177. https://doi.org/10.31932/jees.v3i2.830

Pérez Cañado, M. L. (2023). *Culturally responsive pedagogy in EFL: A systematic review.* Language Teaching Research. Advance online publication. https://doi.org/10.1177/13621688231155234

Platapiantong, T., & Thienpermpool, P. (2020). The development of vocabulary learning achievement and retention using mnemonics and vocabulary picture books for Grade 6 students of Anuban Nakhon Pathom School. *Journal of Multidisciplinary in Humanities and Social Sciences, 3*(3), 533-547. https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jmhs1_s/article/view/244131

Sangchai, D. (1996). Vocabulary learning strategies of Thai EFL learners. *Journal of Language and Culture, 16*(2), 45-61.

Schmitt, N. (2008). *Instructed second language vocabulary learning.* Language Teaching Research, 12(3), 329–363. https://doi.org/10.1177/1362168808089921

Sukying, A. (2021). Choices of language learning strategies and English proficiency of EFL university learners. *LEARN Journal: Language Education and Acquisition Research Network,* 14(2), 59-87.

Winarsih, W. (2019). Improving students' vocabulary achievement using vocabulary charts technique. *Constructivism: Journal Pendidikan dan Pembelajaran, 11*(2), 123-128. https://doi.org/10.35457/konstruk.v11i2.720

Conflict of Interest:

The authors declare no conflict of interest.

RESEARCH ARTICLE

Development and evaluation of a pilot integrated online Zakat system platform by the Economics Alumni Association, Fatoni University: A case study of 3 Zakat organizations in Yala Province

Ninadeeyah Ayae[1] Hannan Kalong[2]

[1,2] Faculty of Liberal Arts and Social Sciences, Fatoni University, Pattani Province, Thailand

Corresponding Author, Email : a.nina@ftu.ac.th

Received : January 08, 2026 ❁ Revised : March 01, 2026 ❁ Accepted : June 11, 2026

Abstract

Zakat management in Thailand continues to face challenges in efficiency, transparency, and information accessibility. This study aims to develop and evaluate a prototype of a comprehensive online zakat platform to improve management effectiveness and enable future nationwide scalability. The research employs the Design Science Research (DSR) methodology, consisting of six stages: problem identification, objective definition, system design and development as a web application with donation-based crowdfunding platform, demonstration, evaluation, and dissemination. The proposed innovation integrates a zakat calculation system based on international standards, a QR code payment system, and a targeted zakat recipient database (ZRMAP) featuring data visualization. A pilot implementation was conducted in collaboration with 3 foundations in Yala Province. Data were collected through interviews, behavioral observations, and reflective records from zakat payers, recipients, and participating organizations. Results indicate that the platform successfully mobilized 201,440.89 THB from 160 donors and distributed zakat to 231 beneficiaries. Users reported improved convenience and ease of use, particularly in zakat calculation and online welfare applications. Suggestions for improvement included enhancing the user interface by consolidating information into a single page and adding English language support. The study concludes that the platform has strong potential to enhance transparency through open data, reduce redundancy in zakat distribution, and promote long-term self-reliance among zakat recipients.

Keywords : Comprehensive Online Zakat Platform, Design Science Research (DSR), Zakat Recipients Map and Analytics Platform (ZRMAP), Social Innovation, Economics Alumni Association of Fatoni University

บทความวิจัย

การพัฒนาและประเมินผลการนำร่องแพลตฟอร์มระบบซะกาตออนไลน์ครบวงจรโดยสมาคมศิษย์เก่าเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี: กรณีศึกษาองค์กรซะกาต 3 แห่ง จังหวัดยะลา

นินาดียะห์ อาแย[1] ฮันนาน กาหลง[2]

[1,2] คณะศิลปะศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยฟาฏอนี, จังหวัดปัตตานี, ประเทศไทย

อีเมลผู้แต่งหลัก : a.nina@ftu.ac.th

วันที่รับ : 08, มกราคม, 2569 ❁ **วันที่รับแก้ไข :** 01, มีนาคม, 2569 ❁ **วันที่ตอบรับ :** 11, มิถุนายน, 2569

บทคัดย่อ

การบริหารจัดการซะกาตในประเทศไทยยังคงประสบปัญหาด้านประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และการเข้าถึงข้อมูล งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาต้นแบบแพลตฟอร์มระบบซะกาตออนไลน์ครบวงจร ทดสอบและปรับปรุงระบบเพื่อยกระดับการบริหารจัดการ และขยายผลสู่พื้นที่อื่นในระดับประเทศ ระเบียบวิธีวิจัยใช้กระบวนการวิทยาศาสตร์การออกแบบ (Design Science Research: DSR) ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ การระบุปัญหา การกำหนดเป้าหมาย การออกแบบและพัฒนานวัตกรรมในรูปแบบ Web Application และ Donation Based Crowdfunding Platform การสาธิตการใช้งาน การประเมินผล และการนำเสนอผลงาน นวัตกรรมหลักประกอบด้วยระบบคำนวณซะกาตตามมาตรฐานสากล ระบบจ่ายเงินผ่าน QR Code และระบบฐานข้อมูลผู้รับซะกาตแบบชี้เป้า (ZRMAP) ที่แสดงผลแบบ Data Visualization โดยทำการทดสอบนำร่องร่วมกับมูลนิธิ 3 แห่งในจังหวัดยะลา และเก็บข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์ การสังเกตพฤติกรรม และแบบบันทึกการสะท้อนผลจากกลุ่มผู้จ่าย ผู้รับ และองค์กร ผลการวิจัยพบว่า การนำร่องระบบสามารถระดมเงินซะกาตได้ 201,440.89 บาท จากผู้จ่าย 160 คน และกระจายความช่วยเหลือสู่ผู้รับได้ 231 คน ผู้ใช้งานสะท้อนว่าระบบช่วยเพิ่มความสะดวกและใช้งานง่าย ทั้งในการคำนวณและการยื่นขอรับสวัสดิการออนไลน์ อย่างไรก็ตามมีข้อเสนอแนะให้ปรับปรุงด้าน UI ให้รวมข้อมูลไว้ในหน้าเดียวและเพิ่มภาษาอังกฤษเพื่อรองรับผู้ใช้สากล บทสรุปชี้ให้เห็นว่าแพลตฟอร์มนี้มีศักยภาพสูงในการสร้างความเชื่อมั่นผ่านระบบ Open Data ที่โปร่งใส ช่วยลดความซ้ำซ้อนในการแจกจ่ายซะกาต และสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตผู้รับซะกาตให้พึ่งพาตนเองได้ในระยะยาวเพื่อเปลี่ยนสถานะเป็นผู้จ่ายซะกาตในอนาคต

คำสำคัญ : แพลตฟอร์มระบบซะกาตออนไลน์ครบวงจร, วิทยาศาสตร์การออกแบบ (DSR), ระบบฐานข้อมูลผู้รับซะกาตแบบชี้เป้า (ZRMAP), นวัตกรรมทางสังคม, สมาคมศิษย์เก่าเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

บทนำ

การพัฒนาระบบซะกาตด้วยระบบซะกาตออนไลน์ครบวงจรเพื่อทำให้เกิดความสะดวกมีความสำคัญยิ่งและหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ต้องพัฒนาระบบออนไลน์ เนื่องด้วยการพัฒนาในยุคดิจิทัลทำให้การใช้อินเทอร์เน็ตมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น พฤติกรรมของผู้คนเปลี่ยนไปมากขึ้นในทุกด้านของชีวิต ทั้งการใช้เทคโนโลยีทางการเงินด้วยยุคปัจจุบันนี้เป็นช่วงของการพัฒนาระบบการจัดการซะกาตดิจิทัลที่คาดว่าจะเพิ่มความไว้วางใจจากสาธารณชนและทำให้จ่ายซะกาตได้ง่ายขึ้น สามารถเพิ่มประสิทธิภาพของบริการในการจัดการซะกาต เพิ่มประโยชน์ของซะกาตเพื่อให้เกิดสวัสดิการสาธารณะและการลดความยากจนลงได้ (Ivan Rahmat Santoso, 2019) เทคโนโลยีทางการเงินมีประสิทธิภาพ ความราบรื่น ความปลอดภัย และความน่าเชื่อถือของระบบการชำระเงิน (Dian Friantoro and Khozin Zaki, 2019) ซึ่งในต่างประเทศได้ประยุกต์ใช้ในการดำเนินการจัดการซะกาตจนเกิดผลลัพธ์ที่ดีและส่งผลกระทบที่ดีต่อสังคม เศรษฐกิจและประเทศชาติในการลดความเหลื่อมล้ำและขจัดความยากจนให้เหลือน้อยลง Ahmad และคณะ (2015) ได้เน้นให้ความสำคัญกับการใช้เทคโนโลยี ในการบริหารจัดการซะกาต Ninglasari & Muhammad (ม.ป.ป.) ก็ได้อธิบายเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการบริหารจัดการซะกาตสู่ระบบดิจิทัลในช่วงของการแพร่ระบาดของ COVID-19 ในขณะที่ Lubis และคณะ (2019) เน้นว่าความแตกต่างในการบริหารจัดการซะกาตส่งผลที่แตกต่างกัน และจากการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับความเห็นของ Md. Abdur Rouf (2021) ซึ่งเห็นได้ชัดว่าระบบการจัดการ ซะกาตบนพื้นฐานออนไลน์ยังคงมีความจำเป็นสำหรับกระบวนการที่สำคัญของอิสลามในการขจัดความยากจน อย่างไรก็ตามการจัดการซะกาตระบบออนไลน์ในประเทศไทยสำหรับทั้งผู้จ่าย องค์กรบริหารซะกาต และผู้ขอรับซะกาตยังไม่มีการพัฒนาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพเท่าที่ควรและยังไม่แพร่หลายมากนัก ทางสมาคมศิษย์เก่าเศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัยฟาฏอนี ได้คิดริเริ่มดำเนินโครงการวิจัยการพัฒนาแพลตฟอร์มระบบซะกาตออนไลน์ครบวงจรขึ้นจัดเตรียมระบบที่ง่ายขึ้นและไม่ยุ่งยากสำหรับองค์กร ผู้จ่าย และผู้ขอซะกาตด้วยกรอบแนวคิดของงานวิจัยที่มุ่งเน้นการพัฒนานวัตกรรมในรูปแบบ Donation Based Crowdfunding Platform และ Web Application ที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลาง โดยมีองค์ประกอบสำคัญคือ ระบบคำนวณซะตทุกประเภทตามมาตรฐานสากล ระบบจ่ายเงินออนไลน์ผ่าน QR Code และหัวใจสำคัญคือระบบฐานข้อมูลผู้รับซะกาตแบบชี้เป้า (Zakat Recipients Map and Analytics Platform: ZRMAP) ที่แสดงผลแบบ Data Visualization เพื่อใช้ในการติดตามวิเคราะห์ และระบุปัญหาของผู้รับซะกาตในระดับบุคคลและครัวเรือน เพื่อให้การแก้ปัญหาตรงเป้าหมายและโปร่งใสผ่านระบบ Open Data ซึ่งมีแสดงงบการเงินบนเว็บไซต์

งานวิจัยนี้มุ่งเน้นการพัฒนาและทดลองใช้ระบบต้นแบบ (MVP) กับองค์กรนำร่อง 3 แห่งในจังหวัดยะลา ได้แก่ มูลนิธิซะกาตและสาธารณกุศล, มูลนิธิสงเคราะห์เด็กกำพร้าและการกุศล และมูลนิธิเพื่อการศึกษาและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ผลที่ได้จากการนำร่องการใช้งานของระบบคือ มีแนวโน้มสามารถส่งผลดีต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมและเศรษฐกิจและสามารถขยายผลในระดับประเทศต่อไป

ที่มาและความสำคัญ

ซะกาต คือ ภาษีทางศาสนาที่มุสลิมต้องจ่ายเมื่อครบเงื่อนไขตามที่ศาสนาอิสลามกำหนดไว้ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการบริหารการเงินของชาวมุสลิมและเป็นหนึ่งในเครื่องมือการลดความเหลื่อมล้ำและแก้ปัญหาความยากจนในสังคมมุสลิม องค์กรต่างๆจึงนำระบบซะกาตมาขับเคลื่อนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและแก้ปัญหาความยากจนในสังคมมุสลิม ในสถานการณ์ปัจจุบันนั้น มีสถาบันที่จัดตั้งขึ้นเพื่อจัดการกับซะกาตทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ตลอดจนความร่วมมือระหว่างสถาบันของรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน แต่ก็ยังไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Chaniago, 2017) “องค์กรบริหารจัดการซะกาต” ประสบปัญหา (pain point) ในการบริหารจัดการซะกาต ทั้งในส่วนการจัดเก็บซะกาต ซึ่งไม่มีระบบคำนวณซะกาตหรือมีแต่ยังไม่สมบูรณ์และระบบจ่ายเงินซะกาตที่ยังไม่ตอบโจทย์ผู้จ่ายซะกาต การบริหารจัดการภายใน เช่น การติดต่อประสานงาน และส่งข้อมูลของผู้ขอหรือผู้มีสิทธิรับซะกาตผ่านไลน์เป็นหลัก ซึ่งไม่สามารถบันทึกข้อมูลเหล่านั้นได้และยากต่อการติดตามผู้รับซะกาตรายคน ในส่วนการแจกจ่ายซะกาตขององค์กรบริหารจัดการซะกาตยังขาดระบบการขอรับซะกาตที่ผู้ขอเข้าถึงง่าย ทำให้ผู้รับซะกาตไม่ได้รับซะกาต ทั้งระบบติดตามผู้รับซะกาตหลังจากที่ได้มอบสวัสดิการซะกาตยังไม่มีประสิทธิภาพ ส่วนใหญ่มอบเป็นอาหารและเงินสดครั้งเดียว การส่งเสริมอาชีพมีจำนวนสัดส่วนน้อยมากเพราะต้องใช้งบประมาณมาก จึงไม่สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้รับซะกาตในระยะยาวได้ องค์กรบริหารจัดการซะกาตจะรายงานผลการดำเนินงานและงบการเงินผ่านรายงานประจำปีอยู่ในรูปเอกสารเฉพาะแก่บุคลากรภายในองค์กร ไม่แสดงงบการเงินต่อสาธารณะ ทำให้ผู้จ่ายซะกาตขาดความเชื่อมั่นต่อการบริหารจัดการซะกาตขององค์กรบริหารจัดการซะกาต ส่งผลให้ได้รับเงินซะกาตในสัดส่วนที่น้อยมาก ในส่วนของการเก็บข้อมูลของผู้ขอรับซะกาตนั้นจะอยู่ในแฟ้มเอกสารและไฟล์เอ็กเซลซึ่งไม่เชื่อมโยงระหว่างองค์กร และแต่ละองค์กรไม่มีข้อมูลผู้มีสิทธิรับซะกาตในภาพรวมทั้งหมดในทุกระดับพื้นที่ทำให้เกิดความซ้ำซ้อนหรือตกหล่นในการแจกจ่ายซะกาตให้กับผู้มีสิทธิรับซะกาต ในขณะที่ประเทศต้นแบบอย่างมาเลเซียมีการบริหารจัดการซะกาตในรูปแบบสมัยใหม่ (Modern) โดยมีการนำเทคโนโลยีทางการเงินและระบบคอมพิวเตอร์มาใช้บริหารจัดการอย่างเต็มรูปแบบ ซึ่งช่วยอำนวยความสะดวกและเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการได้อย่างเป็นรูปธรรม (รุสตั้ม หวันสู และ ทัศนีย์ ลักขณาภิชนชัช, 2563) ในทางกลับกัน การบริหารจัดการซะกาตในประเทศไทยส่วนใหญ่ยังคงเป็นระบบสวัสดิการสังคมแบบเก่าและไม่เป็นทางการ โดยเฉพาะในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่ยังขาดระบบฐานข้อมูลและระบบบัญชีมาตรฐาน ส่วนใหญ่เป็นเพียงการจดบันทึกเบื้องต้นตามธรรมเนียมปฏิบัติในอดีต (อับดุลเลาะ อับรู และ สุไลมาน อาแว, 2559; มะรอปี สูแอลเลาะ และคณะ, 2559) แม้จะมีข้อเสนอแนะให้พัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์หรือระบบออนไลน์เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างผู้จ่าย องค์กร และผู้รับซะกาตเข้าด้วยกัน แต่ในปัจจุบันระบบออนไลน์ครบวงจรดังกล่าวยังไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มประสิทธิภาพและยังไม่มีการนำมาใช้จริงอย่างแพร่หลาย ซึ่งถือเป็นช่องว่างสำคัญที่ต้องเร่งพัฒนาเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและความสะดวกให้แก่ชุมชน (อับดุลเลาะ อับรู และ สุไลมาน อาแว, 2559; ศุภชัย สมันตรัฐ, 2548; ตัรมีซี สาและ, 2561) ด้วยเหตุนี้สมาคมศิษย์เก่าเศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัยฟาฏอนีและคณาจารย์จากสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ จึงพัฒนาแพลตฟอร์ม ในรูปแบบ Donation

Base Crowdfunding Platform เป็นตัวกลางระหว่างองค์กร ผู้จ่าย และผู้รับซะกาต ซึ่งเป็น“ระบบซะกาตออนไลน์ครบวงจร” ที่จะสามารถยกระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการซะกาต ลดความเหลื่อมล้ำ และต่อยอดสู่การเป็นธุรกิจเพื่อสังคมในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาต้นแบบแพลตฟอร์มระบบซะกาตออนไลน์ครบวงจร
2. เพื่อทดสอบสู่การปรับปรุงต้นแบบแพลตฟอร์มระบบซะกาตออนไลน์ครบวงจร
3. เพื่อขยายผลและต่อยอดสู่การบริหารจัดการซะกาตในจังหวัดอื่น ๆ ในประเทศต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางวิทยาศาสตร์การออกแบบ (Design Science Research: DSR) เพื่อสร้างนวัตกรรมที่ช่วยแก้ปัญหาการบริหารจัดการซะกาตในประเทศไทย โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1. การระบุปัญหาและแรงจูงใจ (Problem Identification & Motivation): ศึกษาสภาพปัญหาจากการบริหารจัดการซะกาตในไทย พบว่าองค์กรส่วนใหญ่ยังขาดระบบการจัดเก็บ การจัดการข้อมูลภายใน และการแจกจ่ายที่ไม่มีประสิทธิภาพ ขาดความโปร่งใส และไม่มีระบบติดตามผู้รับซะกาตที่ชัดเจน

2. การกำหนดวัตถุประสงค์ของวิธีแก้ปัญหา (Objectives of a Solution): กำหนดเป้าหมายเพื่อพัฒนาต้นแบบแพลตฟอร์มระบบซะกาตออนไลน์ครบวงจร ที่สามารถคำนวณ จ่าย และติดตามการกระจายซะกาตได้อย่างแม่นยำ

3. การออกแบบและพัฒนา (Design & Development): ศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีจากต่างประเทศ เช่น สูตรการคำนวณซะกาตจากสถาบันในประเทศมาเลเซีย, นำมาออกแบบฟีเจอร์หลัก ได้แก่ ระบบฐานข้อมูลผู้รับซะกาตแบบชี้เป้า (ZRMAP) ที่แสดงผลแบบ Data Visualization และระบบคำนวณซะกาตที่ครบถ้วนทุกประเภท

4. การสาธิตและทดลองใช้ (Demonstration): นำระบบต้นแบบไปทดลองใช้งานจริงกับองค์กรนำร่อง 3 แห่งในจังหวัดยะลา ได้แก่ มูลนิธิซะกาตและสาธารณกุศล มูลนิธิสงเคราะห์เด็กกำพร้าและการกุศล และมูลนิธิเพื่อการศึกษาและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

5. การประเมินผล (Evaluation): เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณผ่านการสังเกต การสัมภาษณ์ และการประเมินจากกลุ่มผู้จ่าย ผู้รับ และองค์กร เพื่อวิเคราะห์ประสิทธิภาพด้านความสะดวก ความโปร่งใสของงบการเงิน และผลกระทบต่อการเข้าถึงสวัสดิการของผู้มีสิทธิรับซะกาต

6. การนำเสนอผล (Communication): นำเสนอประสิทธิภาพของนวัตกรรมผ่านรายงานการเงินและกิจกรรมบนเว็บไซต์ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและขยายผลสู่การบริหารจัดการซะกาตในพื้นที่อื่นอย่างเป็นระบบ

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและพัฒนาครั้งนี้ประกอบด้วย 2 ส่วนหลัก คือ เครื่องมือที่ใช้ในการสร้างนวัตกรรม และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้:

1. นวัตกรรมต้นแบบ (Research Artifact): แพลตฟอร์มระบบซะกาตออนไลน์ครบวงจรที่พัฒนาในรูปแบบ Web Application ซึ่งประกอบด้วยระบบย่อยสำคัญ ได้แก่ ระบบคำนวณซะกาตทุกประเภท (อ้างอิงมาตรฐานจากมาเลเซีย) ระบบจ่ายซะกาตออนไลน์ผ่าน QR Code และระบบฐานข้อมูลผู้รับซะกาตแบบชี้เป้า (ZRMAP) เพื่อระบุพิกัดและปัญหาของผู้รับซะกาต

2. เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ: ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์และแบบสังเกตพฤติกรรมการใช้งาน สำหรับกลุ่มผู้บริหารองค์กรซะกาตนำร่อง 3 แห่งในจังหวัดยะลา และแบบบันทึกการสะท้อนผล (Feedback) จากกลุ่มผู้จ่ายซะกาตและผู้ขอรับซะกาตที่ใช้งานผ่านระบบ Line และ Google Forms

3. เครื่องมือประเมินประสิทธิภาพ: ใช้ระบบการแสดงผลข้อมูลด้วยภาพ (Data Visualization) บนหน้าเว็บไซต์ เพื่อประเมินความโปร่งใสของงบการเงินและตรวจสอบสถานะการอนุมัติสวัสดิการซะกาต

ผลการวิจัย

การออกแบบและรายละเอียดของแพลตฟอร์มระบบซะกาตออนไลน์ครบวงจร

แพลตฟอร์มระบบซะกาตออนไลน์ครบวงจรที่พัฒนาขึ้นนี้เป็นนวัตกรรมระดับประเทศ ด้านการบริการและบริหารจัดการซะกาตออนไลน์ครบวงจรที่มีระบบบริหารจัดการซะกาตภายในระหว่างองค์กรบริหารจัดการซะกาตกับเจ้าหน้าที่หรืออาสาสมัครในพื้นที่ มีระบบคัดกรองและอนุมัติคำขอรับซะกาต โดยเปิดให้บุคคลลงทะเบียนขอรับซะกาตผ่านแพลตฟอร์ม จากนั้นเจ้าหน้าที่หรืออาสาสมัครจะตรวจสอบข้อมูลและเอกสารประกอบการขอ คัดกรองคุณสมบัติเบื้องต้นก่อนลงพื้นที่เพื่อคัดกรอง นำข้อมูลจากการคัดกรองกรอกลงในระบบ ส่งข้อมูลให้คณะกรรมพิจารณาอนุมัติผ่านระบบ ระบบส่งเสริมกิจกรรมและงบการเงินขององค์กรฯ จะแสดงงบการเงินบนเว็บไซต์ในรูปแบบ Data Visualization เพื่อแสดงถึงความโปร่งใสในการบริหารจัดการซะกาต และยังสามารถ export เป็นไฟล์ excel และ CSV เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ต่อได้ ระบบฐานข้อมูลผู้ขอรับซะกาต สามารถคัดกรองเป็นผู้มีสิทธิรับซะกาตได้อย่างถูกต้อง (Zakat Recipients Map and Analytics Platform: ZRMAP) เป็นระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาผู้รับซะกาตแบบชี้เป้า แสดงผลแบบ Data Visualization ซึ่งจะตอบคำถาม 4 ประเด็น ผู้มีสิทธิรับซะกาตอยู่ที่ไหนและมีจำนวนกี่คน ต้องการการสนับสนุนด้านใด และหลังจากได้รับเงินซะกาต 1 ปี ผู้ที่ได้เงินซะกาตแล้วมีสถานะพึ่งพาตนเองได้และหลุดพ้นจากผู้มีสิทธิรับซะกาตกี่คน ระบบติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลผู้รับซะกาตโดยเจ้าหน้าที่หรืออาสาสมัครลงพื้นที่และกรอกข้อมูลลงระบบในทุก ๆ เดือน โดยรายงานผลและลงรูปภาพผลการติดตามลงในระบบ ระบบคำนวณซะกาตทุกประเภทที่มีรายการครบสมบูรณ์ ได้แก่ ซะกาตสินทรัพย์ที่ออมและลงทุน ซะกาตรายได้ ซะกาตธุรกิจ (สูตรการคำนวณ 3 ประเภทนี้ได้จากการศึกษาสูตรการคำนวณจากสถาบันบริหารจัดการซะกาตในประเทศมาเลเซียทั้ง 13 รัฐ) ซะกาตฟิตเราะห์ ซะกาตปศุสัตว์ ซะกาตผลผลิตทางการเกษตรทุกชนิด ซะกาตทรัพย์สมบัติที่ถูกฝังและสินแร่ที่มีค่า ระบบตะกร้าและระบบจ่ายซะกาตออนไลน์ จ่ายได้ทุกประเภท และสามารถเลือกจ่ายกับองค์กรบริหารจัดการซะกาตที่ต้องการจ่ายได้ ระบบยื่นขอรับสวัสดิการซะกาตออนไลน์สอดคล้องกับปัญหาที่ผู้ขอรับซะกาตประสบอยู่ ซึ่งผู้ขอจะเป็นผู้ขอรับซะกาตเอง หรืออาสาสมัครในพื้นที่ หรือ

เพื่อนบ้านก็ได้ ระบบตรวจสอบสถานการณ์อนุมัติและยืนยันรับซะกาตออนไลน์ ผู้ขอรับซะกาตมีช่องทางติดตามผลการพิจารณาอนุมัติด้วยตนเองผ่านระบบจะได้รับข้อมูลที่ชัดเจน

แผนภาพที่ 1 กระบวนการ/ระบบโดยสังเขป (Process Flow Diagram)

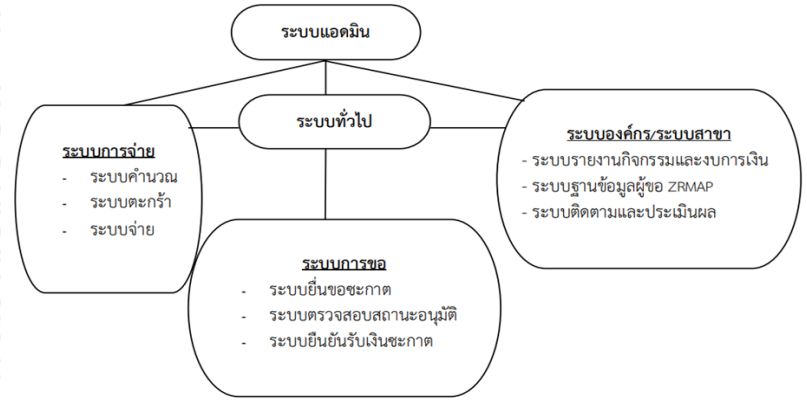

แผนภาพที่ 2 แสดงรายละเอียดของแพลตฟอร์มระบบซะกาตออนไลน์ครบวงจร

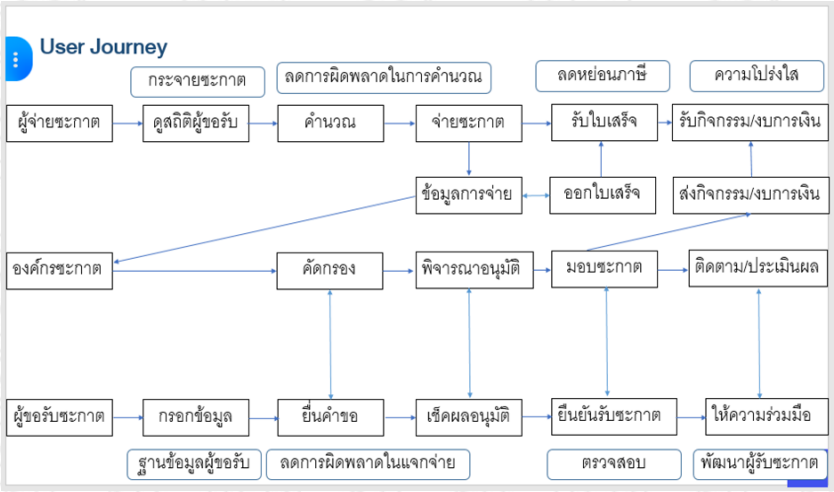

เทคโนโลยีและกระบวนการของแพลตฟอร์มระบบซะกาตออนไลน์ครบวงจร

แพลตฟอร์มระบบซะกาตออนไลน์ครบวงจร เป็น Crowdfunding Platforms ในรูปแบบ Donation Based การระดมเงินซะกาตและบริจาคประเภทอื่นๆ เพื่อแจกจ่ายแก่ผู้มีสิทธิรับซะกาตและบริจาค เป็นเว็ปแอพพลิเคชั่น (Web Application) ที่เป็นตัวกลางระหว่าง องค์กรบริหารซะกาต ผู้จ่ายซะกาต และผู้รับซะกาต ซึ่งเมื่อผู้จ่ายคำนวณซะกาตประเภทต่าง ๆ แล้วหยิบใส่ตะกร้าเพื่อจ่ายซะกาตหลายประเภทในครั้งเดียว โดยจ่ายผ่าน Prompt Pay QR code ที่สร้างจากระบบธนาคารใน Line ที่เชื่อมกับระบบการจ่ายในแพลตฟอร์ม ฯ ซึ่งรายละเอียดการจ่ายจะเข้าระบบบริหารซะกาตขององค์กร ระบบบันทึกรายงานการเงินของกองทุนซะกาต และภาพกิจกรรมแจกจ่ายซะกาตแสดงบนหน้าเว็บ แสดงผลแบบ Data Visualization เพื่อแสดงถึงความโปร่งใส องค์กรจะแจกจ่ายแก่ผู้รับซะกาตที่ลงทะเบียนยื่นขอรับซะกาตออนไลน์ที่ผ่านการอนุมัติจากองค์กร

บริหารซะกาตที่พิจารณาจากระบบฐานข้อมูลผู้รับซะกาต (Zakat Recipients Map and Analytics Platform: ZRMAP) เป็นระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาผู้รับซะกาตแบบชี้เป้า จะแสดงผลแบบ Data Visualization เป็นข้อมูล Open data ส่วนที่มาของข้อมูล Big Data ใน ZRMAP จะมาจาก 2 แหล่งข้อมูล ดังนี้ ข้อมูลที่มาจากมัสยิดที่จดทะเบียนและองค์กรภาคประชาสังคมจะเป็นผู้สำรวจ (survey-based) ผู้รับซะกาตทั้ง 8 ประเภท ได้แก่ คนยากจน คนขัดสน เจ้าหน้าที่หรือองค์กรบริหารซะกาต มุสลิมใหม่ ไถ่ทาส คนที่มีหนี้สินล้นพันตัว คนหรือองค์กรที่อยู่ในหนทางของอัลลอฮฺ คนเดินทาง เป็นต้น รวมถึงข้อมูลเด็กกำพร้า คนพิการ คนป่วยติดเตียง คนชรา ที่มีคุณสมบัติตามผู้รับซะกาต เช่น เด็กกำพร้าที่ยากจน เป็นต้น และในส่วนข้อมูลจากการลงทะเบียน (register-based) ได้ข้อมูลจากผู้ขอรับซะกาตยื่นขอรับซะกาตผ่านระบบออนไลน์ที่ใช้ระบบ Line ที่เชื่อมกับระบบการจ่ายในแพลตฟอร์มฯ (ฐานข้อมูลทั้งหมดจะถูกเก็บไว้ใน ระบบคลาวด์ (Cloud database) ระบบสามารถใช้ระบุปัญหาของผู้รับซะกาตในระดับบุคคล ครัวเรือน ชุมชน ท้องถิ่น จังหวัด และระดับประเทศ ระบบ ZRMAP ตอบคำถาม 4 ข้อ ดังนี้ ผู้มีสิทธิรับซะกาตอยู่ที่ไหน มีจำนวนกี่คน ผู้มีสิทธิรับซะกาตมีปัญหาอะไรหรือต้องการการสนับสนุนด้านใด ผู้มีสิทธิรับซะกาตจะพ้นจากผู้มีสิทธิรับซะกาตได้อย่างไร ทำให้สามารถออกแบบนโยบายหรือโครงการในการแก้ปัญหาให้ตรงกับความต้องการหรือสภาพปัญหาได้ การแก้ปัญหาและให้ซะกาตตรงกับกลุ่มเป้าหมายมากขึ้น อีกทั้งติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลผู้รับซะกาตรายครัวเรือนหรือบุคคลรายเดือนพัฒนาผู้รับซะกาตและยกระดับคุณภาพชีวิตให้หลุดพ้นจากผู้รับซะกาตและเป็นผู้จ่ายซะกาตต่อไป สามารถดูรายละเอียดได้ที่ https://zakatthailand.devcode.studio/maps/info

Business Model Canvas แพลตฟอร์มระบบซะกาตออนไลน์ครบวงจร

<table>
<tr>
<td rowspan="2">พันธมิตร
1. NIA
2. UNDP Thailand
3. กอจ.แต่ละจังหวัด
4. มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
5. บริษัทรับจ้างพัฒนาแพลตฟอร์มฯ
6. องค์กรภาคประชาสังคม</td>
<td>กิจกรรมหลัก
1. ออกแบบและพัฒนาแพลตฟอร์มฯ
2. บริหารแพลตฟอร์มฯ
3. ประสานงานกับองค์กรภาคี</td>
<td rowspan="2">คุณค่าการบริการ
1. เพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานขององค์กรบริหารจัดการซะกาต เช่น เพิ่มการประชาสัมพันธ์ เพิ่มรายได้ ลดค่าดำเนินงาน ลดความผิดพลาดในการคำนวณซะกาต พัฒนาทักษะของเจ้าหน้าที่ พัฒนาการบริการ และพัฒนาการใช้เทคโนโลยี
2. เพิ่มความเชื่อมั่นและความโปร่งใสขององค์กรบริหารจัดการซะกาต เช่น สอดคล้องกับหลักการอิสลามและกฎหมายไทย เปิดเผยและโปร่งใสในการจัดเก็บและแจกจ่ายซะกาต บริหารงบดำเนินงานอย่างโปร่งใส มีรายงานประจำปี สร้างวัฒนธรรมองค์กรในด้านการใช้เทคโนโลยีให้เกิดความโปร่งใส (Open Data)
3. ลดความผิดพลาดในการแจกจ่ายซะกาตขององค์กรบริหารจัดการซะกาต เนื่องจากการคัดกรองผู้มีสิทธิรับซะกาตก่อนส่งเพื่อพิจารณาอนุมัติ</td>
<td rowspan="2">ความสัมพันธ์กับลูกค้า
องค์กรบริหารจัดการซะกาต การร่วมกิจกรรมขององค์กรฯ รับแจ้งปัญหาการใช้งาน รับเสนอข้อคิดเห็น และบริการให้ดีที่สุด</td>
<td rowspan="2">กลุ่มลูกค้า
องค์กรบริหารจัดการซะกาต (นิติบุคคล) ทั้งสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและองค์กรภาคประชาสังคม</td>
</tr>
<tr>
<td>ทรัพยากรหลัก
1. แพลตฟอร์มบริหารจัดการซะกาต
2. ทีมงาน
3. ที่ปรึกษา</td>
<td>ช่องทางเข้าถึงลูกค้า
1. เพจ
2. เว็บไซต์
3. เจ้าหน้าที่
4. โทรศัพท์
5. อื่นๆ เช่น Line, IG ช่องทางการส่งมอบบริการ: เว็บไซต์</td>
</tr>
<tr>
<td colspan="3">โครงสร้างทุน
1. ค่าสนับสนุนด้านวิชาการและงานวิจัย ค่าพัฒนาแพลตฟอร์ม ค่าโดเมน โฮสต์ และคลาวด์
2. ค่าใช้ในการดำเนินงานและการตลาด</td>
<td colspan="3">รายได้หลัก
1. ค่าบริการจากผู้จ่ายหรือผู้บริจาคตามจำนวนครั้งในการทำรายการจ่ายหรือบริจาค
2. เงินบริจาคจากบุคคลธรรมดาและนิติบุคคล
3. รายได้อื่นๆ</td>
</tr>
</table>

การดำเนินการแพลตฟอร์มระบบซะกาตออนไลน์ครบวงจรและการประยุกต์ใช้

วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2563	เริ่มเปิดให้บริการคำนวณซะกาต 7 ประเภท ซึ่งได้แก่ ซะกาตฟิตเราะห์ ซะกาตรายได้/เงินเดือน ซะกาตธุรกิจ ซะกาตทรัพย์สินที่ออมและลงทุน ซะกาตปศุสัตว์ (วัวควาย และแพะแกะ) ซะกาตผลผลิตการเกษตร ซะกาตขุมทรัพย์และสินแร่ ซึ่งยังไม่มีระบบการจ่ายซะกาต แต่รับเงินบริจาค วากัฟ และซะกาตเพื่อพัฒนาแพลตฟอร์มฯ
วันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2564	ผ่านเข้ารอบ 5 ทีมในการแข่งขันโครงการ Youth Co: Lab 2021 ที่จัดโดย UNDP Thailand ได้รับทุนสนับสนุนในการทดลองโครงการ (พัฒนาแพลตฟอร์มต้นแบบ MVP) จำนวน 30,000 บาท
วันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2564	เริ่มนำร่องระบบขอรับซะกาตออนไลน์กับองค์กรบริหารจัดการซะกาต 3 แห่งในจังหวัดยะลา ได้แก่ มูลนิธิซะกาตและสาธารณกุศล มูลนิธิสงเคราะห์เด็กกำพร้าและการกุศล และมูลนิธิเพื่อการศึกษาและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีผู้ขอรับซะกาตจำนวน 61 คน (ข้อมูล ณ วันที่ วันที่ 31 มกราคม พ.ศ.2565)
วันที่ 27 ธันวาคม พ.ศ. 2564	เริ่มนำร่องระบบคำนวณและจ่ายซะกาตออนไลน์กับองค์กรบริหารจัดการซะกาต 3 แห่งในจังหวัดยะลาดังกล่าว นำร่องเฉพาะซะกาต 3 ประเภท ได้แก่ ซะกาตฟิตเราะห์ ซะกาตรายได้/เงินเดือน ซะกาตธุรกิจ มีผู้จ่ายซะกาตจำนวน 23 คน เป็นจำนวนเงิน 135,730.90 บาท (ข้อมูล ณ วันที่ วันที่ 31 มกราคม พ.ศ.2565)
วันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2565	ผ่านเข้ารอบ 2 ทีมสุดท้ายในการแข่งขันโครงการ Youth Co: Lab 2021 ที่จัดโดย UNDP Thailand ได้รับทุนสนับสนุนในการพัฒนาระบบการจ่ายซะกาตจำนวน 100,000 บาท
เมษายน พ.ศ.2565 (เดือนรอมฎอน)	มีผู้จ่ายซะกาตและบริจาค จำนวน 160 คน เป็นจำนวนเงิน 201,440.89 บาท ส่วนใหญ่เป็นซะกาตฟิตเราะห์ และจำนวนผู้รับซะกาต จำนวน 231 คน (ข้อมูล ณ วันที่ วันที่ 4 พฤษภาคม พ.ศ. 2565)
พฤษภาคม พ.ศ. 2565	กำลังพัฒนาระบบการจ่ายซะกาต ที่ประกอบด้วย ระบบลงทะเบียน ระบบคำนวณซะกาต 4 ประเภท ได้แก่ ซะกาตฟิตเราะห์ ซะกาตรายได้/เงินเดือน ซะกาตธุรกิจ และ ซะกาตทรัพย์สินที่ออมและลงทุน ระบบตะกร้า ระบบการจ่ายซะกาตออนไลน์ผ่าน QR payment และ Dashboard
วันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2565	นำเสนอโครงการต่อคณะกรรมการของสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ เพื่อขอทุนสนับสนุนในการพัฒนาแพลตฟอร์มระบบซะกาตออนไลน์ครบวงจร วงเงินทั้งหมด 1,250,000 บาท และ ได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ณ สำนักงานทะเบียนหุ้นส่วนบริษัท จังหวัดปัตตานี เป็น บริษัท ซะกาต(ไทยแลนด์) จำกัด

ผลลัพธ์และการสะท้อนจากการนำร่อง

องค์กรบริหารจัดการซะกาตที่นำร่องกับมูลนิธิ 3 แห่งในจังหวัดยะลา ดังนี้ มูลนิธิซะกาตและสาธารณกุศล มูลนิธิสงเคราะห์เด็กกำพร้าและการกุศล และมูลนิธิเพื่อการศึกษาและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้สะท้อนว่า แพลตฟอร์มเพิ่มการเข้าและให้ความสะดวกแก่ผู้ขอและผู้จ่ายซะกาต และมีข้อเสนอแนะว่า ควรประชาสัมพันธ์ออฟไลน์ด้วย และควรแสดงข้อมูลของผู้ขอรับซะกาตในหน้าเดียวได้ เนื่องจากปัจจุบันที่นำร่องอยู่ใช้แค่ Google forms ในการรับคำร้องขอผู้ขอรับซะกาต ในส่วนของผู้จ่ายซะกาตมีจำนวน 160 คน จำนวนเงินซะกาตทั้งหมด 201,440.89 บาท ได้สะท้อนว่า แพลตฟอร์มให้ความสะดวกและใช้งานง่าย คำนวณซะกาตให้เรียบร้อย และข้อเสนอแนะว่า ควรเพิ่มภาษาอังกฤษเพื่อรองรับชาวต่างชาติที่ทำงานในไทย ส่วนผู้ขอรับ ซะกาตมีจำนวน 65 คน ได้สะท้อนว่า แพลตฟอร์มให้ความสะดวกในการขอรับซะกาต และเสนอแนะว่า ควรระบุวัน เวลา เพื่อติดต่อกับเจ้าหน้าที่ขององค์กรบริหารจัดการซะกาตให้ชัดเจน หน้าเว็บไซต์ เป็น UI ซึ่งบริษัทรับจ้างได้ดำเนินการพัฒนาเฉพาะระบบการจ่ายหลัก ที่ได้รับงบพัฒนาจาก UNDP Thailand รอบ 2 ทีมสุดท้าย จำนวน 100,000 บาท

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ประสบความสำเร็จในการพัฒนานวัตกรรมเพื่อยกระดับการบริหารจัดการซะกาตในประเทศไทย ซึ่งสามารถสรุปผลและอภิปรายตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้:

1. การพัฒนาต้นแบบแพลตฟอร์มระบบซะกาตออนไลน์ครบวงจร ผู้วิจัยได้พัฒนาแพลตฟอร์มในรูปแบบ Donation Based Crowdfunding Platform และ Web Application ที่เป็นตัวกลางระหว่างองค์กรผู้จ่าย และผู้รับซะกาต นวัตกรรมที่โดดเด่นประกอบด้วยระบบคำนวณซะกาตทุกประเภท ระบบจ่ายเงินผ่าน QR Code และระบบ ZRMAP (Zakat Recipients Map and Analytics Platform) ที่ใช้ Data Visualization ในการแสดงฐานข้อมูลผู้รับซะกาตแบบชี้เป้า ซึ่งช่วยแก้ปัญหาความไม่เป็นระบบในการจัดเก็บข้อมูลและเ พิ่มความโปร่งใสผ่านการแสดงงบการเงินบนหน้าเว็บไซต์

2. การทดสอบและการปรับปรุงต้นแบบแพลตฟอร์ม จากการนำร่องใช้ระบบกับ 3 องค์กรในจังหวัดยะลา ได้แก่ มูลนิธิซะกาตและสาธารณกุศล มูลนิธิสงเคราะห์เด็กกำพร้าและการกุศล และมูลนิธิเพื่อการศึกษาและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ผลการดำเนินงานพบว่า สามารถระดมเงินซะกาตได้ถึง 201,440.89 บาท จากผู้จ่าย 160 คน และกระจายความช่วยเหลือสู่ผู้รับ 231 คน ผลการสะท้อนกลับระบุว่าระบบมีความสะดวกและใช้งานง่าย แต่ต้องมีการปรับปรุงด้าน UI ให้รวมข้อมูลไว้ในหน้าเดียว เพิ่มภาษาอังกฤษ และระบุวันเวลาติดต่อเจ้าหน้าที่ให้ชัดเจน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงสู่การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีทางการเงินและระบบดิจิทัลนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Ahmad และคณะ (2015) Dian Friantoro & Khozin Zaki (2019) Lubis และคณะ (2019) และ Md. Abdur Rouf (2021) ที่ชี้ว่าเทคโนโลยีช่วยเพิ่มความปลอดภัยและความน่าเชื่อถือในการจัดการซะกาต

3. การขยายผลและต่อยอดสู่การบริหารจัดการซะกาตในพื้นที่อื่น ระบบมีศักยภาพสูงในการสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกต่อเศรษฐกิจและสังคมในระยะยาว ปัจจุบันมีการจดทะเบียนเป็น บริษัทซะกาต (ไทยแลนด์) จำกัด เพื่อดำเนินงานในรูปแบบธุรกิจเพื่อสังคม และมีการเสนอโครงการต่อสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติเพื่อขอทุนสนับสนุนในการพัฒนาและขยายผลระบบสู่พื้นที่จังหวัดอื่น ๆ ทั่วประเทศ เป้าหมายคือการยกระดับคุณภาพชีวิตผู้รับซะกาตแบบชี้เป้าเพื่อให้หลุดพ้นจากความยากจนและเปลี่ยนสถานะเป็นผู้จ่ายซะกาตในอนาคต

ในภาพรวม การพัฒนาระบบนี้ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการขจัดความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำในสังคมมุสลิมไทย ความสำเร็จของโครงการไม่ได้อยู่ที่ความสะดวกในการจ่ายเงินเท่านั้น แต่ยังรวมถึงความสามารถในการติดตามผลผู้รับซะกาตรายบุคคลผ่านระบบคลาวด์ (Cloud Database) ซึ่งช่วยลดความซ้ำซ้อนในการแจกจ่ายและสร้างความเชื่อมั่นให้แก่สาธารณชนผ่านระบบ Open Data ที่ตรวจสอบได้จริง สอดคล้องกับบริบทโลกที่ระบบออนไลน์กลายเป็นเครื่องมือหลักในการเข้าถึงสวัสดิการสังคมกลายเป็นวิถีชีวิตปกติ (Ninglasari & Muhammad, ม.ป.ป.) ดังนั้น แพลตฟอร์มระบบซะกาตออนไลน์ครบวงจรจึงเป็นนวัตกรรมที่มีศักยภาพสูงในการขยายผลสู่พื้นที่อื่นๆเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตผู้รับซะกาตให้พึ่งพาตนเองได้ และสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อเศรษฐกิจและสังคมไทยในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรผลักดันการนำแพลตฟอร์มระบบซะกาตออนไลน์ครบวงจรมาใช้เป็นมาตรฐานในการบริหารจัดการซะกาตระดับประเทศ เพื่อแก้ปัญหาความไม่โปร่งใสและความซ้ำซ้อนในการแจกจ่าย, โดยควรมีนโยบายส่งเสริมการใช้ระบบ Open Data และการแสดงผลข้อมูลด้วยภาพ (Data Visualization) เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่สาธารณชน นอกจากนี้ ควรสนับสนุนการบูรณาการฐานข้อมูลผู้รับซะกาตแบบชี้เป้า (ZRMAP) ระหว่างมัสยิดและองค์กรการกุศล เพื่อระบุปัญหาและพิกัดของผู้มีสิทธิรับซะกาตได้อย่างแม่นยำ นโยบายควรเปลี่ยนจุดเน้นจากการสงเคราะห์ครั้งคราว เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบครบวงจรผ่านระบบติดตามรายครัวเรือน เพื่อให้ผู้รับซะกาตสามารถพึ่งพาตนเองและเปลี่ยนสถานะเป็นผู้จ่ายซะกาตได้ในอนาคต, ประการสุดท้าย ควรส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาและภาคเอกชนในการพัฒนานวัตกรรมทางการเงิน (FinTech) เพื่อยกระดับระบบสวัสดิการสังคมอิสลามให้มีประสิทธิภาพทัดเทียมระดับสากล

เอกสารอ้างอิง

ตรมีซี สาและ. (2562). ปัญหา อุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการจัดระบบซะกาตในสังคมร่วมสมัย: กรณีศึกษาจังหวัดนราธิวาส. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 6(1), 128 -141.

มะรอปี สูแอลเลาะ และคณะ. (2559). *รูปแบบการบริหารจัดการระบบซะกาตทรัพย์สินของมัสยิดอัตตะหฺรีร (บ้านโปฮนญามู) โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน อำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา (รายงานวิจัย).* สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

รุสตั้ม หวันสู, และ ทัศนีย์ ลักขณาภิชนชัช. (2563). การจัดสวัสดิการสังคมจากกองทุนซะกาตในประเทศมาเลเซีย. *วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, 28*(2), 179 - 220.

ศุภชัย สมันตรัฐ. (2548). *การพัฒนาการบริหารสวัสดิการซะกาตของชาวไทยมุสลิมจังหวัดสตูล (วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต).* คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อับดุลเลาะ อับรู, และ สุไลมาน อาแว. (2559). กระบวนการบริหารจัดการซะกาตของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี. *วารสารวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 8*(2), 51.

Ahmad, R. A. R., Othman, A. M. A., & Salleh, M. S. (2015). *Assessing the satisfaction level of Zakat recipients towards Zakat management.* Procedia Economics and Finance 31, 140–151. https://doi.org/10.1016/S2212-5671(15)01141-7

Chaniago, S. A. (2017). Pemberdayan zakat dalam mengentaskan kemiskinan. *Jurnal Hukum Islam, 13*(1), 47 - 56.

Friantoro, D., & Zaki, K. (2019). *Do we need financial technology for collecting Zakat?* In Proceedings of the International Conference of Zakat 2018. Universitas Gadjah Mada.

Lubis, M., Lubis, A. R., & Almaarif, A. (2019). Comparison of the approach in the Zakat management system. *Journal of Physics: Conference Series, 1235*(1), 4-5. https://doi.org/10.1088/1742-6596/1235/1/012048

Md. Abdur Rouf, et al. (2021). E-zakat: An approach for Zakat management to eradicate poverty. *International Journal of Islamic Banking and Finance Research, 8*(1). 32. https://doi.org/10.46281/ijibfr.v8i1.1521

Ninglasari, Y., & Muhammad, M. (n.d.). *Zakat digitalization: Effectiveness of Zakat management during COVID-19 pandemic.* https://www.semanticscholar.org/paper/Zakat-Digitalization%3A-Effectiveness-of-Zakat-During-Ninglasari-Muhammad/56a6c5f7bebd26b5e6cc6d778eae742a46e442b8

Santoso, I. (2019). Strategy for optimizing zakat digitalization in alleviation poverty in the era of industrial revolution 4.0. *IKONOMIKA: Jurnal Ekonomi dan Bisnis Islam, 4*(1), 35 - 52.

Conflict of Interest:

The authors declare no conflict of interest.

RESEARCH ARTICLE

The Development of Academic Achievement through Cooperative Learning TGT Technique Combined with Board Games on the Genetic Topic for Grade 9 Students

Ibrahim Doheng[1] Fakhriyah Mada-oh[2] Surida Yapa[3] Phanudet Cheda-oh[4] Roswanna Safkolam[5]

[1,2,3,4,5] Faculty of Science Technology and Agriculture, Yala Rajabhat University, Yala Province, Thailand

Corresponding Author, Email : roswanna.s@yru.ac.th

Received : February 06, 2026 ❁ Revised : May 15, 2026 ❁ Accepted : June 12, 2026

Abstract

The objectives of this research were 1) to compare students' learning achievement before and after using the cooperative learning TGT technique combined with board games on the genetics topic, and 2) to examine students' satisfaction with the cooperative learning TGT technique combined with board games on the genetics topic. The participants comprised 48 Grade 9 students in the first semester of the 2025 academic year, selected through purposive sampling. The research instruments included: 1) the lesson plan for cooperative learning TGT technique combined with a genetics board game, with a mean appropriateness score of 4.67, 2) the learning achievement test, with difficulty indices from 0.32 to 0.75, discrimination indices from 0.25 to 0.80, and a reliability coefficient of 0.78, and 3) the questionnaire measuring satisfaction with the cooperative learning TGT technique combined with a genetics board game, with a reliability coefficient of 0.79. Data were analyzed using means, standard deviations, and a dependent-samples t-test. The results showed that students who received cooperative learning TGT technique combined with genetics board games demonstrated significantly higher post-instruction achievement than their pre-instruction scores at the .01 level of significance, and 2) the students' satisfaction toward the cooperative learning TGT technique combined with board games on the genetics topic was at the highest level ($\overline{X}$ = 4.87, S.D. = 0.35).

Keywords : Cooperative Learning TGT technique, Board games, Academic achievement, Satisfaction

บทความวิจัย

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับบอร์ดเกม เรื่อง พันธุศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

อิบรอฮิม ดอเฮง[1] ฟัครียะห์ มะดาโอ๊ะ[2] ซูรีดา ยะปา[3] ภานุเดช เจ๊ะดาโอ๊ะ[4] โรซวรรณา เซฟโฆลาม[5]

[1,2,3,4,5] คณะวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการเกษตร, มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, จังหวัดยะลา, ประเทศไทย

อีเมลผู้แต่งหลัก : roswanna.s@yru.ac.th

วันที่รับ : 06, กุมภาพันธ์, 2569 ❁ **วันที่รับแก้ไข :** 15, พฤษภาคม, 2569 ❁ **วันที่ตอบรับ :** 12, มิถุนายน, 2569

บทคัดย่อ

งานวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับบอร์ดเกม เรื่อง พันธุศาสตร์ และ 2) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT กลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 48 คน โรงเรียนธรรมวิทยามูลนิธิ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับบอร์ดเกม เรื่อง พันธุศาสตร์ มีค่าความเหมาะสมเท่ากับ 4.67 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.32ถึง 0.75 ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.25 ถึง 0.80 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.78 3) แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับบอร์ดเกมมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.79 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบทีแบบกลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระ ผลการวิจัย พบว่า 1) นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับบอร์ดเกม เรื่องพันธุศาสตร์ มีผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .01 และ 2) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับบอร์ดเกม เรื่อง พันธุศาสตร์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.87, S.D. = 0.35)

คำสำคัญ : การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT, บอร์ดเกม, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, ความพึงพอใจ

บทนำ

วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ผนวกกับการเปลี่ยนแปลงจากศตวรรษที่ 20 สู่ศตวรรษที่ 21 ส่งผลให้การจัดการศึกษาต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เท่าทันโลกที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว สำหรับการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ในประเทศไทยได้กำหนดให้เนื้อหาสาระวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีบรรจุในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560) มุ่งเน้นให้นักเรียนได้ค้นพบความรู้ด้วยตนเองมากที่สุด

เพื่อให้ได้ทั้งกระบวนการและความรู้จากวิธีการสังเกต การสำรวจตรวจสอบ การทดลอง แล้วนำผลที่ได้มาจัดระบบเป็นหลักการ แนวคิด และองค์ความรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) แม้ว่าวิทยาศาสตร์จะมีความสำคัญสำหรับการพัฒนาประเทศชาติและมีการส่งเสริมให้เรียนรู้วิทยาศาสตร์ก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาถึงสภาวการณ์ด้านการศึกษาในปี 2567 พบว่า ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) วิชาวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีคะแนนเฉลี่ยวิชาวิทยาศาสตร์ต่ำกว่าร้อยละ 50 (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, 2568) นอกจากนี้จากผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของโรงเรียนที่ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลวิจัยคือ โรงเรียนธรรมวิทยามูลนิธิ พบว่า คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ไม่ผ่านเกณฑ์ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้สอนวิชาวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับสภาพปัญหาทางการเรียนการสอนและการเรียนรู้ของนักเรียน พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ขาดความสนใจและกระตือรือร้นในการเรียนรู้ หากมีการเรียนรู้เป็นกลุ่มและทำกิจกรรมการเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์ นักเรียนมักเลือกจับกลุ่มตามความสมัครใจมีเพื่อนสมาชิกในกลุ่มแบบเดิม เกิดการแบ่งแยกกันระหว่างนักเรียนที่เก่งและอ่อน ขาดปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในชั้นเรียน สำหรับเนื้อหาที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในการเรียนรู้คือ เรื่องพันธุศาสตร์ เป็นบทเรียนที่มีเนื้อหาจำนวนมากกับเวลาเรียนที่จำกัด นักเรียนจึงจำเป็นต้องแลกเปลี่ยนความรู้กับเพื่อนในชั้นเรียน เพื่อให้ทุกคนในชั้นเรียนทันกับเนื้อหาอื่น ๆ แต่ด้วยการแบ่งแยกกันทำให้นักเรียนที่เรียนอ่อนมักไม่กล้าถามหรือปรึกษานักเรียนที่เรียนเก่ง และทำให้นักเรียนที่เรียนอ่อนมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนในบทเรียน

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้นจึงมีความจำเป็นในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้สูงขึ้นและฝึกฝนให้นักเรียนได้มีโอกาสทำงานร่วมกัน ช่วยเหลือกันด้วยการค้นหาการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมและมุ่งเน้นนักเรียนรู้จักค้นคว้าหาความรู้ เรียนรู้แบบร่วมคิด ร่วมทำ เปิดโอกาสและให้พื้นที่ในการทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์มากกว่าการแข่งขัน จัดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่ทำให้นักเรียนเกิดความสนุกสนานไม่น่าเบื่อหน่าย พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทำให้ผู้เรียนทำงานร่วมกัน ซึ่งการจัดการเรียนรู้หนึ่งที่สามารถพัฒนาตามสภาพดังกล่าวข้างต้น คือ การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นการจัดการเรียนรู้หนึ่งที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยมีการแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อย ประกอบด้วยสมาชิกที่มีความสามารถแตกต่างกัน สมาชิกในกลุ่มจะมีเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน มีการร่วมมือ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (Johnson et al., 2013) ช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางด้านพุทธิพิสัยและจิตพิสัย (Van et al., 2020) อีกทั้งส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ไม่ใช่เพียงได้รับการสนับสนุนการเรียนรู้จากครูและสื่อการเรียนรู้เท่านั้น แต่ยังได้รับการช่วยเหลือจากสมาชิกในกลุ่ม (Jacob et al., 2021) ซึ่งการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือมีหลายประเภท เทคนิคที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายกว่าเทคนิคอื่น ๆ ประกอบด้วย Student Team Achievement (STAD), Team Game Tournament (TGT) และ Jigsaw II (Gull & Shehzad, 2020) แต่เทคนิคที่จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมทุกกระบวนการเรียนรู้ในทุกขั้นตอน สร้างความตื่นเต้นสนุกสนานกับการเรียนรู้ สร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ รวมถึงเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ผ่านเกม คือ การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT (Nadrah et al., 2017) เป็นการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือวิธีหนึ่งที่

มีการจัดให้นักเรียนเรียนร่วมกันเป็นกลุ่มย่อย แต่ละกลุ่มมีสมาชิก 4 คน ที่มีระดับความสามารถต่างกัน สมาชิกทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ศึกษาประเด็นที่มีคำตอบถูกต้องเพียงคำตอบเดียวแล้วมีกิจกรรมการแข่งขันตอบปัญหาเพื่อสะสมคะแนนของกลุ่ม (วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์, 2553) ซึ่งส่งผลให้นักเรียนมีความเอาใจใส่รับผิดชอบตัวเองและกลุ่มได้เรียนรู้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนผลัดเปลี่ยนกันเป็นผู้นำได้ฝึกและเรียนรู้ทักษะทางสังคมโดยตรง (สุคนธ์ สินพานนท์ และคนอื่น ๆ, 2562) และเหมาะสำหรับการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ที่ต้องการให้กลุ่มนักเรียนได้ศึกษาประเด็นหรือปัญหาที่มีคำตอบที่ถูกต้องเพียงคำตอบเดียวหรือปัญหาที่มีคำตอบที่ถูกต้องเพียงคำตอบเดียว ซึ่งเป็นคำตอบที่ชัดเจน (ประกาศิต อานุภาพ แสนยากร, 2555; กุลิสรา จิตรขญาวณิช และ เกศราพรรณ พันธุ์ศรีเกตุ คงเจริญ, 2566)

อย่างไรก็ตามแม้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT จะมีประโยชน์มากมายต่อนักเรียนแต่ก็ยังพบข้อจำกัดทางด้านของนักเรียนคือ นักเรียนที่เรียนอ่อนหรือนักเรียนที่ไม่ได้รับการกระตุ้นจากครูมากพอก็จะไม่สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหรือทักษะต่าง ๆ ของนักเรียนเหล่านี้ได้ ซึ่งเกมการศึกษาจะเป็นสื่อการเรียนรู้หนึ่งที่ทำให้นักเรียนได้ทั้งความรู้ความท้าทาย และความเพลิดเพลินซึ่งปัจจุบันเกมประเภทนี้ได้สร้างออกมาหลากหลายเนื้อหาวิชาเพื่อช่วยให้ผู้เรียนสนุกกับการเรียน กระตุ้นให้ต้องการศึกษาในเนื้อหาวิชานั้น ๆ (พงษ์พิพัฒน์ สายทอง และคนอื่น ๆ, 2564) สำหรับเกมที่ได้รับความนิยมในปัจจุบันคือ บอร์ดเกม (Boardgame) หรือในภาษาไทยเรียกว่า เกมกระดาน แต่เดิมเป็นเกมประเภทหนึ่งที่สร้างจากการใช้กระดานวาดลวดลาย รวมถึงใช้ลูกเต๋าเพื่อสร้างเงื่อนไขการเล่นให้ความสนุกสนาน เพลิดเพลิน จากนั้นก็เปลี่ยนไปและมีความหลากหลายในรูปแบบและการเล่นตามการสร้างสรรค์ของผู้ออกแบบ (Silverman, 2013; Cross et al., 2025) การเรียนรู้ผ่านบอร์ดเกมเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนผ่านกิจกรรมที่สนุกสนาน ช่วยพัฒนาทักษะการวางแผน การคิดแก้ไขปัญหา และการตัดสินใจ อีกทั้งยังช่วยลดความตึงเครียด และส่งเสริมทักษะการทำงานร่วมกันและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน (Sulistianingsih et al., 2019)

จากความสำคัญและเหตุผลดังกล่าวข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับบอร์ดเกม เรื่อง พันธุศาสตร์ ซึ่งผลจากการศึกษาครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ในการเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนและเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ให้กับผู้สอนเพื่อนำไปใช้ในการสอนให้มีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับบอร์ดเกม เรื่อง พันธุศาสตร์
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับบอร์ดเกม เรื่อง พันธุศาสตร์

วิธีการศึกษา

1. ขอบเขตของการวิจัย

1.1 กลุ่มเป้าหมาย

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/19 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 โรงเรียนธรรมวิทยามูลนิธิ จำนวน 1 ห้อง รวมทั้งหมด 48 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง โดยใช้เกณฑ์นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ต่ำ

1.2 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. ตัวแปรต้น คือ การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับบอร์ดเกม เรื่อง พันธุศาสตร์

2. ตัวแปรตาม ประกอบด้วย 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ 2) ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับบอร์ดเกม เรื่อง พันธุศาสตร์

2. แบบแผนการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental Research) แบบกลุ่มเดียววัดก่อนและหลังการทดลอง (One Group Pretest - Posttest Design) (Cohen et al., 2000) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 1 แบบแผนการวิจัยแบบกลุ่มเดียววัดก่อนและหลังการทดลอง (One Group Pretest - Posttest Design)

การทดสอบก่อนเรียน	การจัดการเรียนรู้	การทดสอบหลังเรียน
O_1	X	O_2

เมื่อ O_1 หมายถึง การทดสอบก่อนเรียน

O_2 หมายถึง การทดสอบหลังเรียน

X หมายถึง การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับบอร์ดเกม เรื่อง พันธุศาสตร์

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT เรื่องพันธุศาสตร์ จำนวน 6 แผน โดยใช้เวลาทั้งหมดจำนวน 18 ชั่วโมง ซึ่งประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 การถ่ายทอดลักษณะทางพันธุกรรม แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 โครโมโซม ยีน ดีเอ็นเอ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 กฎของเมนเดล แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 การแบ่งเซลล์ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 ความผิดปกติทางพันธุกรรม และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 พันธุวิศวกรรม ผู้วิจัยนำแผนการจัดการเรียนรู้ให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาความเหมาะสมถูกต้องและให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน พิจารณาความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้พบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of item objective congruence) อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้มีค่าเท่ากับ 4.67 ผู้วิจัยปรับแก้แผนการจัดการเรียนรู้ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและ

ทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายเพื่อปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ให้สมบูรณ์เพื่อนำไปใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมาย

2. บอร์ดเกม เรื่อง พันธุศาสตร์ โดยบอร์ดเกมที่พัฒนาขึ้นครอบคลุมเนื้อหาในแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 6 แผน ซึ่งนักเรียนทำกิจกรรมโดยมีลักษณะกิจกรรมดังนี้ ลักษณะบอร์ดเกมที่ 1 เป็นบอร์ดเกมที่ผู้เล่นต้องไขปริศนาที่อาจจะเกี่ยวกับตัวเลขการจดจำรูปแบบการผสมผสานของข้อมูลหรือภาพต่าง ๆ และการเรียบเรียงหรือจัดลำดับ ลักษณะบอร์ดเกมที่ 2 เป็นบอร์ดเกมที่มีการทอยลูกเต๋า (หรือการหมุนวงล้อ หรือหยิบไพ่) เพื่อดำเนินการเล่นในแต่ละรอบ หรือเพื่อกำหนดจำนวนช่องที่คุณจะเคลื่อนที่ในกระดานผู้เล่น อาจแข่งขันการเดินเกมจากจุดเริ่มต้นไปยังเส้นชัย หรือเคลื่อนที่ไปรับ หรือแย่งชิงสิ่งของ (อาจจะหมายถึงของรางวัล หรือสมบัติในเกมนั้น ๆ ไม่ว่าจะด้วยวิธีใดการทอยลูกเต๋าแล้วเคลื่อนที่ไปบนกระดาน ลักษณะเบอร์ดเกมที่ 3 เป็นบอร์ดเกมที่มีลักษณะเหมือนการเล่นเก้าอี้ดนตรีที่เล่นช้าลง และเล่นอย่างมีกลยุทธ์มากยิ่งขึ้น โดยคุณจะต้องเดินไปให้ถึงจุดที่คุณจะต้องไป หรือเก็บเอาพื้นที่ (จุดต่าง ๆ บนกระดาน) มาอยู่ในอานัติของคุณให้มากที่สุดก่อนที่ผู้เล่นคนอื่นจะแย่งชิงไปไม่ต่างจากการแย่งชิงเก้าอี้ หากแต่เปลี่ยนเป็นอาณาเขตบนกระดานแทน ลักษณะบอร์ดเกมที่ 4 เป็นบอร์ดเกมที่มีการทอยลูกเต๋า (หรือการหมุนวงล้อ หรือหยิบไพ่) เพื่อดำเนินการเล่นในแต่ละรอบหรือเพื่อกำหนดจำนวนช่องที่คุณจะเคลื่อนที่ในกระดานผู้เล่น อาจแข่งขันการเดินเกมจากจุดเริ่มต้นไปยังเส้นชัย หรือเคลื่อนที่ไปรับ หรือแย่งชิงสิ่งของ (อาจจะหมายถึงของรางวัล หรือสมบัติในเกมนั้น ๆ ไม่ว่าจะด้วยวิธีใดการทอยลูกเต๋าแล้วเคลื่อนที่ไปบนกระดาน และลักษณะเบอร์ดเกมที่ 5 เป็นบอร์ดเกมที่ผู้เล่นต้องไขปริศนาที่อาจจะเกี่ยวกับตัวเลขการจดจำรูปแบบการผสมผสานของข้อมูลหรือภาพต่าง ๆ และการเรียบเรียงหรือจัดลำดับ ผู้วิจัยได้นำเกมที่พัฒนาขึ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของบอร์ดเกม เรื่อง พันธุศาสตร์นี้แล้วนำให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ให้ข้อเสนอแนะ ซึ่งผลการตรวจสอบความสอดคล้องของจุดประสงค์การเรียนรู้กับบอร์ดเกม เรื่อง พันธุศาสตร์ พบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 ผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญปรับปรุงให้เหมาะสมแล้วนำไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยพบว่า นักเรียนสามารถเข้าใจคำถามและสามารถทำกิจกรรมในบอร์ดเกมได้แต่ปรับเรื่องสีสันของภาพ ซึ่งผู้วิจัยนำข้อมูลมาปรับปรุงจนได้ประสิทธิภาพเพื่อใช้กับกลุ่มเป้าหมาย

3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบแบบ 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ โดยผู้วิจัยสร้างแบบทดสอบแล้วเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาความถูกต้องเหมาะสมและเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถามกับจุดประสงค์การเรียนรู้ ซึ่งผลจากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญพบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 ปรับปรุงแบบทดสอบแล้วนำไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งพบว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีค่าความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง 0.32 - 0.75 และค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.25-0.80 และหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรของคูเดอร์และริชาร์ดสัน (Kuder and Richardson: KR-20) พบว่ามีค่าเท่ากับ 0.78

4. แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับบอร์ดเกม เรื่อง พันธุศาสตร์ จำนวน 10 ข้อ ซึ่งเป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับคือ พึงพอใจมากที่สุด พึงพอใจมาก พึงพอใจปานกลาง พึงพอใจน้อย และพึงพอใจน้อยที่สุด ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามแล้วเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาความถูกต้องเหมาะสมและเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถามกับแบบสอบถามความพึงพอใจ ซึ่งผลจากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญพบว่าค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 ปรับปรุงแบบสอบถามแล้วนำไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายและหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค ซึ่งพบว่า มีค่าเท่ากับ 0.79

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. คณะผู้วิจัยได้ติดต่อขอความอนุเคราะห์จากโรงเรียนธรรมวิทยามูลนิธิ เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลการวิจัยกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้โดยประสานงานผ่านผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้าฝ่ายวิชาการและครูวิทยาศาสตร์ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

2. จัดเตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยที่ผ่านการทดลองใช้เพื่อนำไปใช้จริงกับนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย

3. ชี้แจงนักเรียนกลุ่มเป้าหมายได้รับทราบขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ขั้นตอนการใช้บอร์ดเกม เรื่อง พันธุศาสตร์ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ตลอดจนการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้อย่างถูกต้อง

4. นักเรียนทำทดสอบก่อนเรียนด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง พันธุศาสตร์ และที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

5. ดำเนินการจัดการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับบอร์ดเกม เรื่อง พันธุศาสตร์ จำนวน 18 ชั่วโมง

6. เมื่อเสร็จสิ้นการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบหลังเรียนนักเรียนด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง พันธุศาสตร์ นักเรียนประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับบอร์ดเกม เรื่อง พันธุศาสตร์

7. ผู้วิจัยรวบรวมแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนและแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับบอร์ดเกม เรื่อง พันธุศาสตร์ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยรวบรวมแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนและวิเคราะห์คำตอบจากการให้คะแนน ซึ่งคำตอบที่ถูกต้องให้ 1 คะแนน และไม่ถูกต้อง 0 คะแนน ทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนด้วยการทดสอบทีแบบกลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระต่อกัน (dependent samples t-test)

2. ความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ร่วมกับบอร์ดเกม เรื่อง พันธุศาสตร์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยคำนวณหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และนำค่าเฉลี่ยมาเทียบเกณฑ์ของบุญชม ศรีสะอาด (2560)

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อยที่สุด

6. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สถิติที่ในการหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย

1. ดัชนีความสอดคล้องระหว่างเนื้อหากับจุดประสงค์การเรียนรู้ เพื่อประเมินความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับบอร์เกม เรื่อง พันธุศาสตร์ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับบอร์ดเกม เรื่อง พันธุศาสตร์

2. ค่าความยากง่าย (p) เพื่อหาค่าความยากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์การเรียน

3. ค่าอำนาจจำแนก (r) เพื่อหาค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์การเรียน

4. ค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตร KR-20 ของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

5. ค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรแอลฟาครอนบาค เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับบอร์เกม เรื่อง พันธุศาสตร์

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ค่าร้อยละ (Percentage)

2. ค่าเฉลี่ย (Mean)

3. ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

4. การทดสอบค่าทีแบบกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน (Dependent Sample t - test)

ผลการศึกษา

ตารางที่ 2 คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิค TGT ร่วมกับบอร์ดเกม เรื่อง พันธุศาสตร์

การทดสอบ	จำนวน	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	p
ก่อนเรียน	48	20	8.04	0.92	21.54**	.000
หลังเรียน	48	20	13.71	1.05		

**p < .01

จากตารางที่ 2 พบว่า คะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียน มีค่าเท่ากับ 8.04 และ 13.71 ตามลำดับ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานก่อนและหลังเรียน มีค่าเท่ากับ 0.92 และ 1.05 ตามลำดับ และค่าการทดสอบทีเท่ากับ 21.54 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับบอร์ดเกม เรื่อง พันธุศาสตร์ สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับบอร์ดเกม เรื่อง พันธุศาสตร์

ประเด็นความพึงพอใจ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. ครูมีความชัดเจนของวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรม	4.83	0.38	มากที่สุด
2. นักเรียนให้ความร่วมมือในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม	4.79	0.41	มากที่สุด
3. ความเหมาะสมของระยะเวลาในการจัดกิจกรรม	4.90	0.31	มากที่สุด
4. เนื้อหาและรูปแบบในการจัดกิจกรรมน่าสนใจ	4.92	0.35	มากที่สุด
5. กิจกรรมสามารถกระตุ้นความสนใจในการเรียนของนักเรียนได้	4.85	0.41	มากที่สุด
6. นักเรียนมีการพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม	4.88	0.33	มากที่สุด
7. นักเรียนสามารถใช้ความรู้เพื่อแก้ปัญหาและตอบคำถามได้	4.94	0.24	มากที่สุด
8. ความท้าทายของกิจกรรมเหมาะสมกับนักเรียน	4.85	0.36	มากที่สุด
9. นักเรียนเข้าใจในเนื้อหาหลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับบอร์ดเกมมากขึ้น	4.81	0.40	มากที่สุด
10. นักเรียนได้รับประโยชน์ต่อการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับบอร์ดเกมได้จริง	4.88	0.33	มากที่สุด
ภาพรวม	**4.87**	**0.35**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับบอร์ดเกม เรื่อง พันธุศาสตร์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.87) เมื่อพิจารณารายข้อความพบว่านักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อความเช่นเดียวกัน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับบอร์ดเกม เรื่อง พันธุศาสตร์ พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งอาจเนื่องมาจากการที่นักเรียนคละความสามารถได้สืบค้นข้อมูล ศึกษาค้นคว้า สมาชิกภายในกลุ่มช่วยเหลือและทบทวนร่วมกัน นักเรียนที่เรียนเก่งอธิบายให้นักเรียนที่เรียนอ่อนด้วยภาษาที่เข้าใจง่ายกว่าครู ทำให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหามากยิ่งขึ้น (นราวดี จ้อยรุ้ง และคนอื่น ๆ, 2561) อีกทั้งกิจกรรมยังเปิดโอกาสให้

นักเรียนแข่งขันผ่านเกม ร่วมกันทำความเข้าใจภายในกลุ่ม และตอบคำถามด้วยตนเองเพื่อความสำเร็จของกลุ่ม ส่งผลให้นักเรียนเกิดความสนใจและกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรม การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือจึงช่วยเสริมสร้างทั้งเจตคติ ปฏิสัมพันธ์ที่ดี และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกมทางวิชาการ (Veloo & Chairhany,2013) นอกจากนี้บอร์ดเกมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นยังช่วยฝึกฝนและประเมินการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนได้ทบทวนบทเรียนผ่านการตอบคำถามอย่างสนุกสนาน เกิดการเรียนรู้จากการกระทำของตนเอง และรู้จักสรุปเนื้อหา (รุ่งอรุณ ลียะวณิชย์, 2556) ส่งเสริมให้เข้าใจและจดจำบทเรียนได้ง่าย (ณัชชา เจริญชนะกิจ และโสมฉาย บุญญานันต์, 2565) อีกทั้งฝึกการทำงานร่วมกัน การแข่งขัน และมีแรงจูงใจจากรางวัล นำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น (รัชนีวรรณ ตั้งภักดี, 2565) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อมรรัตน์ ธนารักษ์ และยุวดี อินสำราญ (2557) ที่พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT เรื่อง การดำรงชีวิตของพืช ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับบอร์ดเกมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งอาจเนื่องมาจากกิจกรรมที่ฝึกให้นักเรียนคิดตอบคำถาม ทำงานร่วมกันและช่วยเหลือเพื่อนภายในกลุ่ม ทำให้สนุกสนานและกระตือรือร้นในการเรียน อีกทั้งนำพานักเรียนไปสู่การรู้จักตนเอง พัฒนาทักษะทางสังคม อารมณ์ สติปัญญา และเจตคติที่ดีต่อวิทยาศาสตร์ผ่านปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเพื่อน (ประสาท เนืองเฉลิม, 2558) สอดคล้องกับทิศนา แขมมณี (2558) ที่ระบุว่า การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือช่วยให้นักเรียนมีความพยายามเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมายอันจะส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์และผลงานสูงขึ้น เกิดความคงทนในการเรียน มีแรงจูงใจภายในและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ตลอดจนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งบอร์ดเกมยังกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน สร้างบรรยากาศตื่นเต้นเร้าใจจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เล่น และพัฒนาทักษะการควบคุมอารมณ์ การประเมินตนเอง ความยืดหยุ่นทางความคิด และความใส่ใจจดจ่อ (Pope, 2023) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัชวาล ทศภา และคณะ (2568) ที่พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT อยู่ในระดับมากที่สุด

สรุปผลการวิจัย

1. นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับบอร์ดเกม เรื่อง พันธุศาสตร์ มีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับบอร์ดเกม เรื่อง พันธุศาสตร์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$= 4.87, S.D. = 0.35)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับบอร์ดเกม เรื่อง พันธุศาสตร์ เป็นแนวทางหนึ่งสำหรับการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่ทำให้นักเรียนไม่เบื่อหน่าย กระตุ้นความสนใจ แต่ข้อจำกัดสำหรับผู้สนใจ

ที่จะนำการจัดการเรียนรู้ในลักษณะเช่นนี้ไปใช้คือ ผู้สอนจะต้องสร้างบอร์ดเกมให้เพียงพอกับจำนวนกลุ่มของนักเรียนที่จัดกิจกรรมในชั้นเรียนเพื่อให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้อย่างทั่วถึงและผู้สอนควบคุม เรื่อง เวลาในการเล่น เพราะการเล่นเกมแต่ละครั้งอาจจะใช้เวลาต่างกัน ขึ้นอยู่กับการหาคำตอบของนักเรียน

2. ผู้บริหารโรงเรียนสามารถนำผลการศึกษาในครั้งนี้ในการผลักดันครู โดยสามารถนำกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับบอร์ดเกม เรื่อง พันธุศาสตร์ ไปพัฒนาผู้เรียนในการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

1. ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับบอร์ดเกม เรื่อง พันธุศาสตร์ สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนได้เป็นอย่างดี ดังนั้นควรนำการจัดการเรียนรู้นี้ไปใช้ในหน่วยการเรียนรู้วิทยาศาสตร์อื่น ๆ และพัฒนาบอร์ดเกมให้สอดคล้องกับแนวคิดวิทยาศาสตร์อื่น ๆ เพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในแนวคิดวิทยาศาสตร์และแรงจูงใจในการเรียนรู้วิทยาศาสตร์

2. ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับบอร์ดเกม เรื่อง พันธุศาสตร์ มีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้นี้สามารถพัฒนานักเรียนด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อาจศึกษาตัวแปรอื่น ๆ เช่น ความคงทนในการเรียนรู้ ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.* ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กุลิสรา จิตรขญาวณิช, และเกศราพรรณ พันธุ์ศรีเกตุ คงเจริญ. (2566). *วิธีการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21.* จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชัชวาล ทศภา, ปวีณา ขันธ์ศิลา, และประภาพร หนองหารพิทักษ์. (ม.ป.ป.). ผลการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT เรื่อง การบวก ลบ คูณ และหารจำนวนเต็ม ที่ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. *วารสารครุศาสตร์วิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 10*(2), 51-62.

ณัชชา เจริญชนะกิจ, และโสมฉาย บุญญานันต์. (2565). แนวทางการออกแบบบอร์ดเกมเพื่อส่งเสริมความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้สะตีมศึกษาที่มีประสิทธิภาพและเครื่องมอวางแผนการออกแบบ บอร์ดเกมการศึกษา. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 50*(4), 1-14.

ทิศนา แขมมณี. (2558). *ศาสตร์การสอน (พิมพ์ครั้งที่ 19).* จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นราวดี จ้อยรุ้ง, นพมณี เชื้อวัชรินทร์, และเชษฐ์ ศิริสวัสดิ์. (2561). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีววิทยาและทักษะกระบวนการกลุ่มของนักเรียนสายวิทยาศาสตร์พิเศษ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 20*(2), 75-88.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 10).* สุวีริยาสาส์น.

ประกาศิต อานุภาพ แสนยากร. (2555). *การจัดการเรียนรู้.* มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ประสาท เนืองเฉลิม. (2558). *การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ในศตวรรษที่ 21*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พงษ์พิพัฒน์ สายทอง, วีรภัทร จันทรจตุรภัทร, และศิวดล ภาภิรมย์. (2564). การออกแบบเกมดิจิทัล. *วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์, 7*(2), 219-220.

รัชนีวรรณ ตั้งภักดี. (2565). การพัฒนารูปแบบการสร้างบอร์ดเกมเพื่อการศึกษาในประเทศไทย. *วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ, 15*(2), 117-132.

รุ่งอรุณ ลียะวณิชย์. (2556). *คู่มือครูคณิตศาสตร์: การสอนคณิตศาสตร์ด้วยเกม (พิมพ์ครั้งที่ 2).* จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์. (2553). *นวัตกรรมแนวคิดแบบ Backward Design.* มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ. (2568). *ค่าสถิติพื้นฐานผลการทดสอบ O-NET ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2567.* https://catalog.niets.or.th/dataset/m3

สุคนธ์ สินพานนท์, ฟองจันทร์ สุขยิ่ง, จินตนา วีรเกียรติสุนทร, และพิวัสสา นภารัตน์. (2562). *หลากหลายวิธีสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพเยาวชนไทย.* จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อมรรัตน์ ธนารักษ์, และยุวดี อินสำราญ. (2557). การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือเทคนิค TGT เรื่องการดำรงชีวิตของพืช กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. *วารสาร AL-NUR บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี, 9*(17), 109-118.

Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2000). *Research methods in education (5th ed.).* Routledge Falmer.

Cross, L., Belshaw, F., Piovesan, A., & Atherton, G. (2025). Game changer: Exploring the role of board games in the lives of autistic people. *Journal of Autism and Developmental Disorders, 55*(10), 3478–3497.

Gull, F., & Shehzad, S. (2015). Effects of cooperative learning on students' academic chievement. *Journal of Education and Learning, 9*(3), 246-255.

Jacobs, G., & Chau, M. H. (2021). *Two approaches for promoting student-centered language learning: Cooperative learning and positive psychology*. BEYOND WORDS, *9*(1), 1-15.

Johnson, D.W., Johnson, R. T., & Holubec, E. J. (2013). Cooperation in the classroom (9th ed.). Interaction Book Company.

Nadrah, I., Tolla, M., Sidin Ali, & Muris. (2017). *The effect of cooperative learning model of Teams Games Tournament (TGT) and students' motivation toward physics learning outcome.* International Education Studies, *10*(2), 123-130.

Pope, L. C. (2023). *Board games as a teaching tool for sustainability.* Prescott College.

Silverman, D. (2013). *How to learn board game design and development.* McGraw-Hill.

Sulistianingsih, E., Febriani, R., & Pradjarto, J. (2019). The effect of interactive board games (IBG) on vocabulary achievement. Langkawi: *Journal of The Association for Arabic and English, 5*(2), 127-139.

Van Ryzin, M. J., Roseth, C. J., & Biglan, A. (2020). Mediators of effects of cooperative learning on prosocial behavior in middle school. *International Journal of Applied Positive Psychology, 5*(1-2), 37-52.

Veloo, A., & Chairhany, S. (2013). Fostering students' attitudes and achievement in probability using teams-games-tournaments. Procedia - Social and Behavioral Sciences, *93*(4), 59- 64.

Conflict of Interest:

The authors declare no conflict of interest.

RESEARCH ARTICLE

Self-care Behaviors Using Hijamah among Muslims in Southern Border Provinces of Thailand: A Cross-sectional Study

Prapaporn Langputeh[1] Muhammad Aaldaniyal[2] Mafusol Kaji[3] Sakchai Chansongkhoa[4] Muhammad Labaichi[5] Sarinah Ranee[6]

[1] Faculty of Nursing, Songkhla Rajabhat University, Songkhla Province, Thailand

[2] Faculty of Islamic Studies and Law, Fatoni University, Pattani Province, Thailand

[3] Haris Thai Traditional Medicine Clinic, Yala Province, Thailand

[4,5,6] Faculty of Medical and Health Science, Fatoni University, Pattani Province, Thailand

Corresponding Author, Email : sarinah.ranee@ftu.ac.th

Received : January 21, 2026 ❁ **Revised :** April 09, 2026 ❁ **Accepted :** June 15, 2026

Abstract

This cross-sectional research aimed to study the self-care behaviors related to hijamah among Muslims in the southern border provinces of Thailand. Methods: The informants consisted of 190 participants who received hijamah at the Faculty of Nursing project, Fatoni University, during 2022-2024, selected via convenience sampling. The questionnaire was validated by 3 experts. The mean item-objective congruence index (IOC) was 0.64, and reliability using Cronbach's alpha was 0.71.

Results: The majority of participants were female (63.2%) age 18-29 years (37.8%). Most participants had a bachelor's degree (62.6%), had no underlying diseases (76.3%) and no prior experience in hijamah (55.3%). Among those experienced, most practiced it occasionally (more than 3 months apart) and primarily at home (90.6%). Most of them knew about hijamah through family recommendations (79.5%). They believed that hijamah promotes health (81.1%), provides early treatment (71.6%) and has minimal risk (42.1%). Key factors for choosing the university service included the therapist's medical knowledge (71.1%) and the cleanliness of equipment (68.9%). Conclusion: Hijamah practice is deeply rooted in religious beliefs and local culture. Future research should focus on developing standardized clinical guidelines to ensure patient safety and medical standards.

Keywords : Hijamah, Southern border provinces, Sunnah, Thibbun Nabawi, Wet cupping therapy

บทความวิจัย

พฤติกรรมการดูแลตนเองด้วยการกรอกเลือดของชาวมุสลิมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ : การศึกษาเชิงสำรวจแบบภาคตัดขวาง

ประภาภรณ์ หลังปูเต๊ะ[1] มูหัมหมัด อาลดานียาล[2] มาฟูซอล กะจิ[3]
ศักดิ์ชัย จันทร์สงเคราะห์[4] มูฮำหมาด ละใบจิ[5] ซารีนะฮ์ ระนี[6]
[1] คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, จังหวัดสงขลา, ประเทศไทย
[2] คณะอิสลามศึกษาและนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี, จังหวัดปัตตานี, ประเทศไทย
[3] ฮารีสคลินิการแพทย์แผนไทย, จังหวัดยะลา, ประเทศไทย
[4,5,6] คณะการแพทย์และวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี, จังหวัดปัตตานี, ประเทศไทย

อีเมลผู้แต่งหลัก : sarinah.ranee@ftu.ac.th

วันที่รับ : 21, มกราคม, 2569 ❁ **วันที่รับแก้ไข :** 09, เมษายน, 2569 ❁ **วันที่ตอบรับ :** 15, มิถุนายน, 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงสำรวจภาคตัดขวางครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการดูแลตนเองด้วยการกรอกเลือดของชาวมุสลิมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ วิธีดำเนินการวิจัย: ผู้ให้ข้อมูลคือประชาชนที่มารับการกรอกเลือด ณ โครงการจัดตั้งคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี ระหว่างปี 2565-2567 เลือกโดยการสุ่มแบบสะดวกจำนวน 190 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามพฤติกรรมการกรอกเลือด ซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน มีค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหาเท่ากับ 0.64 และมีค่าความเที่ยงอัลฟาของครอนบาชเท่ากับ 0.71

ผลการศึกษาพบว่า พบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (63.2%) อายุระหว่าง 18-29 ปี (37.8%) จบการศึกษาระดับปริญญาตรี (62.6%) และไม่มีโรคประจำตัว (76.3%) ผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 55.3 ไม่เคยมีประสบการณ์รับการกรอกเลือดมาก่อน ส่วนผู้ที่เคยกรอกเลือดมักทำนาน ๆ ครั้ง (ห่างกันมากกว่า 3 เดือน) และใช้บ้านเป็นสถานที่ทำ (90.6%) ส่วนใหญ่รู้จักการกรอกเลือดจากการแนะนำของคนในครอบครัว (79.5%) โดยเห็นว่าการกรอกเลือดช่วยส่งเสริมสุขภาพ (81.1%) และบำบัดโรคเบื้องต้น (71.6%) เหตุผลสำคัญที่ตัดสินใจมารับบริการคือความรู้ทางการแพทย์ของผู้ให้บริการ (71.1%) และความสะอาด (68.9%) โดยสรุปงานวิจัยนี้พบว่าพฤติกรรมการกรอกเลือดมีความสัมพันธ์กับความเชื่อทางศาสนาและวัฒนธรรม การวิจัยครั้งต่อไปควรพัฒนาแนวปฏิบัติการกรอกเลือดที่ได้มาตรฐานทางการแพทย์เพื่อความปลอดภัยของผู้รับบริการ

คำสำคัญ : การกรอกเลือด, การแพทย์แผนนบี, จังหวัดชายแดนภาคใต้, ซุนนะห์, ฮีญามะฮ์

บทนำ

การกรอกเลือด (wet cupping) หรือที่รู้จักกันในภาษาอาหรับเรียกว่าฮีญามะฮฺ (حجامة) เป็นวิธีการส่งเสริมสุขภาพและบำบัดโรคแบบดั้งเดิมที่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ยาวนานในอียิปต์และจีนมาแต่โบราณกาล (Qureshi et al., 2017) โดยเป็นส่วนหนึ่งของการแพทย์แผนโบราณหลายแขนงรวมถึงการแพทย์แผนยูนานีในอินเดีย (Almaiman, 2018) และเป็นที่นิยมใช้ในการส่งเสริมสุขภาพและบำบัดโรคในวัฒนธรรมอาหรับและในชาวมุสลิม (Al-Bedah et al., 2018) โดยถือเป็นซุนนะฮฺ (วัตรปฏิบัติ) ของท่านนบีมูฮัมหมัด ﷺ เนื่องจากมีหะดิษ (รายงาน) มากมายเกี่ยวกับการกรอกเลือด ดังเช่นรายงานของอิหม่ามบุคอรีความว่า “แท้จริงการรักษาที่ดีที่สุดคือการทำฮีญามะฮฺ”

การกรอกเลือดเป็นการทำให้ผิวหนังมีบาดแผลด้วยของมีคม เช่น การใช้มีดกรีด หรือใช้หนามหรือเข็มเจาะเพื่อให้เลือดออกมาทางผิวหนัง (Al-Bedah et al., 2019) โดยใช้แรงดูดจากถ้วย เขาสัตว์ กระบอกไม้ไผ่ หรืออุปกรณ์อื่น ๆ ที่ถูกทำให้เป็นสุญญากาศด้วยความร้อนหรือเครื่องดูดอากาศเพื่อดึงผิวหนังขึ้นมา (Al-Tabakha et al., 2018) โดยปกติแล้วจะทำการดูดซ้ำประมาณ 3 ครั้งในบริเวณเดิม โดยเชื่อกันว่าการกรอกเลือดเป็นการขับสารพิษและของเสียออกจากร่างกาย และช่วยในการบำบัดรักษาโรคต่าง ๆ (Nimya et al.,2024)

ในทางการแพทย์การกรอกเลือดมีประโยชน์หลายประการ โดยมีงานวิจัยที่แสดงให้เห็นว่าสามารถช่วยลดอาการปวดต่างๆ ได้ เช่น อาการปวดหลัง อาการปวดคอ อาการปวดหัวไมเกรน นอกจากนี้ยังพบว่าการกรอกเลือดสามารถช่วยลดความดันโลหิต ลดระดับน้ำตาลในเลือด ลดความเครียด ความวิตกกังวล และอาการซึมเศร้าได้ (Al-Tabakha et al., 2018; Sutriyono et al., 2019; Ucun, 2022) ถึงแม้ว่าการกรอกเลือดจะมีงานวิจัยรองรับมากมายในต่างประเทศว่ามีประโยชน์ทางการแพทย์หลายประการ แต่ยังคงต้องการงานวิจัยเพิ่มเติมเพื่อยืนยันผลลัพธ์และทำความเข้าใจกลไกการทำงานให้ชัดเจนยิ่งขึ้น (Alkhamaiseh et al., 2023)

พฤติกรรมการดูแลตนเอง เป็นการที่บุคคลริเริ่มและกระทำการป้องกันหรือการบำบัดรักษาโรคด้วยตนเองเบื้องต้น บนพื้นฐานความเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีความต้องการดูแลตนเอง เพื่อดำรงไว้ซึ่งสุขภาพที่สมบูรณ์ห่างไกลจากโรค (บุญประจักษ์ จันทร์วิน และนรานุช ขะระเขื่อน, 2565) ทั้งนี้ ‘พฤติกรรมการดูแลตนเอง’ มิใช่เป็นเพียงแค่การปฏิบัติกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันหรือบำบัดโรคด้วยตนเอง แต่รวมถึงแสวงหาความรู้เพื่อประกอบการตัดสินใจเลือกหรือปฏิบัติกิจกรรมการดูแลตนเองอย่างเหมาะสม โดยในงานวิจัยนี้ ‘พฤติกรรมการดูแลตนเองด้วยการกรอกเลือด’ หมายถึงการปฏิบัติของบุคคลในการเลือกวิธีการกรอกเลือดเพื่อการส่งเสริมสุขภาพหรือบำบัดโรคเบื้องต้น ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่การได้มาซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ให้บริการ ผู้ให้บริการ และเป้าหมายในการรับบริการ บนพื้นฐานความเชื่อ มาตรฐานทางการแพทย์ และความปลอดภัย เพื่อประกอบการตัดสินใจเข้ารับการกรอกเลือดเพื่อส่งเสริมสุขภาพหรือบำบัดโรคเบื้องต้น

ปัจจุบันการกรอกเลือดได้ถูกนำมาใช้ในการส่งเสริมสุขภาพและบำบัดรักษาอย่างแพร่หลายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะชาวมลายูมุสลิมในประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย และจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากการบำบัดรักษาตามวิถีอิสลามและวัฒนธรรมของชาวอาหรับ ทั้งนี้การกรอกเลือด

ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้รับการเผยแพร่โดยผู้ที่เคยอยู่อาศัยในประเทศตะวันออกกลางและชาวมลายูมุสลิมจากประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ประเทศอินโดนีเซีย และประเทศมาเลเซีย (Al-luhaidan & Prarthana, 2020) โดยนิยมทำในกลุ่มชาวมุสลิมหรือหมอพื้นบ้านในชุมชน และในระยะหลังมีการนำมาใช้ในการบำบัดรักษาโรคในคลินิกแพทย์แผนไทยโดยแพทย์แผนไทยที่เป็นมุสลิม และได้รับการยกระดับให้มีการเรียนการสอนเป็นหลักสูตรประกาศนียบัตรแบบชุดวิชา ใช้เวลาในการศึกษาจำนวน 4 เดือน โดยมหาวิทยาลัยฟาฏอนี เพื่อให้การกรอกเลือดเป็นไปตามมาตรฐานทางการแพทย์และมีความปลอดภัยต่อผู้รับบริการ อย่างไรก็ตามยังไม่มีการศึกษาวิจัยและงานเขียนเกี่ยวกับการกรอกเลือดในประเทศไทยที่สามารถนำมาใช้อ้างอิงในเชิงวิชาการได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาพฤติกรรมการการกรอกเลือด (ฮีญามะฮฺ) ของชาวมุสลิมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจแบบภาคตัดขวาง (cross-sectional survey research study)

ประชากร

เป็นประชาชนทั่วไปที่มารับบริการกรอกเลือดจากนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรการกรอกเลือดเพื่อบำบัด ของมหาวิทยาลัยฟาฏอนี ระหว่างปี พศ. 2565-2567 จำนวนทั้งสิ้น 302 คน

ผู้ให้ข้อมูล

เลือกโดยการสุ่มแบบสะดวก (Convenience Sampling) จากผู้เข้ารับบริการที่ยินดีตอบแบบสอบถาม ทั้งนี้มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 194 คน ตอบแบบสอบถามครบถ้วนจำนวน 190 คน

เกณฑ์การคัดเลือก (Inclusion Criteria)

1. สัญชาติไทย อายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป
2. สามารถฟัง อ่าน และเขียนภาษาไทยได้

เกณฑ์การคัดออก (Exclusion Criteria)

1. ผู้ที่มีความผิดปกติด้านการได้ยินและการมองเห็น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถามพฤติกรรมการดูแลตนเองด้วยการกรอกเลือดของมุสลิมในพื้นที่ภาคใต้ ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 30 ข้อ ซึ่งประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่

1. ข้อมูลทั่วไป ใช้รูปแบบรายการตรวจสอบ (Checklist) และการตอบได้หลายคำตอบ (Multiple response) จำนวน 10 ข้อ 2) ประสบการณ์การกรอกเลือด ใช้รูปแบบรายการตรวจสอบ (Checklist) จำนวน 10 ข้อ และ 3) ความคิดเห็นเกี่ยวกับการกรอกเลือด ใช้รูปแบบการตอบได้หลายคำตอบ (Multiple response)

จำนวน 10 ข้อ โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนคือ เห็นด้วย/ปฏิบัติ = 1 คะแนน และ ไม่เห็นด้วย/ไม่ปฏิบัติ/ไม่แน่ใจ = 0 คะแนน ซึ่งแบบสอบถามดังกล่าวได้ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านที่เป็นอิสระต่อกัน โดยมีค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหา (Item-objective congruence index: IOC) และมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.64 และนำไปทดสอบค่าความเที่ยงของเครื่องมือกับประชาชนที่มารับบริการในวันแรกเพื่อป้องกันการปะปนกับกลุ่มตัวอย่างจริงซึ่งมีจำนวน 10 คน พบว่ามีค่าอัลฟ่าของครอนบาช (Cronbach's alpha) เท่ากับ 0.71

การเก็บรวบรวมข้อมูล

โดยการตอบแบบสอบถามหลังเข้ารับบริการกรอกเลือด โดยเลือกตอบแบบสอบถามใน 2 รูปแบบ ได้แก่ แบบสอบถามออนไลน์ผ่านกูเกิ้ลฟอร์ม (Google Form) โดยการสแกนคิวอาร์โค้ด (QR Code) และแบบสอบถามชนิดกระดาษ โดยผู้วิจัยจะเป็นผู้แจกแบบสอบถามและให้คำแนะนำในการกรอกข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยถูกนำมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การพิทักษ์สิทธิ์ของผู้ให้ข้อมูล

การวิจัยนี้ใช้แนวทางจริยธรรมการทำวิจัยในคนของสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (2554) ประกอบด้วยหลัก 3 ประการ ได้แก่ หลักความเคารพในบุคคล หลักคุณประโยชน์ ไม่ก่ออันตราย และหลักความยุติธรรมโดยทีมผู้วิจัยแจ้งที่มา วัตถุประสงค์ และขั้นตอนของการทำวิจัยแก่ผู้เข้าร่วมวิจัยได้รับทราบอย่างละเอียดก่อนเข้าร่วมวิจัย โดยให้อ่านรายละเอียดในเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมวิจัย และในระหว่างเข้าร่วมวิจัยผู้ร่วมวิจัยมีสิทธิ์ที่จะตอบรับและปฏิเสธการเข้าร่วมการวิจัยหรือไม่ก็ได้โดยอิสระและเป็นไปด้วยความสมัครใจ และในระหว่างการทำวิจัยผู้เข้าร่วมวิจัยสามารถติดต่อขอคำอธิบายจากทีมผู้วิจัย และสามารถยุติหรือถอนตัวการเข้าร่วมการวิจัยได้ตลอดระยะเวลาที่เข้าร่วมการวิจัยโดยไม่ต้องแจ้งเหตุผลให้ผู้วิจัยทราบ และไม่เกิดความเสี่ยงและผลกระทบใด ๆ จากการเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมในการวิจัยนี้

ผลการศึกษาวิจัย

ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจนำมาสรุปและนำเสนอใน 3 ประเด็นหลักได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประสบการณ์การกรอกเลือด และความคิดเห็นเกี่ยวกับการกรอกเลือด ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 120 คน (63.2%) และเป็นเพศชายจำนวน 70 คน (36.8%) โดยมีอายุเฉลี่ย 36.5 ปี (±SD = 12.26) โดยกลุ่มอายุที่พบมากที่สุดอยู่ในช่วง 18-29 ปี (37.8%) ส่วนใหญ่ 117 คน มีสถานภาพสมรส (61.6%) อาศัยอยู่ในจังหวัดปัตตานี 105 คน (55.3%) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี 119 คน (62.6%) มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ที่ 5,001 - 10,000 บาท 52 คน (27.4%) สิทธิการรักษาพยาบาลหลักคือสิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า 101 คน (53.2%) ทั้งนี้ส่วนใหญ่ 145 คนไม่มี

โรคประจำตัว (76.3%) ดูแลตนเองด้วยการนอนหลับพักผ่อนอย่างเพียงพอ 142 คน (74.7%) และซื้อยาทานเองเมื่อเจ็บป่วยจำนวน 94 คน (48.4%) ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (N = 190)

ลักษณะที่ศึกษา	จำนวน (N)	ร้อยละ (%)
เพศ		
ชาย	70	36.8
หญิง	120	63.2
อายุ (ปี) เฉลี่ย 36.5 ปี (SD ±12.2)		
18-29 ปี	72	37.9
30-39 ปี	51	26.8
40-49 ปี	32	16.9
50-59 ปี	28	14.8
60 ปีขึ้นไป	7	3.6
สถานภาพ		
โสด	67	35.2
สมรส	117	61.6
หม้าย	6	3.2
ภูมิลำเนา		
ปัตตานี	105	55.3
นราธิวาส	31	16.3
ยะลา	46	24.2
อื่น ๆ	8	4.2
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	45	23.7
ปริญญาตรี	119	62.6
สูงกว่าปริญญาตรี	26	13.7
รายได้ต่อเดือน		
ไม่เกิน 5,000 บาท	47	24.7
5,001-10,000 บาท	52	27.4
10,001-15,000 บาท	34	17.9
15,001-20,000 บาท	33	17.4
มากกว่า 20,000 บาท	24	12.6

สิทธิการรักษาพยาบาล		
หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า	101	53.2
ประกันสังคม	31	16.3
เบิกได้	58	30.5
โรคประจำตัว		
ไม่มี	145	76.3
มี (โรคประจำตัวที่พบ ได้แก่ ภูมิแพ้ ความดันโลหิตสูง ไมเกรน ปวดเมื่อย)	45	23.7
ท่านดูแลตนเองอย่างไรบ้าง*		
นอนหลับพักผ่อนให้เพียงพอ	142	74.7
ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาเช่น ละหมาด ดุอา (ขอพร)	132	69.5
ออกกำลังกายสม่ำเสมอ	84	44.2
รับประทานอาหาร/สมุนไพรที่มีประโยชน์	82	43.2
ตรวจสุขภาพเป็นประจำ	56	29.4
ท่านมีแนวทางการดูแลตนเองเมื่อเจ็บป่วยอย่างไร*		
ซื้อยาทานเอง	92	48.4
ไปรักษาที่คลินิกหรือโรงพยาบาล	77	40.5
ดูแลสุขภาพทั่ว ๆ ไป	60	31.6
ปล่อยให้หายเองหรือรอดูอาการ	23	12.1
รักษาโดยวิธีธรรมชาติหรือสมุนไพร	16	8.4

* ข้อคำถามที่สามารถตอบได้หลายตัวเลือก

2. ประสบการณ์การกรอกเลือด

ผลการสำรวจผู้ให้ข้อมูลจำนวน 190 คน พบว่าส่วนใหญ่ 105 คน (55.3%) ไม่เคยมีประสบการณ์ในเข้ารับการกรอกเลือดมาก่อน ส่วนที่เหลือจำนวน 85 คน เป็นผู้ที่เคยมีประสบการณ์ในการกรอกเลือด โดย 56 คน (65.9%) เคยกรอกเลือดเพื่อสุขภาพ และ 29 คน (34.1%) เคยกรอกเลือดเพื่อบำบัดโรค นอกจากนี้ยังพบว่าส่วนใหญ่ทำการกรอกเลือดนาน ๆ ครั้ง ระยะห่าง 3 เดือนขึ้นไป (85.9%) และเคยเข้ารับการกรอกเลือดครั้งล่าสุดในช่วง 1-5 ปีที่ผ่านมา โดยผู้ทำการกรอกเลือดเป็นหมอพื้นบ้านด้านการกรอกเลือด 36.5% รองลงมาเป็นคนรู้จักหรือคนในครอบครัว 32.9% และแพทย์แผนไทยหรือแพทย์แผนไทยประยุกต์ 16.5% ตามลำดับ ส่วนใหญ่ 90.6% จะใช้บ้านเป็นสถานที่ในการกรอกเลือด และร้อยละ 37.7 มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่ำกว่า 300 บาทต่อการกรอกเลือดในแต่ละครั้ง ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ประสบการณ์การกรอกเลือด

ประเด็นคำถาม	จำนวน (N=85)	ร้อยละ
ก่อนหน้านี้ท่านเคยเข้ารับบริการกรอกเลือดประเภทใด		
ส่งเสริมสุขภาพ	56	65.9
บำบัดโรค	29	34.1
ความถี่ในการเข้ารับการกรอกเลือด		
0-3 เดือนต่อครั้ง	12	14.1
มากกว่า 3 เดือนครั้ง	73	85.9
ท่านเข้ารับการกรอกเลือดครั้งล่าสุดเมื่อใด		
น้อยกว่า 1 ปี	30	35.3
1-5 ปี	46	54.1
มากกว่า 5 ปี	9	10.6
ใครคือผู้ทำการกรอกเลือดให้ท่าน		
หมอพื้นบ้านด้านการกรอกเลือด	31	36.5
คนรู้จักหรือคนในครอบครัว	28	32.9
แพทย์แผนไทยหรือแพทย์แผนไทยประยุกต์	14	16.5
คนที่ผ่านการอบรมหลักสูตรกรอกเลือด	7	8.2
แพทย์แผนจีน	3	3.5
แพทย์แผนปัจจุบัน	2	2.4
ท่านเคยกรอกเลือดในสถานที่ใด		
คลินิก	8	9.4
บ้าน	77	90.6
ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครั้งในการกรอกเลือด		
ฟรี	25	29.4
น้อยกว่า 300 บาท	32	37.7
300 บาทขึ้นไป	28	32.9

3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการกรอกเลือด

ผู้ให้ข้อมูลให้เหตุผลในการตัดสินใจในมารับการกรอกเลือดว่า ส่วนใหญ่รู้จักการกรอกเลือดโดยการแนะนำจากคนในครอบครัว เพื่อนหรือคนรู้จัก และสื่อออนไลน์ตามลำดับ (79.5%, 67.4%, 30.5%) ทั้งนี้เหตุผลที่มารับการกรอกเลือดเพราะดีต่อสุขภาพ ส่งเสริมการปฏิบัติตามซุนนะห์นบี และไม่มีค่าใช้จ่ายตามลำดับ (89.5%, 58.9%, 33.7%) ส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าการกรอกเลือดช่วยส่งเสริมสุขภาพ บำบัดโรคเบื้องต้น และมีความปลอดภัยหรือมีอันตรายน้อยตามลำดับ (81.1%, 71.6%, 42.1%) ส่วนเหตุผลที่ตัดสินใจมากรอกเลือด

ครั้งนี้ได้แก่ ความรู้ทางการแพทย์ของผู้ให้การกรอกเลือด ความสะอาดของอุปกรณ์และสถานที่ และความรู้สึกปลอดภัยและเป็นส่วนตัว ตามลำดับ (71.1%, 68.9%, 58.4%) โดยให้เหตุผลว่าผู้ที่ให้การกรอกเลือดควรมีความรู้เรื่อง หลักการศาสนาอิสลาม พื้นฐานทางการแพทย์แผนปัจจุบัน และการส่งเสริมสุขภาพ/การให้คำแนะนำและคำปรึกษา ตามลำดับ (82.6%, 66.3%, 63.3%) ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลเห็นว่าการกรอกเลือดได้รับการยอมรับเพราะความปลอดภัยจากภาวะแทรกซ้อน ประสิทธิภาพของการรักษา ความน่าเชื่อถือของผู้ให้การกรอกเลือดตามลำดับ (84.8%, 75.8%, 53.2%) ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการกรอกเลือด

ประเด็นคำถาม	จำนวน (N=190)	ร้อยละ
ท่านรู้จักการกรอกเลือดได้อย่างไร*		
คนในครอบครัวเคยกรอกเลือดหรือแนะนำ	151	79.5
เพื่อนหรือคนรู้จักแนะนำ	128	67.4
ทราบจากสื่อออนไลน์	58	30.5
เคยอ่านหรือเรียนจากหนังสือ	38	20.0
ท่านทำการกรอกเลือดเพราะเหตุใด*		
มีประโยชน์ต่อสุขภาพ	170	89.5
ส่งเสริมการปฏิบัติตามซุนนะห์	112	58.9
ไม่มีค่าใช้จ่าย	64	33.7
อยากลองกรอกเลือด	54	28.4
มีคนแนะนำให้มาทำ	45	23.7
ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการกรอกเลือด*		
ช่วยส่งเสริมสุขภาพ	155	81.6
ช่วยรักษาโรคเบื้องต้น	136	71.6
เป็นวิธีการที่ปลอดภัยหรือมีอันตรายน้อย	80	42.1
ช่วยฟื้นฟูสุขภาพ	74	38.9
ช่วยป้องกันโรค	38	20.0
ท่านตัดสินใจมากรอกเลือดครั้งนี้เพราะเหตุใด*		
ความรู้ทางการแพทย์ของผู้ให้การกรอกเลือด	135	71.1
ความสะอาดของอุปกรณ์และสถานที่	131	68.9
ความรู้สึกปลอดภัยและเป็นส่วนตัว	111	58.4
กริยามารยาทของผู้ให้การกรอกเลือด	56	29.5
จ่ายค่าบริการตามความเหมาะสม	47	24.7
ท่านคิดว่าผู้ทำการกรอกเลือดควรมีความรู้ในเรื่องใดบ้าง*		

หลักการศาสนาอิสลาม	157	82.6
พื้นฐานการแพทย์แผนปัจจุบัน	126	66.3
การส่งเสริมสุขภาพ/การให้คำปรึกษา/แนะนำ	120	63.3
การป้องกันการติดเชื้อ	106	55.8
หลักการกรอกเลือดบนพื้นฐานขององค์ความรู้และงานวิจัย	76	40.0
ท่านคิดว่าการกรอกเลือดได้รับการยอมรับด้วยเหตุผลใด*		
ความปลอดภัยจากภาวะแทรกซ้อน	161	84.8
ประสิทธิภาพของการรักษา	144	75.8
ความน่าเชื่อถือของผู้ให้การกรอกเลือด	101	53.2
เป็นการฟื้นฟูซุนนะห์	66	34.7
ค่าใช้จ่ายที่สมเหตุสมผล	33	17.4

* ข้อคำถามที่สามารถตอบได้หลายตัวเลือก

อภิปรายผล

การกรอกเลือดถือเป็นการแพทย์ทางเลือกที่มีการปฏิบัติกันอย่างแพร่หลายทั่วโลก โดยองค์การอนามัยโลก (WHO) ได้กำหนดให้การแพทย์แผนโบราณและการแพทย์ทางเลือกซึ่งรวมถึงการกรอกเลือด เป็นส่วนสำคัญของระบบสุขภาพพื้นฐาน โดยมีการผลักดันให้บูรณาการเข้ากับระบบบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิ เพื่อเพิ่มทางเลือกในการดูแลสุขภาพที่ปลอดภัยและมีประสิทธิภาพ (World Health Organization, 2023; Qureshi et al., 2017) ซึ่งการกรอกเลือดนับเป็นกรรมวิธีการแพทย์พื้นบ้านที่มีบทบาทสำคัญในกลุ่มมุสลิมพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และได้รับการยอมรับหรือเลือกใช้ในการดูแลสุขภาพและบำบัดโรคของชาวมุสลิมควบคู่ไปกับการแพทย์แผนปัจจุบัน โดยในการศึกษาครั้งนี้ สะท้อนให้เห็นถึงมิติการดูแลสุขภาพที่เชื่อมโยงระหว่างความเชื่อความศรัทธาทางศาสนาและมาตรฐานความปลอดภัยทางการแพทย์ แม้จะพบว่ากลุ่มตัวอย่างบางส่วนจะมีโรคประจำตัว แต่ส่วนใหญ่มารับการกรอกเลือดเพื่อส่งเสริมสุขภาพ และมีเหตุผลหลักจากการปฏิบัติตามซุนนะฮฺ ซึ่งสอดคล้องกับหลักฐานทางศาสนาที่ระบุว่าการกรอกเลือดเป็นแนวทางการรักษาที่ท่านนบีมูฮัมหมัด ﷺ สนับสนุน (Qureshi et al., 2017) ทั้งนี้พฤติกรรมการกรอกเลือดไม่ใช่เป็นแนวทางการปฏิบัติเพียงอย่างเดียว แต่มีการปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพอื่นควบคู่ไปด้วย เช่น การพักผ่อน และการปฏิบัติศาสนกิจ แสดงให้เห็นว่าการกรอกเลือดเป็นส่วนหนึ่งของระบบ "การดูแลสุขภาพแบบองค์รวม" (Holistic Care) ที่เกิดขึ้นในวิถีมุสลิม (Sayed et al., 2014) ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยก่อนหน้า ที่ระบุว่าการกรอกเลือดถูกนำมาใช้เพื่อส่งเสริมสุขภาพและบำบัดโรค ร่วมกับการปฏิบัติพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพด้านการพักผ่อน

การออกกำลังกาย ควบคู่ไปกับการแสวงหาแนวทางการรักษาโดยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญแผนปัจจุบัน (Qureshi et al., 2017; Almaiman, 2018)

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นถึงความเสี่ยงจากการรับบริการในที่พักอาศัย โดยพบว่า ผู้ที่มีประสบการณ์เคยกรอกเลือดส่วนใหญ่ เลือกทำหัตถการที่บ้าน โดยมีหมอพื้นบ้านหรือคนในครอบครัวเป็นผู้ทำให้ ประเด็นนี้สะท้อนถึงอิทธิพลของสถาบันครอบครัวที่ทำหน้าที่เป็นแหล่งข้อมูลหลักมากกว่าระบบบริการสาธารณสุขของรัฐ อย่างไรก็ตาม การทำหัตถการที่บ้านมีความเสี่ยงสูงต่อการติดเชื้อจากการปนเปื้อนในสิ่งแวดล้อมและการจัดการขยะติดเชื้อที่ไม่เหมาะสม โดยเฉพาะความเสี่ยงต่อการติดเชื้อทางเลือด เช่น ไวรัสตับอักเสบบี ไวรัสตับอักเสบซี และเชื้อเอชไอวี หากอุปกรณ์ไม่ผ่านกระบวนการฆ่าเชื้อที่ได้มาตรฐาน (Syahruramdhani et al., 2020; Sari et al., 2026) แม้ผลการวิจัยจะระบุว่าผู้รับบริการเชื่อมั่นว่าการกรอกเลือดปลอดภัย แต่อาจเป็น "ความรู้สึกปลอดภัยจากความคุ้นเคย" มากกว่าความปลอดภัยเชิงระบบ เนื่องจากหัตถการที่ทำให้เกิดบาดแผลต้องทำภายใต้มาตรฐานปลอดเชื้อ และสถานที่ที่เหมาะสมเท่านั้น (Al-Bedah et al., 2018) การทำหัตถการโดยผู้ไม่มีใบอนุญาตในที่พักอาศัยยังเสี่ยงต่อภาวะช็อกจากการเสียเลือด และการสมานแผลที่ล่าช้าในกลุ่มเสี่ยง(Aljohani, 2025) ดังนั้น หน่วยงานสาธารณสุขควรมีมาตราการในการดำเนินการเพื่อให้ผู้ทำการกรอกเลือดปฏิบัติอย่างถูกต้องตามหลักมาตราฐานทางการแพทย์ สนับสนุนสถานบริการกรอกเลือดในชุมชนที่ปลอดภัย เพื่อเปลี่ยนผ่านจากการกรอกเลือดที่บ้านสู่สถานบริการที่มีมาตรฐาน สอดคล้องกับการวิจัยในครั้งนี้ ที่พบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ตัดสินใจเข้ารับการกรอกเลือดจากนักศึกษาและผู้สำเร็จหลักสูตรประกาศนียบัตรการกรอกเลือดเพื่อบำบัดของมหาวิทยาลัยฟาฏอนี อันเนื่องมาจากความรู้ทางการแพทย์ของผู้ให้การกรอกเลือด และความสะอาดของอุปกรณ์และสถานที่กรอกเลือดเป็นหลัก

ในขณะเดียวกัน งานวิจัยนี้คือการแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนผ่านสู่มาตรฐานความปลอดภัยทางการแพทย์ของผู้รับบริการรุ่นใหม่ โดยกลุ่มตัวอย่างตัดสินใจมารับบริการ ณ สถานศึกษาพยาบาล เพราะเชื่อมั่นใน "ความรู้ทางการแพทย์ของผู้ให้บริการ" และ "ความสะอาดของอุปกรณ์" ข้อมูลนี้สะท้อนว่าผู้รับบริการเริ่มมีพฤติกรรมการดูแลตนเองที่ตั้งอยู่บนฐานของเหตุผลทางการแพทย์สมัยใหม่ควบคู่ไปกับความศรัทธา สอดคล้องกับการศึกษาของ Al-luhaidan & Prarthana (2020) ที่พบว่า ระดับการศึกษาที่สูงขึ้นส่งผลต่อการเลือกผู้ให้บริการที่มีใบอนุญาตรับรอง นอกจากนี้ งานวิจัยในปัจจุบันยังพบว่าประชาชนส่วนใหญ่สนับสนุนแนวคิดในการจัดตั้งคลินิกกรอกเลือดภายในศูนย์การแพทย์ของรัฐหรือโรงพยาบาลชุมชน (Ali et al., 2025) ดังนั้น การจัดให้มีหน่วยบริการกรอกเลือดที่ได้มาตรฐานความปลอดภัยควบคู่ไปกับหลักศาสนบัญญัติ ซึ่งถือเป็นรูปแบบบริการที่สอดรับกับวิถีชีวิตของชุมชนในปัจจุบัน อีกทั้งยังช่วยเปลี่ยนผ่านจากการกรอกเลือดที่ขาดสุขอนามัยไปสู่ระบบบริการที่ปลอดภัยเพื่อป้องกันปัญหาสุขภาพในระยะยาว

สรุปผลการวิจัย

พฤติกรรมการดูแลตนเองด้วยการกรอกเลือดของชาวมุสลิมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย ซึ่งมีอิทธิพลมาจากครอบครัว สังคม ศาสนาและวัฒนธรรมที่ฝังรากลึกในพื้นที่ ซึ่งการตัดสินใจเข้ารับการกรอกเลือดนอกจากจะเป็นไปเพื่อการส่งเสริมสุขภาพและรักษาโรคเบื้องต้นแล้ว ยังรวมถึงความเชื่อมั่นในความรู้ของผู้ให้การกรอกเลือด และขั้นตอนการกรอกเลือดที่ได้มาตรฐานทางการแพทย์และความปลอดภัย

ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยนี้ใช้การสุ่มแบบสะดวก (Convenience sampling) ณ จุดบริการเพียงแห่งเดียว อาจไม่สามารถเป็นตัวแทนของประชากรมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งหมดได้ และการทดสอบความเที่ยง (Reliability) ในกลุ่มตัวอย่างนำร่องขนาดเล็ก (n=10) อาจมีผลต่อความเสถียรของค่าสถิติ ดังนั้นจึงควรมีการทดสอบเครื่องมือในกลุ่มขนาดใหญ่ขึ้นในการศึกษาครั้งต่อไป นอกจากนี้ข้อมูลบางส่วนยังเป็นการรายงานตามความรับรู้ (Perception) มากกว่าพฤติกรรมเชิงปฏิบัติที่มีการสังเกตจริง

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไปควรมีการพัฒนาแนวปฏิบัติ (Guideline) การกรอกเลือดที่บูรณาการระหว่างหลักศาสนาอิสลามและมาตรฐานความปลอดภัยทางการแพทย์ (Safety standards) เพื่อยกระดับความปลอดภัยของผู้รับบริการในพื้นที่ นอกจากนี้ควรศึกษาการวิจัยผลของการกรอกเลือดต่อการส่งเสริมสุขภาพและรักษาโรค รวมถึงการวิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้และทักษะในการกรอกเลือดของบุคลากรด้านสุขภาพในพื้นที่ ให้เป็นไปตามมาตรฐานทางการแพทย์และความปลอดภัย เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดบริการสุขภาพที่สอดคล้องกับบริบทและวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

Al-Bedah, A. M. N., Elsubai, I. S., Qureshi, N. A., Aboushanab, T. S., Ali, G. I. M., El-Olemy, A. T., Khalil, A. A. H., Khalil, M. K. M., & Alqaed, M. S. (2019). The medical perspective of cupping therapy: Effects and mechanisms of action. *Journal of Traditional and Complementary Medicine, 9*(2), 90-97. https://doi.org/10.1016/j.jtcme.2018.03.003

Aljohani, S. L. (2025). *Knowledge attitude and practice of cupping hijamah therapy among patients visiting primary health centers in Tabuk City.* Revista Iberoamericana de Psicología del Ejercicio y el Deporte, 20(4), 375-379.

Alkhamaiseh, S. I., Bazzari, A. H., Al Jafari, A. H., & Bazzari, F. H. (2023). The public perceptions on wet cupping therapy (Hijama) in Saudi Arabia. *Journal of Acupuncture and Meridian Studies, 16*(5), 176-182. https://doi.org/10.51507/j.jams.2023.16.5.176

Al-luhaidan, K., & Prarthana, M. S. (2020). Hijama practices and the perceived health benefits among the people of Al-Qassim region, Saudi Arabia. *Journal of Complementary and Alternative Medical Research, 9*(1), 13-21. https://doi.org/10.9734/jocamr/2020/v9i130132

Almaiman, A. A. (2018). Proteomic effects of wet cupping (Al-hijamah). *Saudi Medical Journal, 39*(1), 10-16. https://doi.org/10.15537/smj.2018.1.21212

Al-Tabakha, M. M., Sameer, F. T., Saeed, M. H., Batran, R. M., Abouhegazy, N. T., & Farajallah, A. A. (2018). Evaluation of bloodletting cupping therapy in the management of hypertension. *Journal of Pharmacy & Bioallied Sciences, 10*(1), 1-6. https://doi.org/10.4103/jpbs.JPBS_242_17

Ali, M. H. A., Khalek, E. M. A., Hassan, A. K., & Kotb, S. A. M. (2025). Exploring knowledge and practices of safety measures for Al-Hijama practitioners in community centers. *Perinatal Journal, 34*(1), 1025-1035. https://doi.org/10.57239/prn.26.034100104

Nimya, M., Krishna, A., & Manju, P. S. (2024). The efficacy of wet cupping in Kateegraha (Low back pain). *International Journal of Ayurveda and Pharma Research, 12*(5), 96 - 100. https://doi.org/10.47070/ijapr.v12i5.3258

Qureshi, N. A., Ali, G. I., Abushanab, T. S., El-Olemy, A. T., Alqaed, M. S., El-Subai, I. S., & Al-Bedah, A. M. N. (2017). History of cupping (Hijama): A narrative review of literature. *Journal of Integrative Medicine, 15*(3), 172-181. https://doi.org/10.1016/S2095-4964(17)60339-X

Sutriyono, S., Robbina, M. R., & Ndii, M. Z. (2019). The effects of wet cupping therapy in blood pressure, glucose, uric acid and total cholesterol levels. *Biology, Medicine, & Natural Product Chemistry, 8*(2), 33-36. https://doi.org/10.14421/biomedich.2019.82.33-36

Syahruramdhani, S., Taupikurrahman, M., & Pasha, A. M. (2020). Perception, attitude, and knowledge of nursing students towards wet cupping therapy (Hijamah). Indonesian Journal of Nursing Practices, 4(2), 87-93. *https://doi.org/10.18196/ijnp.v4i2.10269*

Ucun, Y. (2022). Wet cupping (Al-hijama) for mental health: A systematic review. *Journal of Acupuncture Research, 39*(2), 89-95. https://doi.org/10.13045/jar.2022.00031

World Health Organization. (2023). *WHO traditional medicine strategy: 2014–2023 (Extended to 2025).* World Health Organization.

บุญประจักษ์ จันทร์วิน, นรานุช ขะระเขื่อน. (2565). ปัจจัยทางจิต ปัจจัยทางสังคม และพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุมุสลิมในเขตชานเมืองตามลักษณะครอบครัว จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารวิจัยสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 11*(2), 140-151.

Conflict of Interest:

The authors declare no conflict of interest.

RESEARCH ARTICLE

Literature Review Halal Entrepreneurship logistics and Artificial Intelligence

Nattalie Shinkoi[1] Phitchayut Neramitkanthon[2] Tosaporn mahamud[3]

[1,2,3] International College of Aviation and Aerospace, Krirk University, Bangkok, Thailand

Corresponding Author, Email : tosaporn.mah@krirk.ac.th

Received : February 07, 2026 ❁ Revised : March 19, 2026 ❁ Accepted : June 16, 2026

Abstract

This literature review is designed to assist the academic community of halal business entrepreneurs in relation to Artificial Intelligence. The article's structure focuses on halal business entrepreneurs and their engagement with Artificial Intelligence by incorporating modern innovation narratives for their benefit. The bibliometric analysis was conducted by selecting databases that include platforms with extensive coverage and prominent Scopus-indexed journals. It encompasses high-quality research studies, compiles past innovation stories that have inspired ideas, and examines intriguing research methods valuable to both academics and entrepreneurs. This article aims to provide academic advantages and support business entrepreneurs in using knowledge to refine products and businesses, ensuring they are clear and align with the preferences of consumers who favor halal products.

Keywords : Halal, Entrepreneur, Artificial Intelligence, logistics

Introduction

Wilson (2014) The word halal is a word that Muslims all over the world are familiar with for the correctness, transportation system, and setting up of halal systems for both Muslim and non-Muslim entrepreneurs, (Marzuki & Abdullah 2015) for the correct process. The word Halal, if translated into Arabic, means correct and therefore 'permitted' (Khan & Haleem, 2016). according to Islamic law, and in the case of the opposite is Haram, which means 'not permitted.' (Al-Teinaz, 2020). The principles of halal come from the Quran and the sayings of the Prophet. "It is He Who created all that is in the earth for you (Al-Qur'an 2:29) He (Allah) has explained to you what He has made haram for you" (Al-Qur'an 6:119)

Islam attaches great importance to the transportation process and ensures that all vehicles used to transport Halal products are thoroughly cleaned and disinfected before use, which will help prevent cross-contamination with non-halal products. (Yaacob, Et al 2016)

Comprehensive literature searches in databases, the quality of which the academic world recognizes and selects relevant studies, are indicative of the production of quality research.

The global halal industry serves more than 30 % of the world Muslims worldwide, (Febriandika, & Purniasih, 2024). Muslims have the world's largest purchasing power, (Wan, Et al 2014) and a growing number of non-Muslim consumers of halal food are expected (Mathew, 2014) to grow at a rate of approximately 10-20% each year.

Halal supply encompasses everything, from sourcing and preparing authentic halal ingredients to manufacturing to meet Islamic standards. (Khan,Et al 2018) Meticulous care is taken to ensure that the final product is delivered to the customer's shelf to avoid contamination from non-Islamic substances. (Islam, Et al 2024) When dealing with halal products, ethics and morals must make every effort to ensure that the product is complete and clean (Ismaeel, & Blaim, 2012) so that it can be consumed according to the standards to satisfy the consumer, Sharia Law, and other prescribed guidelines. (Ribadu, Et al 2016,)

Halal products come into contact with any haram products during storage and shipping, and they may lose their halal certification. Every Halal logistics provider must understand: (Hanzaee, & Ramezani, 2011) All location-specific quality standards, as rules for handling Halal products (Ratanamaneichat, & Rakkarn, 2013)

All religious, regulatory and technical requirements for the safe storage and shipping of Halal products to Islamic markets. (Supian,2018) New factors that entrepreneurs cannot avoid include keeping up with technology to respond to business growth, and Islam accepts modernity within its framework. (Uddin,2003)

Artificial intelligence (AI) technology is an impactful industry worldwide. The number of people working behind the scenes, searching in the control systems in terms of intelligent technology and high power of investigation in the efficiency of data, the number of search centers, and the perception of the halal industry have changed from the original. The supporting elements of this technology are the halal industry, but to cope with the possible disadvantages of using AI. The halal industry investigates many sectors, such as sports food, pharmacists, service organizations, and halal tourism. This industry, but experienced only in countries with a large Muslim population, qualified in countries with a significant global halal market where AI is very important. Example Technology readiness, cost, and stakeholder trust continue to impact AI adoption in the halal industry.

Objectives of the study

This article aims to delve into the literature on the application of artificial intelligence in halal transportation systems and logistics operations, to understand how this literature can benefit practical work, and to offer a foundational rationale for future academic innovation.

Literature Review

the observations and research from high-quality journals, where researchers have created innovations, are some ideas and tips for Halal entrepreneurs and logistics research innovations: The research of Selim, Et al (2022). This study discusses Halal logistics services, trust, and satisfaction among Malaysian 3PL service providers to build trust. It is a top-cited study that indicates the potential and quality of work. Exploring blockchain technology for traceability and transparency in the halal supply chain.

Smart packaging solutions that can monitor and maintain halal integrity throughout transportation and storage may include sensors to detect contamination or temperature-controlled containers. Investigate new methods for preserving halal-compliant foods that extend shelf life without compromising religious requirements. Explore the potential of autonomous vehicles and drones for last-mile delivery of halal products.

In addition, Karia (2022). Halal logistics: practices, integration, and performance of logistics service providers, which mentioned the provision of services, is another high-quality research topic, especially in remote areas or during peak tourist seasons such as Ramadan. Create a mobile app that connects entrepreneurs and logistics service providers, and verifies consumers to optimize the entire supply chain process. Exploring the use of artificial intelligence and machine learning to optimize halal logistics routes.

Ag Majid, Et al (2021). A mediator of consumers' willingness to pay for halal logistics. Consumers with beliefs and practices that comply with these principles are ready to pay more for halal logistics services to ensure that their products meet consumer requirements and safety.

Anticipate demand and manage inventory more efficiently. Develop environmentally friendly packaging solutions that comply with both halal requirements and sustainability goals. This study integrates Islamic financial principles into logistics and supply chain management to create a fully Shariah compliant business model. Supply chains use mobile tools or AI-driven image recognition. Explore the concept of smart cities or halal-focused logistics hubs that specifically address the needs of halal businesses and consumers. Develop training and

certification programs for halal logistics professionals to enhance their expertise in this specific area. Explore approaches to reducing food waste in the halal supply chain through improved forecasting, inventory management, and redistribution of excess products.

Explore the potential of vertical farming and urban agriculture techniques to produce halal ingredients closer to Muslim population centers. Explore innovative cold chain solutions designed specifically for halal meat and perishable products that comply with religious requirements and streamline customs processes to facilitate international halal trade. Research the integration of halal principles with new technologies, such as 3D printing, for food production and customization. Explore approaches to create halal-compliant alternatives to common food additives and processing aids used in traditional logistics systems.

Explore the potential of IoT (Internet of Things) devices to monitor and maintain halal compliance throughout the supply chain. Develop a specialized halal e-commerce platform that ensures end-to-end halal integrity for online shopping and delivery. Explore new approaches to halal waste management and recycling within logistics operations to promote sustainability. These concepts aim to combine halal principles with cutting-edge technologies and innovative business practices to develop halal entrepreneurship and the logistics sector.

Halal entrepreneurship

Baharuddin, Et al (2015). The concept of halal integrity, which covers not only Sharia requirements but also complies with the concept of sustainability, hygiene and safety, and environmental concerns, makes halal food acceptable to consumers, leading to a sense of freedom from concerns about food safety and a healthy lifestyle.

Manaf, Et al (2015). Access to traditional religious practices and digital online communities, information technology (IT), and media have become important agents of change for growth and access to principles, presenting new opportunities for social entrepreneurship.

Lubis, Et al (2016) Key technological innovations that have significant potential as routine detection tools for halal analysis. The most commonly used molecular biomarkers in food analysis are proteins and DNA; however, DNA is generally present.

Salahudin, Et al (2017). With advancements in science and technology, the halal food technology system has grown rapidly in the past few years, with a variety of new ingredients and methods being introduced to produce food products that are clearly visible.

Tieman, (2017) strong and resilient halal brand supply chain and resilient halal brand supply chain

Halal business Artificial Intelligence

Baharuddin, Et al (2015). The concept of halal integrity, which covers not only Sharia requirements but also complies with the concept of sustainability, hygiene and safety, and environmental concerns, makes halal food acceptable to consumers, leading to a sense of freedom from concerns about food safety and a healthy lifestyle.

Koswara, & Herlina, (2025) This study highlights conflicts with Islamic principles such as justice (‘adl), integrity (amanah), and the avoidance of harm (mafsadah). Employing a qualitative, exploratory method, it uncovers significant ethical breaches and introduces the innovative idea of incorporating halal principles into AI governance frameworks for marketing. The managerial implications suggest that businesses need to implement ethical guidelines, perform regular AI audits, and focus on building consumer trust through transparent and accountable actions. By aligning AI-driven marketing strategies with halal standards, companies can gain a competitive edge and build trust with diverse consumer groups. This research not only tackles immediate ethical issues but also sets the groundwork for creating AI tools that adhere to Islamic values, promoting responsible innovation and having a lasting societal impact.

Sunmola, Et al (2025). Several challenges arise, including fragmented data, declining understanding of halal requirements among stakeholders, and difficulties in tracing product origins. This article proposes a holistic framework for halal certification and compliance, addressing these challenges through the integration of artificial intelligence (AI) and blockchain technology. AI can automatically verify halal compliance, identify potential anomalies in sources and components, and facilitate risk management. Blockchain is a suitable platform for tracing product origins throughout the halal supply chain

Methodology: A systematic Literature Review:

To bring high-quality research from reputable databases for study and analysis to understand innovations and research outcomes. A process is useful for analyzing the progress of a specific research area. The systematic literature review process includes identifying the research literature, characterizing the research characteristics related to Islamic AI business

Table 1.

		Citation Google Scholar	
1. Raimi, L., Abdur- Rauf, I. A., & Olaide Raimi, B. (2025).	Interdependence of halal entrepreneurship and Islamic finance for creating a strong halal ecosystem. Journal of Islamic Marketing, 16(3), 929-954.	10	Emerald
2. Ab Talib, M. S., & Wahab, S.N. (2021).	Halal logistics in a rentier state: an observation. *Modern Supply Chain Research and Applications*, *3*(2), 155-170.	37	Emerald
3. Karia, N. (2022).	Halal logistics: practices, integration and performance of logistics service providers. *Journal of Islamic Marketing*, *13*(1), 100-118.	76	Emerald
4. Susanty,A., Puspitasari, N. B., Jati, S., & Selvina, O. (2022).	Impact of internal and external factors on halal logistics implementation. *Journal of Islamic Marketing*, *13*(5), 1143-1170.	28	Emerald
5. Abd Rahman, A., Abd Mubin, N., Yusof, R. N. R., & Kamarulzaman, N. H. (2023).	Building supply chain performance through halal logistics, organizational capabilities and knowledge management. *International Journal of Logistics Research and Applications*, *26*(4), 498-520.	20	Taylor & Francis
6. Salaheldeen, M., & Battour, M. (2024).	Fostering innovation capability and sustainable innovation in halal industry: the role of halal entrepreneurs' success. *Journal of Islamic Marketing*, *15*(3), 777-799.	14	Emerald
7. Selim, N. I. I. B., Zailani, S., Aziz, A. A., & Rahman, M. K. (2022).	Halal logistic services, trust and satisfaction amongst Malaysian 3PL service providers. *Journal of Islamic Marketing*, *13*(1), 81-99.	90	Emerald

8. Bamiro, N. B., Zakariya, Z. B., & Nasiru, B. A. (2023).	Development of halal entrepreneurship framework through business incubator service for sustainability using PRISMA. *Contemporary discourse of halal and Islamic entrepreneurship*, 79-97.	17	Springer
9. Ag Majid, D. K. Z., Abdul Hanan, S., & Hassan, H. (2021).	A mediator of consumers' willingness to pay for halal logistics. *British Food Journal*, *123*(3), 910-925.	45	Emerald
10. Salaheldeen, M. (2022).	Opportunities for Halal Entrepreneurs in the Islamic digital economy: future and trends from a cultural entrepreneurship perspective. In *Cultural entrepreneurship: New societal trends* (pp. 95-107). Singapore: Springer Nature Singapore.	21	Springer

From Table 1,

Lessons learned Digital Technology 4.0 to 5.0 on Halal Supply Chain:

Here are some ideas and tips on lessons learned from Digital 4.0 to 5.0, in the context of the Halal supply chain: Enhanced Traceability: Advanced digital technologies can track halal products throughout the supply chain significantly. This capability enables better halal compliance and builds trust in consumers.

Halal Procurement

Harsanto et al., (2024) Halal e-procurement in the Halal supply chain using digital technology to ensure Islamic compliance throughout the procurement process through innovative digital technology in the Halal supply chain. Digital technologies are being used within the halal supply chain, such as blockchain technology, halal delivery technology, and halal tracking systems using RFID and IoT (Harsanto et al., 2024). Khan, Et al (2019). In terms of interestingness, e-logistics offer many advantages. Entrepreneurs who want to use e-logistics still face challenges because of their understanding of and alignment with the domestic industry. Technology has been proven to have a positive impact on the performance of the

halal industry. For example, blockchain technology can be used to create a transparent and immutable transaction record throughout the supply chain, thereby ensuring product integrity. (Sunmola, Et al 2025) E-Halal Logistics is a new branch that integrates e-commerce, Halal supply chain management and digital technology to ensure the integrity of Halal products throughout the supply chain to benefit entrepreneurs. It has come a long way since Industry 4.0, with the rise of halal. (Marjudi, Et al 2023)

Literary Summary perspective

This systematic review explores ethical considerations and sustainability practices in the halal industry, analyzing Islamic ethical decision-making, consumer behavior, industry practices, and the adoption of cutting-edge technologies. It begins by examining the ethical foundations of production with a focus on sound principles, ethical management, and halalness. This review highlights the role of good halal certification and the maintenance of halal integrity throughout the digitally controlled supply chain. It then delves into ethical practices with a focus on religious observance and consumer trust through transparency and traceability, cutting-edge technologies, and ethical considerations to ensure animal welfare and ethical practices.

Step 1 identifying the research literature

The integration of e-commerce and fintech has become increasingly important in halal supply chain management. A case study on Halal Supply Chain Management Transactions (HSCMT) that integrates e-commerce and fintech data to improve transaction authorization analytics for halal businesses is a promising technological innovation in Malaysia.

Interestingly, there is an increasing trend towards integrating services into the halal supply chain. Such integration can promote sustainable business growth, increase customer satisfaction, and influence purchasing decisions. The proposed roadmap for this integration aims to improve the service efficiency and brand loyalty. In summary, e-halal business research is evolving to cover areas such as supply chain management, financial technology integration, service delivery, and certification. These developments aim to increase efficiency, transparency, and customer satisfaction in the halal industry, while ensuring Islamic compliance.

Step 2 characterizing the research characteristics related to Islamic AI business

Islamic AI businesses are characterized by their adherence to the religious framework,

important ethical considerations, and protection from ambiguities with cutting-edge AI. Furthermore, while using AI technology in businesses aiming to make profits, they effectively integrate Islamic values into their AI-driven operations and products.

The security and privacy of personal data are then maintained for development and use. Honor humanity. Thinking rationally is one way to solve these problems. When faced with obstacles, we can solve them in a way that is consistent with the principles of Islam. Trust in God's help. Doing better, Allah will not change the condition of his servants if it is not accompanied by any effort. Rational actions (i.e., actions performed with logical reasoning) can achieve the goal. Therefore, it can be interpreted that the action requires careful and rational thinking, such as thinking about the consequences of the action. Artificial intelligence can be used according to standard requirements. So as not to cross the line and violate human logical reasoning.

Step 3 AI transformation as a tool to enhance human potential

AI has enormous potential for enhancing and extending human capabilities in many ways. Rather than replacing humans, AI is not far from fetched. It can act as a good collaborator and a powerful intelligent assistant, allowing us to focus on new creative and strategic ideas at a high level. AI can help change the perspective of human potential in many ways, both visually: automating routine tasks, learning, teaching, writing, and repetitive tasks that humans often tire of, freeing humans up to think, and having more mental energy to develop. It can analyze large amounts of complex data quickly to support human decision-making, offering new inspiration, creativity, and new ideas that sometimes exceed human thinking capabilities.

AI creative systems can compete with or surpass human artistic capabilities, social development, and participation. Every human design, and perhaps even a human design, may be, as we see it. However, language models that handle writing, translation, and many other forms of communication and the augmentation of artificial intelligence are the ones that AI assistants replace for customer service and support work. They replace ideas created by humans and workers. In addition, the speed and scope of the replacement will depend on the capabilities of AI, economic factors, regulations, and societal choices that create a balance. Replacing people and future problems: The loss of many jobs may lead to economic turmoil. The use of fewer people Every day that changes, reality may be improving, and the replacement of AI is likely to change the way humans work.

Step 4 Islam and the risks of AI that need to be monitored

The integration of AI into many sectors raises serious ethical concerns as the next generation is likely to deviate, especially given the unpredictable speed at which AI is replacing humans. Examples include realistic portraiture, exaggerated Photoshop manipulations, and AI, which can resurrect the dead. This is particularly concerning from an Islamic perspective, as it could lead people astray Islam. Numerous studies and research studies on the creation of deviant innovations have highlighted how AI tools, as used in marketing, Here are some ideas and recommendations on the risks posed by AI in relation to Islam: Conflicting traditional religious authority: As AI advances, it is increasingly being used for unanticipated purposes.

Conclusion

This systematic review delves into how ethical considerations and sustainability practices are integrated within the halal industry, emphasizing Islamic ethical decision -making, consumer behavior, industry practices, and the use of advanced technologies. It investigates the ethical underpinnings of production, the significance of halal certification, and the preservation of halal integrity in a digitally managed supply chain, underscoring the necessity of religious compliance, consumer trust, transparency, traceability, and ethical considerations to ensure animal welfare and ethical practices. Additionally, the review explores the incorporation of e-commerce and fintech in managing halal supply chains, illustrated by a case study of a halal supply chain management transaction (HSCMT) in Malaysia. It highlights Malaysia's strengths in promoting halal value chains, such as a strong regulatory framework and the presence of halal laboratories, certification facilities, and training. The review concludes by examining the characteristics of Islamic AI businesses that follow religious frameworks, ethical considerations, and advanced AI ambiguity prevention, while embedding Islamic values into AI-driven operations and products

a significant shift from a compliance-oriented approach to a comprehensive and value-driven model, integrating ethics, technology, and sustainability into the global halal ecosystem. It envisions transcending the coexistence of Islam and the new world, where technology serves a higher purpose: protecting faith, life, intellect, prosperity, and the environment. Through the synergy of big data analytics, Halal enhances transparency, traceability, and governance throughout the halal value chain, while maintaining human moral conscience as a guiding principle. This framework underscores the importance of (trust) in managing halal production and certification, ensuring that technological advancements are aligned with integrity. The

framework envisions a globally interconnected halal ecosystem based on compassion, responsibility, and sustainability—values deeply ingrained in Islamic teachings. By integrating these moral and environmental dimensions with digital innovation, the Halal 5.0 model shapes the future development of halal. Future empirical studies are recommended to practically apply this framework and test its practical implementation across various regions and sectors, aiming to position the halal industry as a global leader in ethical innovation, where technological progress is guided by divine direction to achieve comprehensive and sustainable prosperity for humanity. To achieve comprehensive and sustainable prosperity for humanity.

This literature Review This explores the intersection between halal entrepreneurship and artificial intelligence (AI) with a focus on the growing global halal industry. The importance of halal principles in business and the potential of AI in transforming halal supply chains. This review discusses the concept of halal integrity, the use of molecular biomarkers in the analysis of halal foods, and the ethical risks associated with AI in marketing practices. It also focuses on the integration of AI technologies such as blockchain to ensure halal compliance and facilitate the growth of the halal industry. The review concludes by discussing the lessons learned from Digital 4.0 to 5.0 in the context of the halal supply chain, including improved traceability, halal e-procurement, and the rise of halal e-shipping.

References

Al-Qur'an. (n.d.). Al-Qur'an (2:29).

Al-Qur'an. (n.d.). Al-Qur'an (6:119).

Ab Talib, M. S., & Wahab, S. N. (2021). Halal logistics in a rentier state: An observation. *Modern Supply Chain Research and Applications*, 3(2), 155-170.

Ag Majid, D. K. Z., Abdul Hanan, S., & Hassan, H. (2021). A mediator of consumers' willingness to pay for halal logistics. *British Food Journal, 123*(3), 910-925.

Al-Teinaz, Y. R. (2020). What is halal food? In Y. R. Al-Teinaz, S. Spear, & I. Abd El-Rahim (Eds.), *The halal food handbook* (pp. 7-26). Wiley.

Baharuddin, K., Kassim, N. A., Nordin, S. K., & Buyong, S. Z. (2015). Understanding the halal concept and the importance of information on halal food business needed by potential Malaysian entrepreneurs. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences, 5*(2), 170-181.

Bamiro, N. B., Zakariya, Z. B., & Nasiru, B. A. (2023). *Development of halal entrepreneurship*

framework through business incubator service for sustainability using PRISMA. In Contemporary discourse of halal and Islamic entrepreneurship (pp. 79-97).

Febriandika, N. R., & Purniasih, I. (2024). Trends in Muslim behavior research: A five-year bibliometric and content analysis. *International Journal of Advanced and Applied Sciences, 11*(6), 79-88.

Hanzaee, K. H., & Ramezani, M. R. (2011). Intention to halal products in the world markets. *Interdisciplinary Journal of Research in Business, 1*(5), 1-7.

Harsanto, B., Firmansyah, E. A., Farras, J. I., Pradana, M., & Apriliadi, A. (2024). *Digital Technology 4.0 on halal supply chain: A systematic review.* Logistics, 8(1), Article 21. https://doi.org/10.3390/logistics8010021

Islam, R., Zailani, S., & Ahmed, S. (Eds.). (2024). *Islamic operations management: Theories and applications.* Taylor & Francis.

Ismaeel, M., & Blaim, K. (2012). Toward applied Islamic business ethics: Responsible halal business. *Journal of Management Development, 31*(10), 1090-1100.

Karia, N. (2022). Halal logistics: Practices, integration and performance of logistics service providers. *Journal of Islamic Marketing, 13*(1), 100-118.

Khan, M. I., & Haleem, A. (2016). Understanding “halal” and “halal certification & accreditation system”: A brief review. *Saudi Journal of Business and Management Studies, 1*(1), 32-42.

Khan, M. I., Haleem, A., & Khan, S. (2018). Defining halal supply chain management. *Supply Chain Forum: An International Journal, 19*(2), 122-131.

Khan, M. I., Khan, S., & Haleem, A. (2019). Analysing barriers towards management of halal supply chain: A BWM approach. *Journal of Islamic Marketing, 13*(1), 66-80. https://doi.org/10.1108/JIMA-09-2018-0178

Koswara, A., & Herlina, L. (2025). The ethical deviations of AI in marketing practices: A critical review from halal perspectives. *Research of Islamic Economics, 2*(2), 105-116. https://doi.org/10.58777/rie.v2i2.393

Lubis, H. N., Mohd-Naim, N. F., Alizul, N. N., & Ahmed, M. U. (2016). *From market to food plate: Current trusted technology and innovations in halal food analysis.* Trends in Food Science & Technology, 58, 55-68.

Manaf, S. A., Noor, N. L. M., & Haron, H. (2015). The conceptual model of religious-based entrepreneurship in Malaysia: A value-chain approach. *Journal of Entrepreneurship:*

Research and Practice, V (15) p 1-11

Marjudi, S., Setik, R., Wan Hassan, W. A., Raja Lope Ahmad, R. M. T., & Md Kassim, A. A. (2023). Utilization of business analytics by SMEs in halal supply chain management transactions. *JOIV: International Journal on Informatics Visualization, 7*(2), 407-415. https://doi.org/10.30630/joiv.7.2.1308

Marzuki, S. Z. S., & Abdullah, J. (2015). *The expectations of Muslim and non-Muslim restaurant entrepreneurs towards halal certification in Malaysia.* In Proceedings of the ASEAN Entrepreneurship Conference 2014 (pp. 161-169). Springer. https://doi.org/10.1007/978-981-287-426-9_15

Mathew, V. N. (2014). *Acceptance of halal food among non-Muslim consumers.* Procedia – Social and Behavioral Sciences, 121, 262-271.

Raimi, L., Abdur-Rauf, I. A., & Olaide Raimi, B. (2025). Interdependence of halal entrepreneurship and Islamic finance for creating a strong halal ecosystem. *Journal of Islamic Marketing, 16*(3), 929–954.

Ratanamaneichat, C., & Rakkarn, S. (2013). *Quality assurance development of halal food products for export to Indonesia.* Procedia-Social and Behavioral Sciences, 88, 134-141.

Ribadu, M. B., & Rahman, W. N. W. A. (2016). *A generic framework for e-commerce requirements to comply with Sharia in business-to-consumer perspective.* In 2016 SAI Computing Conference (SAI) (pp. 752-757). IEEE.

Salaheldeen, M. (2022). *Opportunities for halal entrepreneurs in the Islamic digital economy: Future and trends from a cultural entrepreneurship perspective.* In Cultural entrepreneurship: New societal trends (pp. 95-107). Springer Nature.

Salaheldeen, M., & Battour, M. (2024). Fostering innovation capability and sustainable innovation in halal industry: The role of halal entrepreneurs' success. *Journal of Islamic Marketing, 15*(3), 777-799.

Salahudin, A., Ramli, M. A., Zulkepli, M. I. S., & Razak, M. I. A. (2017). Issues in halal meat product and authentication technology from Islamic perspectives. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences, 7*(12), 1305-1315.

Selim, N. I. I. B., Zailani, S., Aziz, A. A., & Rahman, M. K. (2022). Halal logistic services, trust and satisfaction amongst Malaysian 3PL service providers. *Journal of Islamic Marketing, 13*(1), 81-99.

Sunmola, F., Papadakis, E., Baryannis, G., Co, K., & Tan, A. (2025). *Holistic framework for blockchain-based halal compliance in supply chains enabled by artificial intelligence.* Systems, 13(1), Article 21. https://doi.org/10.3390/systems13010021

Supian, K. (2018). *Cross-contamination in processing, packaging, storage, and transport in halal supply chain.* In Preparation and processing of religious and cultural foods (pp. 309-321). Woodhead Publishing.

Susanty, A., Puspitasari, N. B., Jati, S., & Selvina, O. (2022). Impact of internal and external factors on halal logistics implementation. *Journal of Islamic Marketing, 13*(5), 1143-1170.

Tieman, M. (2017). Halal risk management: Combining robustness and resilience. *Journal of Islamic Marketing, 8*(3), 461-475. https://doi.org/10.1108/JIMA-06-2015-0041

Uddin, S. J. (2003). Understanding the framework of business in Islam in an era of globalization: A review. *Business Ethics: A European Review, 12*(1), 23-32.

Wan, N. Z. N., Bakar, R. A., Razak, S., & San, S. (2014). The importance of halal to Muslim consumers: Are they powerful stakeholders? *Journal of Applied Environmental and Biological Sciences, 4*(6), 50-55.

Wilson, J. A. (2014). The halal phenomenon: An extension or a new paradigm? *Social Business, 4*(3), 255-271.

Yaacob, T. Z., Jaafar, H. S., & Rahman, F. A. (2016). An overview of halal food product contamination risks during transportation. *Science International, 28*(3), 3189-3192.

Conflict of Interest:

The authors declare no conflict of interest.

RESEARCH ARTICLE

From Local to Global: A Qualitative Study on the Impact of IELIP 2024 English Immersion Program on English Language Learning and Application

Hakim Sudinpreeda[1] Sorat Abdulsata[2] Maplee Maekong[3] Aishah Samae[4] Fadel Samae[5]
[1,2,3,4,5] Faculty of Liberal Arts and Social Sciences, Fatoni University, Pattani Province, Thailand

Corresponding Author, Email : s.abdulsata@ftu.ac.th

Received : May 29, 2025 ❁ Revised : June 17, 2026 ❁ Accepted : June 30, 2026

Abstract

This study investigates the effectiveness of the International English Language Immersion Programme (IELIP) 2024, a four-day intensive English camp held at the University of Malaysia Kelantan (UMK) from 14–17 August 2024, in enhancing students' English and intercultural awareness. Participants were 107 students: 17 Thai students from Fatoni University and Yala Rajabhat University in Thailand's Deep South, and 90 Malaysian students from UMK. Using a qualitative design, pre- and post-camp open-ended interviews explored participants' concerns, hopes, and reflections, while observations recorded their engagement during presentations and informal conversations, their willingness to communicate in English, and their ability to navigate cultural differences. The findings revealed a marked reduction in speaking anxiety and increased use of newly learned vocabulary during hands-on activities such as "Globe-Trotting" and the "Treasure Hunt." Participants reported growing confidence and improved communication skills, alongside greater intercultural awareness in interactions with peers from a different national background. The study contributes qualitative evidence that even a brief, cross-border ASEAN immersion experience can support both linguistic and intercultural development. It recommends that future programmes incorporate native speakers for authentic exposure and expand real-world activities, directly addressing the hesitancy and pronunciation concerns participants voiced before the camp.

Keywords: IELIP 2024, English language skills, immersion programs, real-world activities

Introduction

Globalization has reshaped how English is used: only about one in four English speakers is a native speaker, and most use the language in settings where native speakers are absent (Textinspector, 2023). This underscores English's role as a global lingua franca for communication across cultures. Where English is not the dominant language, learners need opportunities to practise it in real-life, communicative contexts — precisely what immersion programs provide (Lewis, 2020). Yet English functions differently across ASEAN: it is a second language in Malaysia but a foreign language in Thailand (Taladngoen, 2019; Nair-Venugopal, 2021), so immersion can help learners from each setting deepen both language and cultural understanding.

For Thai students, Malaysian programs — such as those at IIUM and UUM — offer exposure to a diverse culture alongside language practice (Vaivanjit & Nire, 2022; Lee & Tan, 2023), building not only language skills but also the intercultural competence needed in a globalized world.

One such program is the International English Language Immersion Programme (IELIP) 2024, held at the University of Malaysia Kelantan (UMK) from 14–17 August 2024 under the theme "English Going Global." Organised by UMK staff and English teachers, it aimed to improve English proficiency, foster cross-cultural understanding, and prepare students for global communication. Seventeen Thai students from Fatoni University and Yala Rajabhat University joined 90 Malaysian students for activities including ice-breaking, campus and library tasks, "Globe-Trotting and Build a Nation," a beach Treasure Hunt, and storytelling, culminating in student presentations such as advertisements, short films, and performances at the closing ceremony.

Although prior research has established the benefits of immersion learning, comparatively little has examined short-term, cross-border immersion within ASEAN — particularly programmes bringing together Thai students from the Deep South and Malaysian students at UMK, a university rich in traditional culture yet seeking global connection. Existing studies also tend to foreground linguistic gains while giving less attention to the intercultural outcomes that emerge when learners from different national backgrounds interact, and qualitative accounts of brief, four-day camps remain scarce. The present study addresses this gap by examining both the language-related and intercultural effects of IELIP 2024, extending the qualitative evidence base on short-term immersion in an under-studied ASEAN context.

Research Objective

This study aims to assess the effectiveness of the IELIP 2024 program by comparing participants' English language skills and cultural competence before and after attending the camp. To guide the inquiry, the study addresses two research questions: (RQ1) How does the IELIP 2024 program impact the English-speaking confidence and communicative skills of Thai and Malaysian participants? (RQ2) To what extent does the program facilitate intercultural competence and the ability to navigate cultural differences among participants?

Literature Review

As English increasingly serves as a medium of intercultural communication among non-native speakers, many learners are taught by non-native English teachers (NNESTs) rather than native English teachers (NESTs), and they often value a teacher's experience and skill over native-speaker status (Textinspector, 2023). Deng, Zhang, and Mohamed (2023) distinguish NESTs (first-language English speakers, typically from countries such as the UK, the USA, Canada, Australia, and New Zealand) from NNESTs, who learn English as a second or foreign language; although the "NNEST" label has been criticised for invoking ideas about race and language, it still signals the diverse backgrounds of English teachers. This diversity is directly relevant to the present study: in programmes such as IELIP 2024, most communication occurs among non-native speakers from different cultures, so intercultural communication (rather than approximation to a native-speaker norm) becomes the central goal that an immersion environment is designed to develop.

1. Challenges and Opportunities in Language Learning in Thailand and Malaysia

English teaching differs across ASEAN. In Malaysia, English is a second language taught from an early age across subjects; it serves both as an internal medium of communication and as a bridge to global networks, reflecting the country's colonial history, with bilingual proficiency in Malay and English as the goal. In Thailand, by contrast, English is a foreign language. Since the National Education Act of 1999 promoted student-centred teaching, the Communicative Language Teaching (CLT) approach has been encouraged, yet practice still lags: teachers often rely on grammar-translation, and assessment continues to prioritise grammar and reading over communicative proficiency (Taladngoen, 2019).

Reflecting these tensions, Fonghoi, Tayjasanant, and Nomnian (2019) found that eight Thai female English teachers in Narathiwat faced challenges with workload and the limited integration of local and global issues, but valued active, workshop-based professional

development and believed that incorporating local and global topics would enhance students' proficiency, cultural awareness, and attitudes toward cultural differences (Fonghoi, Tayjasanant, & Nomnian, 2019). These systems therefore offer different opportunities: Malaysia's bilingual policy gives students more everyday exposure to English, though ensuring equitable access across regions and social groups remains a challenge.

These systemic gaps are more pronounced in Thailand, where curriculum, teacher training, and grammar-and-reading assessments limit communicative outcomes. Teng and Sinwongsuwat (2015) argued that performance-based assessments (interviews, speeches, and videos) would better capture, and motivate, communicative ability, while in Malaysia, strengthening the bilingual approach and equalising educational quality across regions could further raise proficiency (Putra, 2023).

Immersion programs, in which learners are surrounded by English in a natural environment, are widely regarded as effective for developing language skills (particularly listening and speaking) and for creating motivating, community-oriented settings such as the informal "English zone" described by Supriyono, Saputra, and Dewi (2020), though evidence that they consistently outperform other methods is not conclusive (Blazer, 2017).

2. Immersion Program

Immersion shifts learners from memorisation and grammar-translation toward using English in real situations through active, learning-by-doing practice; Pratiwi, Atmowardoyo, and Salija (2020) note that, unlike older methods, immersion helps learners both speak and understand better. Supriyono, Saputra, and Dewi (2020) explain that placing learners in a target-language environment strengthens listening and speaking while developing cultural understanding, making learners more confident in cross-cultural interaction (much like the real-world communication CLT promotes). Surveying Structured English Immersion (SEI) and Bilingual Education (BE), Blazer (2017) found no clear superiority of either model: programme quality matters more than method. Well-designed programmes (with trained teachers, clear entry and exit criteria, and proficiency-based grouping) can reach high proficiency and academic outcomes comparable to all-English instruction, as in Canada's Early French Immersion.

In their own study, Supriyono, Saputra, and Dewi (2020) combined curriculum design, proficiency management, and language management in a modified immersion model, drawing on site observations and interviews with eight participants (two language managers, six

learners). The model fostered informal English interaction and yielded a learning community, greater self-efficacy and language awareness, increased exposure, and stronger motivation to use English.

Pratiwi, Atmowardoyo, and Salija (2020) conducted a three-month needs analysis at Kampung Inggris Pare (KIP), Kediri, Indonesia, using participant observation and semi-structured interviews with 24 learners from six institutions. Participants reported sharper awareness of their learning needs and challenges, and increased engagement driven by self-awareness and intrinsic motivation.

Christophersen (2022) reviewed how dual language immersion (DLI) programmes support English learners, concluding that DLI students perform as well as or better than peers in language and other subjects, and that more time learning in the second language is associated with higher test scores and a stronger sense of identity. Porter and Castillo (2023) compared immersion and traditional classroom learning among 60 non-native speakers, measuring TOEFL scores before and after. Immersion learners gained significantly more, though the authors recommend blending immersion with structured instruction in grammar, vocabulary, and pronunciation for a more holistic experience.

In sum, immersion consistently outperforms traditional classroom methods in developing language skills and cultural understanding, as shown by Blazer (2017) and Christophersen (2022), while Porter and Castillo (2023) report measurably higher TOEFL gains; Supriyono, Saputra, and Dewi (2020) add that blending immersion with structured instruction best balances proficiency with academic success. Collectively, however, these studies leave two gaps that the present study addresses. First, this evidence concerns mainly long-term or programme-length immersion (for example, the three-month study by Pratiwi, Atmowardoyo, and Salija, 2020, or Canada's multi-year French immersion), whereas limited research has examined short-term immersion programmes in ASEAN contexts. Second, few qualitative studies have explored both language and intercultural outcomes within a single brief immersion camp. The IELIP 2024 case therefore offers an opportunity to extend this literature into a short-term, cross-border ASEAN setting.

Methodology

This study adopts a qualitative research design to evaluate how effectively the IELIP 2024 program helped students improve their English and learn about different cultures. Data were collected through open-ended interviews and observations. These methods are based

on studies that show how immersion programs help students get better at language skills and understand other cultures (Supriyono, Saputra, & Dewi, 2020; Blazer, 2017; Pratiwi, Atmowardoyo, & Salija, 2020; Christophersen, 2022; Porter & Castillo, 2023).

Participants and Sampling

The IELIP 2024 program involved 107 participants: 17 Thai students from Fatoni University (FTU) and Yala Rajabhat University (YRU), and 90 Malaysian students from UMK. The interview data reported here were drawn from the 17 Thai participants, 10 from YRU (YRU1–YRU10) and 7 from FTU (FTU1–FTU7), selected through purposive sampling as the Thai delegation attending the camp. They were undergraduates majoring in English (Liberal Arts) and English (Education), aged 19–21, of both genders, who predominantly self-reported A2–B1 (CEFR) proficiency. Observational data were collected across all 107 participants.

The camp ran from 14–17 August 2024. Pre-camp interviews were conducted on the morning of the first day, before activities began, and post-camp interviews shortly after participants returned to their universities, so the reported progress and reflections refer to the period bounded by these two points.

Observations evaluated participants' engagement in group discussions, presentations, and informal conversations, their use of English in real-life contexts, and their ability to adapt to cultural differences. The researcher acted as a non-participant observer, recording open field notes against three criteria (willingness to speak, use of new vocabulary, and peer support) throughout each day of the four-day camp.

Before the camp, participants answered two open-ended questions: (1) What worries do you have about the English camp? and (2) What do you hope to get from the English camp? Responses surfaced concerns such as anxiety about speaking English, difficulty understanding instructions, and nervousness about using only English. After the camp, they answered: (1) How do you feel about your English skills after the camp? and (2) What parts of the camp helped you most in learning English?

Interviews were conducted individually, each lasting approximately 30–45 minutes, and were audio-recorded and transcribed. They were conducted in English, but to help participants at A2–B1 express their concerns and hopes accurately, code-switching into Thai or Malay was permitted and complex prompts were clarified in their first language when needed.

Data Analysis

The open-ended responses were analysed thematically to identify common patterns, comparing participants' pre-camp worries and hopes with their post-camp reflections to assess how far the program met its goals; findings were also compared with prior immersion research. To strengthen trustworthiness, the two data sources (interviews and observations) were triangulated so that patterns in one could be corroborated by the other. Inter-rater reliability was also established: the researchers independently coded a selection of interview transcripts and observation notes, then cross-checked, discussed discrepancies, and reconciled the final thematic framework.

Ethical Considerations

All participants took part voluntarily and gave written informed consent prior to data collection; as all were aged 19 or older, parental consent did not apply. To protect confidentiality, participants were identified by codes (e.g. YRU1, FTU1) rather than real names, as in the results. Formal ethical approval was not required, since data collection involved standard educational activities posing no risk to participants, but all procedures followed standard academic ethical guidelines.

Results

The analysis groups the interview and observation evidence into four themes that capture what the data mean for the research questions: (1) growth in speaking confidence and participation, (2) development of communicative competence, (3) increased intercultural awareness, and (4) peer collaboration and support. Representative quotations are integrated into each theme; the full set of pre- and post-camp responses appears in Table 1.

Theme 1: Growth in Speaking Confidence and Participation. Many students were initially shy, especially in formal activities like "Read and Share," but grew more comfortable and eager to join in as the camp progressed, particularly during the "Treasure Hunt," "Globe-Trotting" challenge, and storytelling. Across the pre-camp interviews, the majority of the 17 Thai participants expressed initial hesitancy about speaking English, indicating the shift was not confined to a few individuals. Analytically, sustained exposure within a low-stakes, English-only environment reduced affective barriers such as speaking anxiety, facilitating genuine communicative participation rather than mere activity. This is reflected in one YRU student's shift from "I'm nervous about talking in English all the time" to "I can speak without feeling shy now" (YRU1).

Theme 2: Development of Communicative Competence. Over time, students (especially those from YRU) moved from mixing English with gestures to initiating talk even in casual conversations. Interpreted analytically, this progression signals a shift from rehearsed language use toward genuine communicative competence, in which participants prioritised conveying meaning over avoiding error. The "Read and Share" activity's role in expanding vocabulary is concrete: participants adopted expressions such as "from my perspective," "on the other hand," and "to sum up." This matches their self-reports, with one YRU student moving from "I don't know enough English words" to "I learned a lot of new words" (YRU4), and an FTU student noting being able to "say words more clearly now" (FTU2).

Theme 3: Increased Intercultural Awareness. Students from different backgrounds initially experienced small misunderstandings over gestures and speaking styles, but ice-breaking games and team activities quickly built comfort and cross-cultural friendships. One concrete instance illustrates this adaptation: Thai students initially misread direct eye contact as aggression, but a group ice-breaker helped them recognise it as a sign of active listening. Analytically, such episodes show participants did not merely tolerate difference but actively developed intercultural awareness, learning to interpret and adjust to unfamiliar communicative norms (an outcome directly relevant to RQ2). As one participant noted, ice-breaking "helped me make friends" (YRU1), pointing to relationship-building as the mechanism through which cultural distance narrowed.

Theme 4: Peer Collaboration and Support. A cross-cutting pattern was the support participants gave one another: more-experienced FTU students scaffolded YRU peers' pronunciation and grammar, while group activities such as the "Treasure Hunt" and discussions made collaboration a condition for completing tasks. Analytically, this peer scaffolding appears to have lowered the affective cost of speaking and accelerated the confidence gains in Theme 1, suggesting the camp's social structure (not only its English-only policy) drove the observed outcomes. This is reflected in accounts that "the group activities made me confident" (FTU1) and that group discussions helped one student "keep a conversation better now" (FTU6).

Overall, the four themes show students growing more confident in English and collaborating across cultural divides as language and cultural barriers eased.

Interview

The table below presents the responses of FTU and YRU students to interview

questions regarding grammar, vocabulary, public speaking, confidence, and the activities they participated in before and after

Student ID	Pre-Camp: Worries	Pre-Camp: Expectations	Post-Camp: Perceived Improvement	Post-Camp: Most Beneficial Aspects
YRU1	"I'm nervous about talking in English all the time."	"I hope to feel more confident."	"I can speak without feeling shy now."	"Ice-breaking helped me make friends."
YRU2	"I don't understand English very well sometimes."	"I want to get better at listening."	"I can understand people more easily."	"The Treasure Hunt made me listen carefully."
YRU3	"I'm scared of making grammar mistakes."	"I want to learn how to speak correctly."	"I worry less about being perfect."	"Storytelling helped me use English naturally."
YRU4	"I don't know enough English words."	"I want to learn more vocabulary."	"I learned a lot of new words."	"The 'Read and Share' helped build vocabulary."
YRU5	"I'm afraid of speaking in front of people."	"I want to practice public speaking."	"I'm less scared to speak up."	"Performing at the closing ceremony helped."
YRU6	"I'm worried I can't keep up with others."	"I want to improve my English overall."	"I feel better about my English."	"The activities kept us using English all day."
YRU7	"I don't feel confident speaking English."	"I want to feel less shy."	"I'm more comfortable now."	"Role-playing helped me talk more."

YRU8	"I only speak English in class usually."	"I want to use English every day."	"I liked speaking English all day."	"Campus adventure made me use English outside."
YRU9	"I'm worried about not understanding jokes and expressions."	"I want to understand casual English."	"I can understand jokes better now."	"Storytelling helped with informal language."
YRU10	"I'm not good at grammar."	"I want to speak more accurately."	"I'm more confident with grammar."	"The 'Read and Share' taught me grammar."
FTU1	"I feel shy talking in a group."	"I want to get better at teamwork."	"I can talk in groups now."	"The group activities made me confident."
FTU2	"I'm afraid my pronunciation is wrong."	"I want to improve pronunciation."	"I can say words more clearly now."	"Storytelling helped with pronunciation."
FTU3	"I have trouble understanding English audio."	"I want to understand movies and songs."	"I understand audio better."	"The 'Globe-Trotting' challenge improved listening."
FTU4	"I don't know if my English is correct."	"I want to use proper English."	"I feel more accurate in speaking."	"The 'Read and Share' helped correct mistakes."
FTU5	"I'm nervous speaking English with strangers."	"I want to speak with new people."	"I feel okay talking to others now."	"The Treasure Hunt required talking to new people."

FTU6	"I struggle with keeping a conversation going."	"I want to improve my conversation skills."	"I can keep a conversation better now."	"Group discussions helped with this."
FTU7	"I'm slow to think of responses in English."	"I want to respond faster."	"I think faster in English now."	"The activities made me think on my feet."

Table 1 Pre-Camp and Post-Camp Interviews (Student Quotations)

Read across the seventeen cases, Table 1 reveals several consistent patterns. First, the most frequent pre-camp worry concerned confidence and fear of mistakes (particularly grammar and pronunciation) while post-camp responses most often described feeling less shy, less afraid of being "perfect," and more willing to speak. Second, vocabulary growth recurred as a salient gain, frequently attributed to the "Read and Share" activity. Third, several participants linked their improvement to interactive, task-based activities (the "Treasure Hunt," "Globe-Trotting," storytelling, and the closing performance) rather than formal instruction. Together, these patterns indicate that the camp's principal effect was affective and participatory (reducing anxiety and increasing willingness to communicate) which in turn enabled the vocabulary and confidence gains participants reported.

Discussion

The data collected from pre- and post-camp interviews, along with observations, indicates that the IELIP 2024 program had a big impact on students' language skills and understanding of different cultures. By analyzing the interview results and related studies, we can identify key learning outcomes, constructive feedback from participants, challenges encountered, and how this program compares to other similar programs.

Key Learning Outcomes for Participants: The main goal of the camp was to improve English communication and cultural understanding. Based on participants' post-camp reflections and observational data, these goals were mostly achieved. Participants showed improvement in listening and speaking skills, and many felt more confident and fluent in English. This is similar to what Supriyono, Saputra, and Dewi (2020) found in their research, which showed that immersion programs help learners practice real-world communication.

Blazer (2017) also pointed out that these programs work best when they focus on high-quality, interactive learning experiences.

Feedback from Participants: Participants mostly gave positive feedback about the camp's structure and fun activities like the Treasure Hunt and "Read and Share" session. They said the hands-on activities helped them practice English in real situations. Observations showed that students who were shy at first started to feel more comfortable using English during group talks and casual conversations. This matches what Porter and Castillo (2023) found, which is that immersive experiences help improve language skills by using English in different situations.

Challenges and Their Solutions: One challenge at the start of the camp was that some students, especially from YRU, were nervous about speaking English confidently. There were also some misunderstandings because of different cultural backgrounds. To help with this, the camp included team-building and ice-breaking activities. These activities helped students get to know each other better and created a supportive atmosphere where they could comfortably share and practice English. This approach supports what Christophersen (2022) said about the importance of a friendly and respectful environment for learning. Additionally, Pratiwi, Atmowardoyo, and Salija (2020) stressed the need to consider students' different needs, which was part of the camp design through activities that matched the students' various levels.

The Impact of IELIP 2024 on Global English Proficiency: The IELIP 2024 program helped improve global English skills by creating a structured environment where students used English all the time. The program immersed students in an English-only space, which helped them learn language skills that can be used both locally and internationally. Activities like presentations and storytelling helped students practice English in real-life situations. This method follows the Communicative Language Teaching (CLT) approach, which focuses on using language in practical ways. According to Supriyono, Saputra, and Dewi (2020), using English in real-life situations helps students improve their language skills and understand different cultures. When compared to other programs, IELIP 2024 is similar to the Kampung Inggris Pare (KIP) immersion program, studied by Pratiwi, Atmowardoyo, and Salija (2020), where learning English through cultural activities and informal settings helped students feel more confident and motivated. Porter and Castillo (2023) also showed that immersion programs, like IELIP 2024, help students learn English faster than traditional classroom

lessons, especially when they use English in real-world situations. However, IELIP 2024 could be even better if native speakers were included in the program. This would make it more like dual language immersion programs (DLI) discussed by Christophersen (2022), where having native speakers helps students improve their English even more.

Conclusion and Recommendation

The IELIP 2024 program shows that even a short immersion experience can improve English communication, confidence, and intercultural understanding, echoing Supriyono, Saputra, and Dewi (2020), who found that immersion builds both practical language skills and appreciation of cultural difference. Beyond confirming these general benefits, this study contributes specifically to the qualitative literature on short-term English immersion: it provides evidence that even a brief, four-day cross-border ASEAN experience can support both linguistic development and intercultural development among Thai and Malaysian participants. In doing so, it extends an evidence base concentrated on longer, single-country programmes and underscores the pedagogical value of designing immersion around low-stakes, task-based interaction and peer support rather than formal instruction alone.

Several practical recommendations follow. First, future programmes may consider including native or highly proficient English-speaking facilitators in informal sessions (for example, as conversation partners during meals or evening activities) so participants encounter authentic pronunciation and expressions — warranted because participants here identified pronunciation and fear of error as their main pre-camp concerns, and Christophersen (2022) found that richer target-language exposure strengthens outcomes. Second, programmes may embed more structured real-world tasks (role-played service encounters, problem-solving challenges, or short community interactions) since the task-based activities in this camp were the ones participants credited with their gains, consistent with Pratiwi, Atmowardoyo, and Salija (2020), whose needs analysis showed that meaningful, learner-relevant tasks sustain motivation. Third, organisers may consider tiering activities by proficiency so learners across the range can contribute comfortably.

Limitations of the Study

These findings should be read in light of several limitations. First, the interview sample was small (17 Thai participants) from a single four-day programme, so the patterns are not statistically generalisable. Second, the study relied on self-reported perceptions of progress rather than standardised measures of language gain, which were not independently tested.

Third, because data were collected during and immediately around the camp, the study cannot show whether the gains were retained over the longer term. Finally, the analysis centred on the Thai participants; a fuller account would also incorporate the Malaysian participants' experiences. These limitations temper the strength of the claims while pointing to clear next steps for research.

Future Research Directions

Future research could combine qualitative interviews with pre- and post-programme standardised measures to corroborate self-reported gains. Longitudinal follow-up several months later would help establish whether short-term immersion produces lasting change. Comparative studies across multiple ASEAN programmes, and studies including all national groups involved, would clarify which design features most reliably support linguistic and intercultural outcomes, while larger samples and mixed-methods designs would strengthen transferability. In conclusion, the value of a programme such as IELIP 2024 lies in how it moves learners from the local to the global: by giving Thai and Malaysian students a low-stakes space to use English across cultural lines.

References

Blazer, C. (2017). *Structured English immersion programs: Research and best practices.* Information Capsule, 1611. Research Services, Miami-Dade County Public Schools.

Deng, L., Zhang, L. J., & Mohamed, N. (2023). *Exploring native and non-native English speaker teachers' perceptions of English teacher qualities and their students' responses.* Frontiers in Psychology, 14, Article 1175379. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1175379

Fonghoi, W., Tayjasanant, C., & Nomnian, S. (2019). In-service secondary school English language teachers' instructional practices, challenges, and their training needs: A focus group interview study. *Princess of Naradhiwas University Journal of Humanities and Social Sciences, 6*(2), 152-165. https://so05.tci-thaijo.org/index.php/pnuhuso/article/view/173972

Lee, L., & Tan, C. (2023). Educational benefits of immersion programs: A case study of Malaysia. *Journal of Language and Education Studies, 15*(2), 123-135.

Lewis, R. (2020, November 17). *Immersion English: What is it and does it really work? Leonardo English.* https://www.leonardoenglish.com/blog/immersion-english

Nair-Venugopal, S. (2021). Language policy and practice in ASEAN: English in Malaysia and Thailand. *Asian Journal of Applied Linguistics, 8*(1), 45-58.

Porter, S., & Castillo, M. S. (2023). *The effectiveness of immersive language learning: An investigation into English language acquisition in immersion environments versus traditional classroom settings.* Research Studies in English Language Teaching and Learning, 1(3). https://doi.org/10.62583/rseltl.v1i3.18

Pratiwi, W. R., Atmowardoyo, H., & Salija, K. (2020). The need analysis of participation in an English immersion village at Kampung Inggris Pare. *International Journal of Language Education, 4*(1), 158-170. https://doi.org/10.26858/ijole.v4i2.12599

Putra, T. M. (2023, September 3). *Keep the focus on bilingualism and English proficiency.* The Edge. https://www.pagemalaysia.org/single-post/keep-the-focus-on-bilingualism-and-english-proficiency

Supriyono, Y., Saputra, Y., & Dewi, N. S. N. (2020). English immersion program in EFL setting: A modified model, implementation, and effectiveness. *JEELS Journal of English Education and Linguistics Studies, 7*(1), 137-160.

Taladngoen, U. (2019). English language policy and English language teaching practice in Thailand: A perfect match or a mismatch. Manutsat Paritat: *Journal of Humanities, 41*(1), 17-26.

Teng, B., & Sinwongsuwat, K. (2015). Teaching and learning English in Thailand and the integration of conversation analysis (CA) into the classroom. *English Language Teaching,* 8(3), 13-23. https://doi.org/10.5539/elt.v8n3p13

Textinspector. (2023, June 12). *Native vs non-native English teachers: The intense debate in the hiring of English teachers.* Teaching. https://textinspector.com/native-vs-non-native-english-teachers/

Vaivanjit, S., & Nire, S. (2022). Malayness of Melayu-Muslim Thai students in Malaysia. *Journal of Islamic Studies, Prince of Songkla University, 13*(2), 54-80. https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JOIS/article/view/261943

Conflict of Interest:

The authors declare no conflict of interest.

วารสารอัล-นูร
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

https://www.tci-thaijo.org/index.php/NUR_YIU

al-nur.journal@ftu.ac.th

Al-nur Journal

ISSN: 3057-1715 (Online)